

6

WCZORAJ
I DZIŚ

Bogumiła Olszewska
Wiesława Surdyk-Fertsch

Zeszyt ćwiczeń

DO HISTORII
DLA KLASY SZÓSTEJ SZKOŁY PODSTAWOWEJ

Twoje mocne strony

WCZORAJ I DZIŚ

Zeszyt ćwiczeń jest skorelowany z podręcznikiem do historii dla klasy szóstej szkoły podstawowej *Wczoraj i dziś* dopuszczonym do użytku szkolnego i wpisanym do wykazu podręczników przeznaczonych do kształcenia ogólnego do nauczania historii w klasie szóstej.

Numer ewidencyjny podręcznika w wykazie MEN: 877/3/2019

Nabyta przez Ciebie publikacja jest dziełem twórcy i wydawcy. Prosimy o przestrzeganie praw, jakie im przysługują. Zawartość publikacji możesz udostępnić nieodpłatnie osobom bliskim lub osobiście znanym, ale nie umieszczaj jej w internecie. Jeśli cytujesz jej fragmenty, to nie zmieniaj ich treści i koniecznie zaznacz, czyje to dzieło. Możesz skopiować część publikacji jedynie na własny użytek.

Szanujmy cudzą własność i prawo. Więcej na www.legalnakultura.pl

Wykorzystywanie treści niniejszego Utworu, w jakiegokolwiek formie lub w jakimkolwiek procesie, do celów eksploracji tekstu i danych, uczenia maszynowego, rozwoju i/lub szkolenia i/lub wzbogacania sztucznej inteligencji jakiegokolwiek rodzaju jest surowo zabronione.

© Copyright by Nowa Era Sp. z o.o. 2025
ISBN 978-83-267-5232-2

Redakcja merytoryczna: Anna Hebel, Paweł Niewiadomy. **Redakcja językowa:** Aleksandra Bednarska, Magdalena Brozis. **Nadzór artystyczny:** Kaia Pichler. **Opieka graficzna:** Ewa Kaletyn.
Projekt okładki: Maciej Galiński. **Projekt layoutu:** Ewa Kaletyn, Paulina Tomaszewska.
Opracowanie graficzne: Grażyna Truchlińska, Maciej Galiński, Ewa Kaletyn, Klaudia Jarocka, Agata Knajdek.
Ilustracje: Ewelina Baran, Elżbieta Buczkowska, Marta Długokęcka, Zuzanna Dudzić, Wioleta Herczyńska, Przemysław Kłosin, Marek Nawrocki, Daniel Rudnicki, Ewa Sowulewska. **Fotoedycja:** Paulina Łukaszewska.
Mapy: Zespół kartograficzny NE. **Realizacja projektu graficznego:** Mateusz Wysiecki.

Źródła ilustracji:

Archiwum Nowej Ery s. 23, 27, 33, 40, 50 (wszystkie), 50, 56, 58, 62, 91, 100, 101, 106; **BE&W:** AKG Images/Andre Held s. 66 (Walter), AKG Images/Erich Lessing 69 (Fryderyk II), Alamy s. 13, 15, 30, 57 (rotunda), 64, 66 (Rousseau), 69 (Józef II, Piotr I Wielki), 72, 95, 97, Dariusz Bednarek s. 83 (Śmiełów), Fine Art Images s. 48, GLASSHOUSE IMAGES s. 74, IAM Ltd/World History Archive s. 14 (Mona Liza), Imagebroker FM/Raimund Kutter s. 14 (Pieta); **Diomedea/National Maritime Museum London** s. 5 (astrolabium); **East News:** Leszek Kotarba s. 36 (meczet), Muzeum Niepodległości s. 110 (Wybicki), Muzeum Wojska Polskiego s. 110 (Dąbrowski), Roger Viotlet s. 66 (Monteskusz), Science Photo Library s. 19; **FORUM:** Foka s. 110 (Poniatowski), Marek Maruszak s. 31 (kaplica); **Gallo Images Poland/Getty Images:** i-Stock/Puchan s. 31 (dziedziniec), Fine Art s. 14 (Madonna), Grafissimo s. 17, Print Collector s. 109; **Muzeum Narodowe w Poznaniu** s. 24, **Muzeum Narodowe we Wrocławiu** (okładka), **PAP:** Jerzy Ochoński s. 57 (kościół); **REPORTER:** Andrzej Iwańczuk s. 83 (Teatr Wielki), Krzysztof Kaniewski s. 57 (katedra we Wrocławiu), Tomasz Rytych s. 90; Shutterstock s. 5 (kompas), 7 (wszystkie), 36 (synagoga), 36 (cerkiew), 83 (łazienki); **Towarzystwo Przyjaciół Sztuk Pięknych w Krakowie** s. 38, 42, 76 (wszystkie); **Zamek Królewski w Warszawie/Andrzej Ring** s. 81.

Wydawnictwo dołożyło wszelkich starań, aby odnaleźć posiadaczy praw autorskich do wszystkich utworów zamieszczonych w podręczniku. Pozostałe osoby prosimy o kontakt z Wydawnictwem.

Nowa Era Sp. z o.o.
Aleje Jerozolimskie 146 D, 02-305 Warszawa
www.nowaera.pl, e-mail: nowaera@nowaera.pl
Centrum Kontaktu: 58 721 48 00

Druk i oprawa:

SPIS TREŚCI

Korzystaj z dodatkowych materiałów ukrytych pod kodami QR zamieszczonymi w publikacji.

I Narodziny nowożytnego świata

1. Wielkie odkrycia geograficzne	4
2. Skutki odkryć geograficznych	7
• Tajemnice sprzed wieków – Kto jako pierwszy dotarł do Ameryki?	10
3. Renesans – narodziny nowej epoki	12
4. Kultura renesansu w Europie	14
5. Reformacja – czas wielkich zmian	16
6. Kontrreformacja	18
Podsumowanie	20

II W Rzeczypospolitej szlacheckiej

1. Demokracja szlachecka	22
2. W folwarku szlacheckim	24
3. W czasach ostatnich Jagiellonów	27
4. Odrodzenie na ziemiach polskich	30
• Tajemnice sprzed wieków – Kiedy bije dzwon Zygmunt?	32
5. Rzeczpospolita Obojga Narodów	34
6. „Państwo bez stosów”	36
7. Pierwsza wolna elekcja	38
Podsumowanie	40

III W obronie granic Rzeczypospolitej

1. Wojny z Rosją	42
2. Początek wojen ze Szwecją	45
3. Powstanie Chmielnickiego	48
4. Potop szwedzki	50
5. Wojny z Turcją	52
6. Kryzys Rzeczypospolitej	54
7. Barok i sarmatyzm	56
• Tajemnice sprzed wieków – Kto zwyciężył pod Wiedniem?	58
Podsumowanie	60

IV Od absolutyzmu do republiki

1. Monarchia absolutna we Francji	62
2. Monarchia parlamentarna w Anglii	64
3. Oświecenie w Europie	66
4. Nowe potęgi europejskie	69
5. Stany Zjednoczone Ameryki	72
• Tajemnice sprzed wieków – Jak rozpoczęła się rewolucja amerykańska?	74
Podsumowanie	76

V Upadek Rzeczypospolitej

1. Rzeczpospolita pod rządami Wettinów	78
2. Pierwszy rozbiór Polski	81
3. Kultura polskiego oświecenia	83
4. Sejm Wielki i Konstytucja 3 maja	85
5. Powstanie kościuszkowskie i trzeci rozbiór Polski	88
• Tajemnice sprzed wieków – Czy król Stanisław August zdradził Polskę?	90
Podsumowanie	92

VI Rewolucja francuska i okres napoleoński

1. Rewolucja francuska	94
2. Republika Francuska	96
3. Epoka Napoleona Bonapartego	98
4. Upadek Napoleona	101
5. Legiony Polskie we Włoszech	103
6. Księstwo Warszawskie	105
• Tajemnice sprzed wieków – Zagadka śmierci Napoleona	108
Podsumowanie	110

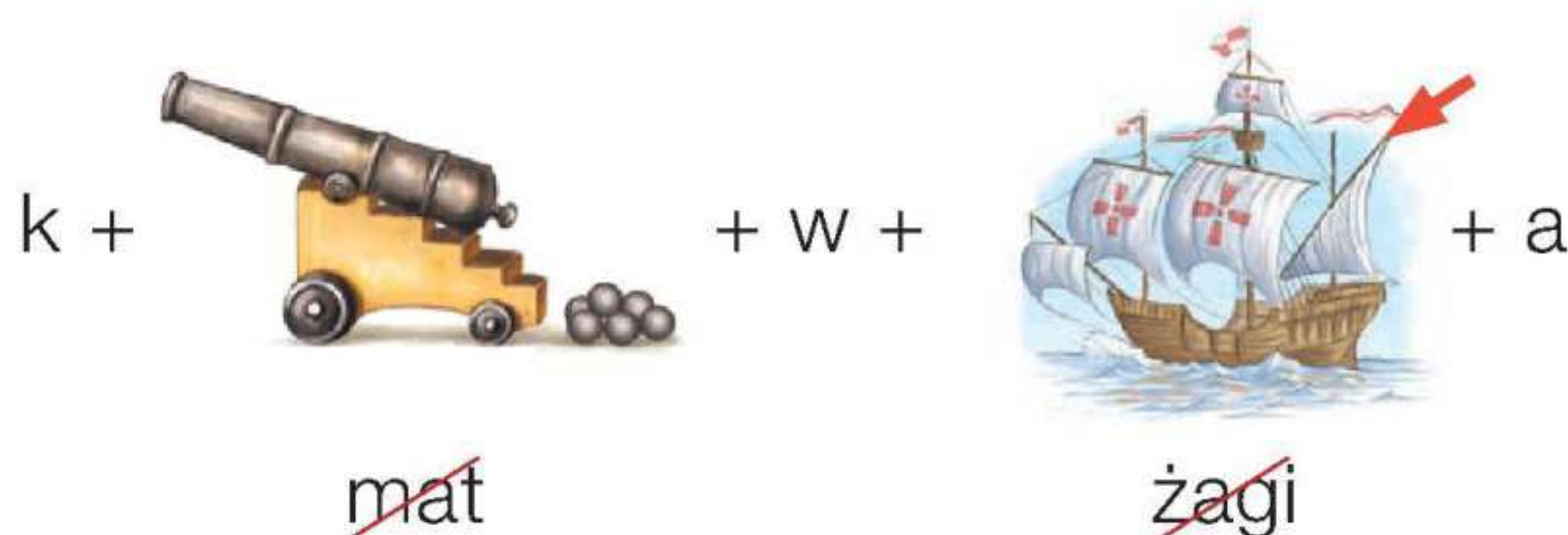
I. Narodziny nowożytnego świata

1 Wielkie odkrycia geograficzne

Na dobry początek

1 Rozwiąż rebus. Następnie zapisz otrzymane hasło i wyjaśnij jego znaczenie.

HASŁO: _____

2 Podkreśl właściwe dokończenie zdania.

Epoka wielkich odkryć geograficznych rozpoczęła się w

- ☐ A pierwszej połowie XV wieku.
- ☐ B drugiej połowie XV wieku.
- ☐ C pierwszej połowie XVI wieku.
- ☐ D drugiej połowie XVI wieku.

3 Uzupełnij zdania opisujące przyczyny wielkich odkryć geograficznych.

- Europejczycy poszukiwali morskiej drogi do _____.
- Chciano udowodnić teorię o kulistości _____.
- Odkrycia geograficzne były możliwe dzięki postępowi w _____ żeglarskiej.

- 4 Oceń, czy poniższe zdania są prawdziwe. Zaznacz literę „P” przy zdaniach prawdziwych, a „F” – przy fałszywych.

Ludzie żyjący w średniowieczu wyobrażali sobie Ziemię jako płaski dysk.	P	F
W średniowieczu Europejczycy sprowadzali z Dalekiego Wschodu cenne przyprawy korzenne, jedwab i pachnidła.	P	F
Karawany kupieckie transportowały towar na koniach zwanych „okrętami pustyni”.	P	F

- 5 Zapisz w wyznaczonych miejscach właściwe nazwy wynalazków, dzięki którym w XV wieku możliwe stały się dalekomorskie wyprawy.

przyrząd nawigacyjny pozwalający określić położenie statku na pełnym morzu

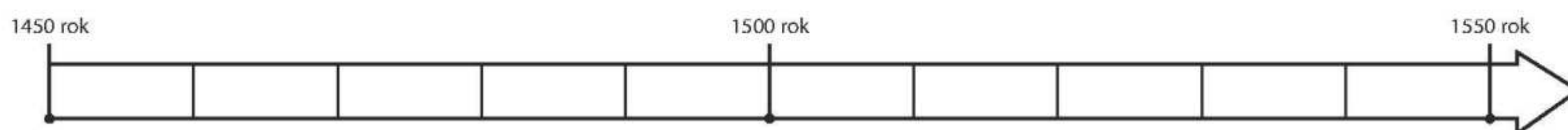
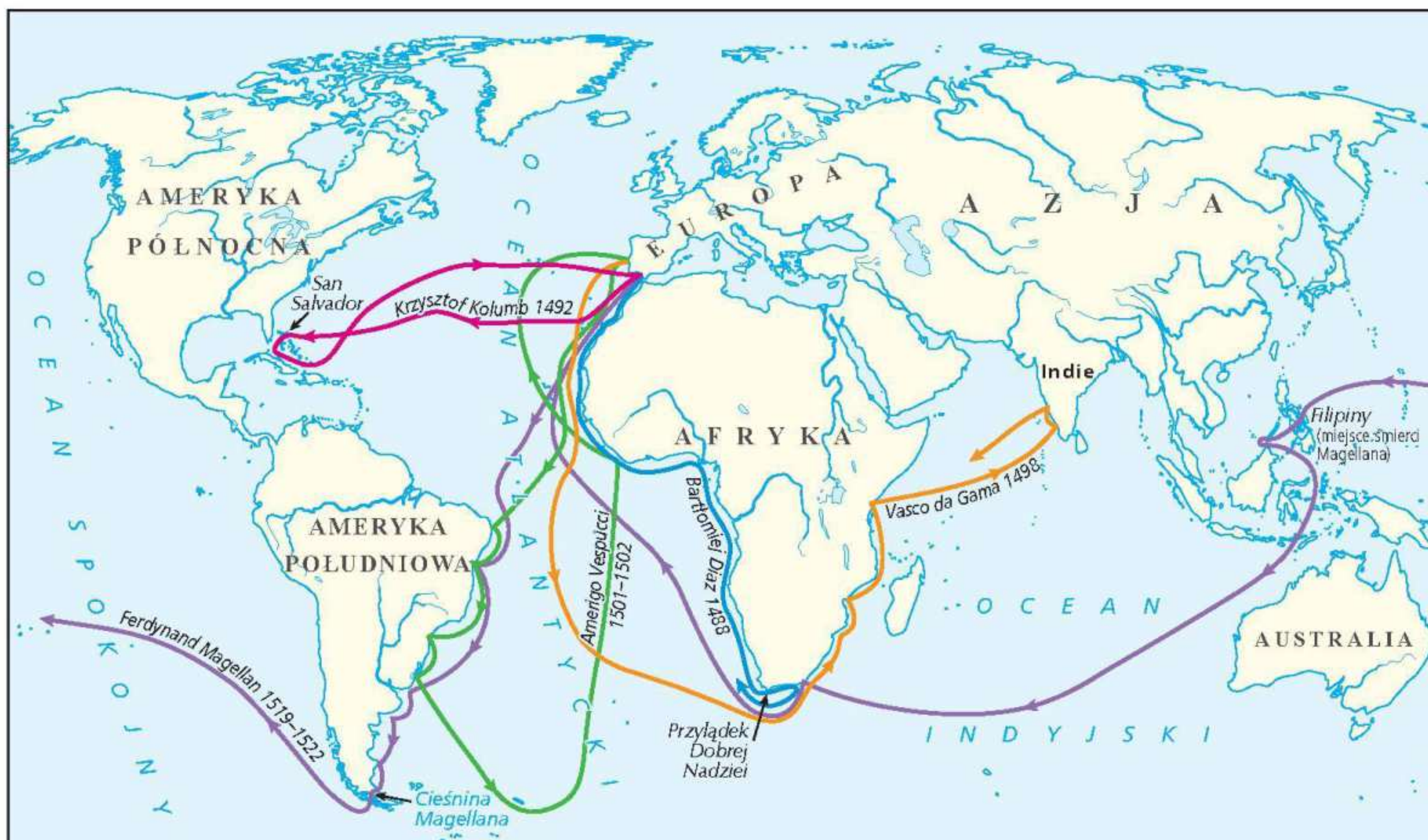
przyrząd nawigacyjny z igłą magnetyczną wskazującą północ

- 6 Połącz wielkich odkrywców z odpowiadającymi im opisami. Jeden z nich dodany jest niepotrzebnie.

Krzysztof Kolumb •
Amerigo Vespucci •
Vasco da Gama •
Ferdynand Magellan •

- Dotarł do Przylądka Dobrej Nadziei.
- Udowodnił, że Ameryka to nieznany dotąd kontynent.
- Odnalazł drogę morską do Indii.
- Odkrył Amerykę.
- Dowodził pierwszą wyprawą morską dookoła świata.

- 7** Przyjrzyj się osi czasu i mapie ukazującej wyprawy żeglarzy na przełomie XV i XVI wieku. Następnie wykonaj polecenia.

Praca z mapą i osią czasu

a) Uzupełnij zdania.

- Portugalski podróżnik _____ w 1488 roku dopłynął do południowego krańca _____ nazwanego Przylądkiem Dobrej Nadziei.
- Vasco da Gama dotarł do Indii w _____ roku.
- Podróż Amerigo Vespucciego odbyła się w latach _____.
- Ferdynand Magellan został zamordowany w 1521 roku na _____.

b) Wymień nazwy kontynentów, których obszary znane były Europejczykom w XIV wieku.

c) Umieść na osi datę odkrycia morskiej drogi do Indii przez Vasco da Game.

d) Umieść na osi czasu datę odkrycia Ameryki przez Krzysztofa Kolumba.

2 Skutki odkryć geograficznych

Na dobry początek

1 Uzupełnij zdanie.

Cywilizacje zamieszkujące Amerykę przez przybyciem Krzysztofa Kolumba nazywamy cywilizacjami _____.

2 Połącz z ilustracją sformułowania dotyczące najważniejszych dokonań Majów, Azteków i Inków.

posługiwanie się •
bronią palną

• posługiwanie się pismem
obrazkowym

budowa sieci •
kamiennych
dróg

hodowla koni •

• budowa wiszących
mostów

• stworzenie
kalendarza

budowa piramid •
schodkowych

• wytwarzanie
narzędzi z żelaza

3 Określ, które z przedstawionych na ilustracjach roślin i zwierząt przed epoką wielkich odkryć geograficznych były znane tylko w Europie, a które – jedynie wśród mieszkańców Ameryki. We właściwe miejsca wpisz wyrażenia: „Stary Świat” i „Nowy Świat”.

- 4** Uzupełnij tabelę dotyczącą następstw wielkich odkryć geograficznych. Podaj trzy pozytywne i trzy negatywne skutki.

Pozytywne skutki odkryć geograficznych	Negatywne skutki odkryć geograficznych
1. _____	1. _____
_____	_____
_____	_____
2. _____	2. _____
_____	_____
_____	_____
3. _____	3. _____
_____	_____
_____	_____

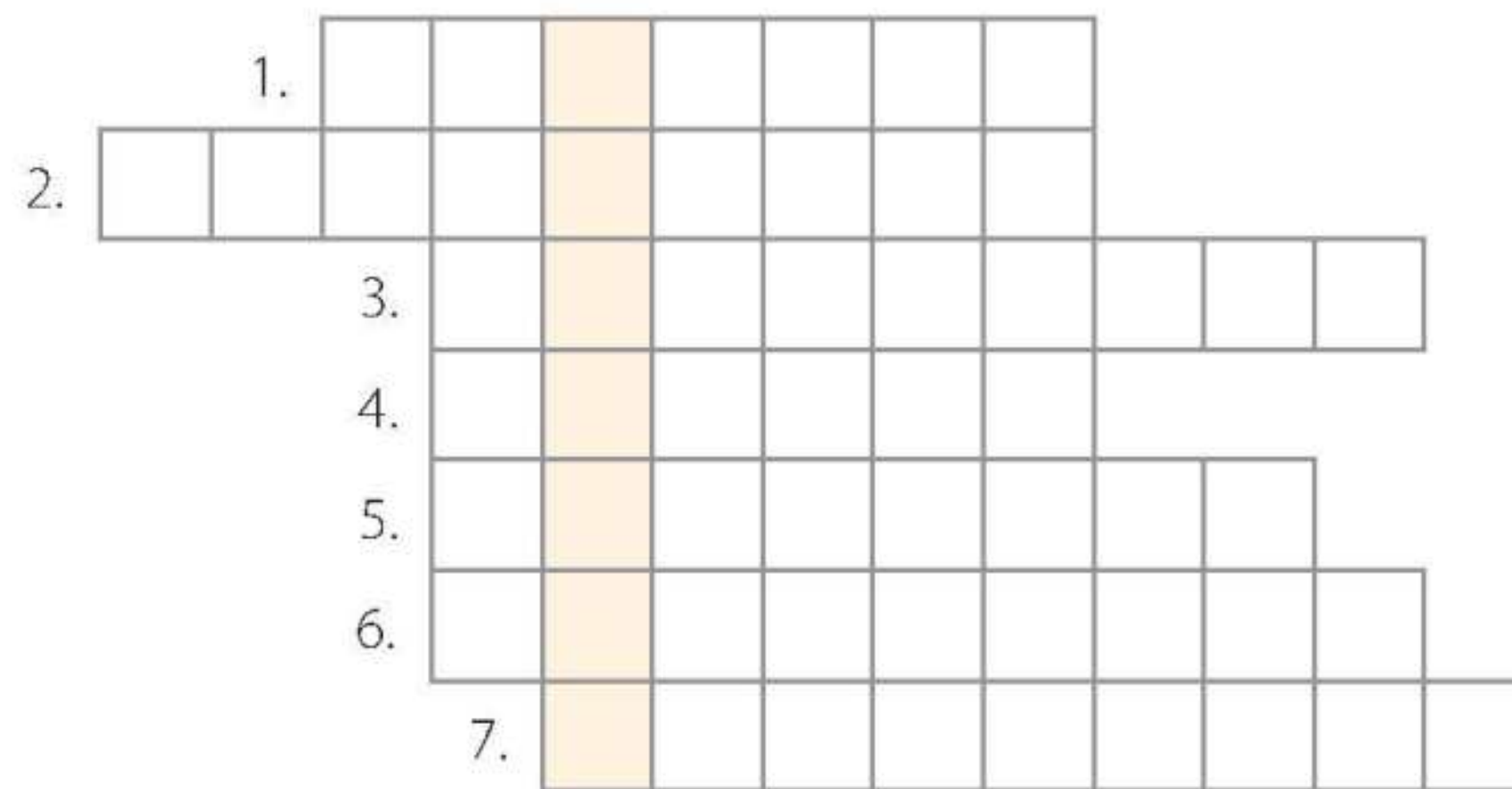
- 5** Wstaw znak „X” w wyznaczone miejsca przy zdaniach opisujących wpływ odkryć geograficznych na państwa Europy Zachodniej.

- _____ Hiszpania i Portugalia czerpały ogromne korzyści z surowców pozyskiwanych w Nowym Świecie.
- _____ Ze zrabowanych w Ameryce kruszców wyrabiano monety.
- _____ W Europie gwałtownie rozwinął się przemysł.
- _____ Rdzenną ludność Ameryki zatrudniano w europejskich fabrykach.
- _____ Zwiększenie ilości pieniędzy w obiegu wpłynęło na szybki rozwój gospodarki.
- _____ Mieszkańcy Hiszpanii i Portugalii zaczęli się szybko bogacić.

- 6** Uzupełnij zdania.

- Odkrycie Ameryki przez Kolumba dało początek nowej epoce w historii nazywanej _____.
- Na kontynent amerykański zaczęli przybywać zubożali hiszpańscy rycerze, kierujący się chęcią zdobycia złota. Nazywano ich _____.

7 Rozwiąż krzyżówkę. Następnie wyjaśnij znaczenie otrzymanego hasła.

1. Cywilizacja prekolumbijska ze stolicą w górzystym Cuzco.
2. Człowiek będący własnością drugiego człowieka.
3. Rozległy obszar przeznaczony pod uprawę jednej rośliny.
4. Nazwisko XVI-wiecznego hiszpańskiego konkwistadora.
5. Tak Europejczycy nazwali ludność odkrytej przez siebie Ameryki.
6. Państwo, które dokonało podboju większości terenów Ameryki Południowej i Środkowej.
7. Najbardziej wojowniczy lud Indian, zamieszkujący tereny dzisiejszego Meksyku.

HASŁO: _____

8 Wyjaśnij, dlaczego w Ameryce pojawiła się ludność pochodząca z Afryki.

★ **9** Napisz, które współczesne państwa należy odwiedzić, aby zobaczyć pozostałości po cywilizacjach prekolumbijskich.

- cywilizacja Majów – _____
- cywilizacja Inków – _____
- cywilizacja Azteków – _____

TAJEMNICE

Kto jako pierwszy dotarł do Ameryki?

1 Uzupełnij zdanie.

W październiku w Ameryce Północnej i Południowej oraz Hiszpanii obchodzi się _____ – na cześć włoskiego żeglarza, który odkrył Nowy Świat.

2 Podkreśl właściwe dokończenie zdania.

Według naukowców dowodem na przybycie białego człowieka na kontynent amerykański przed Kolumbem są

- ☐ A wierzenia Majów i Azteków oraz kult bóstwa o białym kolorze skóry.
- ☐ B zachowane w źródłach pisanych Majów i Azteków informacje o białym człowieku.
- ☐ C rysunki przedstawiające białych ludzi odkryte na piramidach schodkowych budowanych przez Azteków.
- ☐ D potomkowie białych przybyszów żyjący wśród Indian.

3 Oceń, czy poniższe zdania są prawdziwe. Zaznacz literę „P” przy zdaniach prawdziwych, a „F” – przy fałszywych.

Norweg Thor Heyerdahl przepłynął Atlantyk na łodzi, by udowodnić, że Europejczycy mogli dotrzeć do Ameryki przed Kolumbem.	P	F
Łódź Thora Heyerdahla była wykonana z papirusu i nie miała żadnych udoskonaleń technicznych.	P	F
Heyerdahl nazwał swoją łódź imieniem egipskiego boga słońca Horusa.	P	F

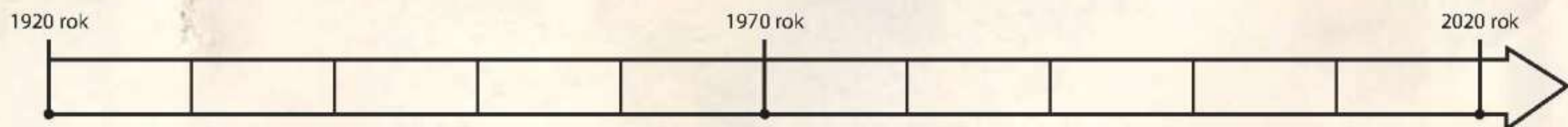
4 Podkreśl właściwe dokończenie zdania.

Przypuszcza się, że do wschodnich wybrzeży Ameryki Północnej już w XI wieku udało się dotrzeć

- ☐ A Chińczykom.
- ☐ B wikingom.
- ☐ C Janowi z Kolna.
- ☐ D Krzysztofowi Kolumbowi.

SPRZED WIEKÓW

- 5 Przyjrzyj się zamieszczonej osi czasu. Następnie wykonaj polecenia.

Praca z osią czasu

- Zaznacz na osi czasu rok, w którym Thor Heyerdahl dotarł do Barbadosu.
- Oblicz, ile lat minęło od chwili, gdy podróżnikowi udało się dopłynąć do wspomnianej wyspy.

- 6 Przyjrzyj się zamieszczonej ilustracji. Następnie wykonaj polecenia.

Praca z ilustracją

- Podaj nazwę okrętu widocznego na rycinie.
- Napisz, kto podróżował tego typu okrętami.

3 Renesans – narodziny nowej epoki

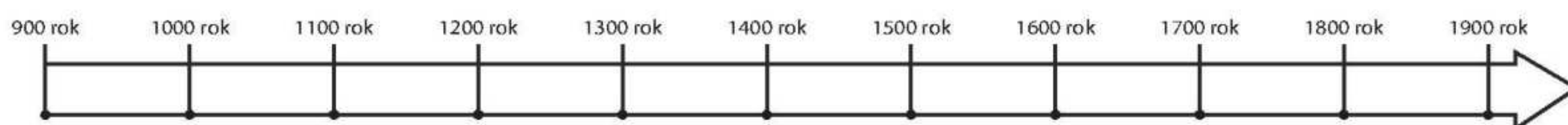

Rozwiąż
dodatkowe
zadanie
docwiczenia.pl
Kod: H686LG

Na dobry początek

- 1 Przyjrzyj się zamieszczonej osi czasu. Następnie zamaluj na niej XV i XVI wiek, czyli okres renesansu.

- 2 Podkreśl zdania, które opisują epokę renesansu.

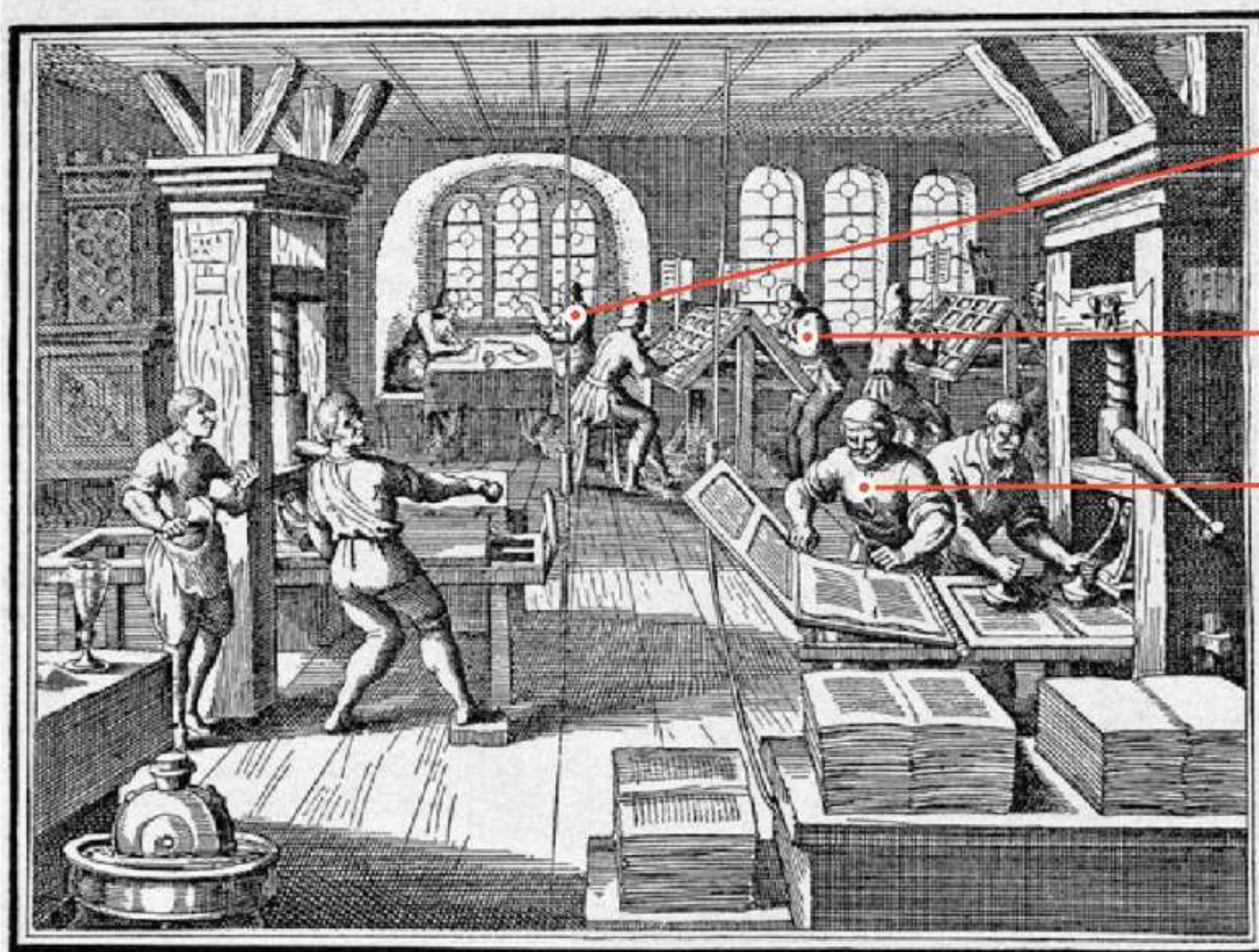
- Nauka i sztuka skupiały się na sprawach wiary.
- W centrum zainteresowania stawiano człowieka.
- Artyści czerpali wzorce z kultury antycznej.
- Człowiek był akceptowany ze wszystkimi słabościami i zaletami.
- Ludzie w swoim postępowaniu powinni kierować się uczuciami, a nie rozumem.
- Twórcy inspirowali się przede wszystkim sztuką średniowieczną.

- 3 Wpisz w wyznaczone miejsca właściwe określenia.

- _____ – wynalazek, który umożliwił przygotowanie wielu jednokowych ksiąg w krótkim czasie.
- _____ – odwołujący się do świata starożytnego, szczególnie Grecji i Rzymu.
- _____ – pogląd stawiający człowieka i jego potrzeby w centrum zainteresowania artystów i myślicieli.

- 4 Napisz, dlaczego Leonardo da Vinci uważany jest za jednego z najwybitniejszych ludzi w dziejach.

5 Przyjrzyj się ilustracji. Następnie wykonaj polecenia.

Praca z ilustracją

a) Uporządkuj we właściwej kolejności etapy prac w dawnej drukarni.

- _____ składanie tekstu z ruchomych czcionek
- _____ układanie stron we właściwej kolejności i zszywanie ich z okładką
- _____ ręczne nakładanie farby na czcionki i odbijanie tekstu na papierze

b) Wpisz w wolne miejsca właściwe określenia pracowników drukarni.

c) Napisz, kto i w którym wieku opracował wynalazek przedstawiony na ilustracji.

★ **6** Wyjaśnij, co oznacza określenie *człowiek renesansu*. Uzasadnij jego związek z epoką odrodzenia.

4 Kultura renesansu w Europie

Obejrzyj film

docwiczenia.pl
Kod: H6ZUSM

Na dobry początek

1 Podkreśl właściwe dokończenie zdania.

Kraj, w którym narodził się renesans i gdzie tworzyli najwybitniejsi twórcy tej epoki, to

☐ A Niemcy.

☐ C Włochy.

☐ B Polska.

☐ D Francja.

2 Oceń, czy poniższe zdania są prawdziwe. Zaznacz literę „P” przy zdaniach prawdziwych, a „F” – przy fałszywych.

Bogaci miłośnicy sztuki, którzy finansują artystów, są nazywani mecenasami.	P	F
Fresk to malowidło wykonane na świeżym i wilgotnym tynku.	P	F
Freski na sklepieniu kaplicy Sykstyńskiej w Watykanie są dziełem Leonarda da Vinci.	P	F

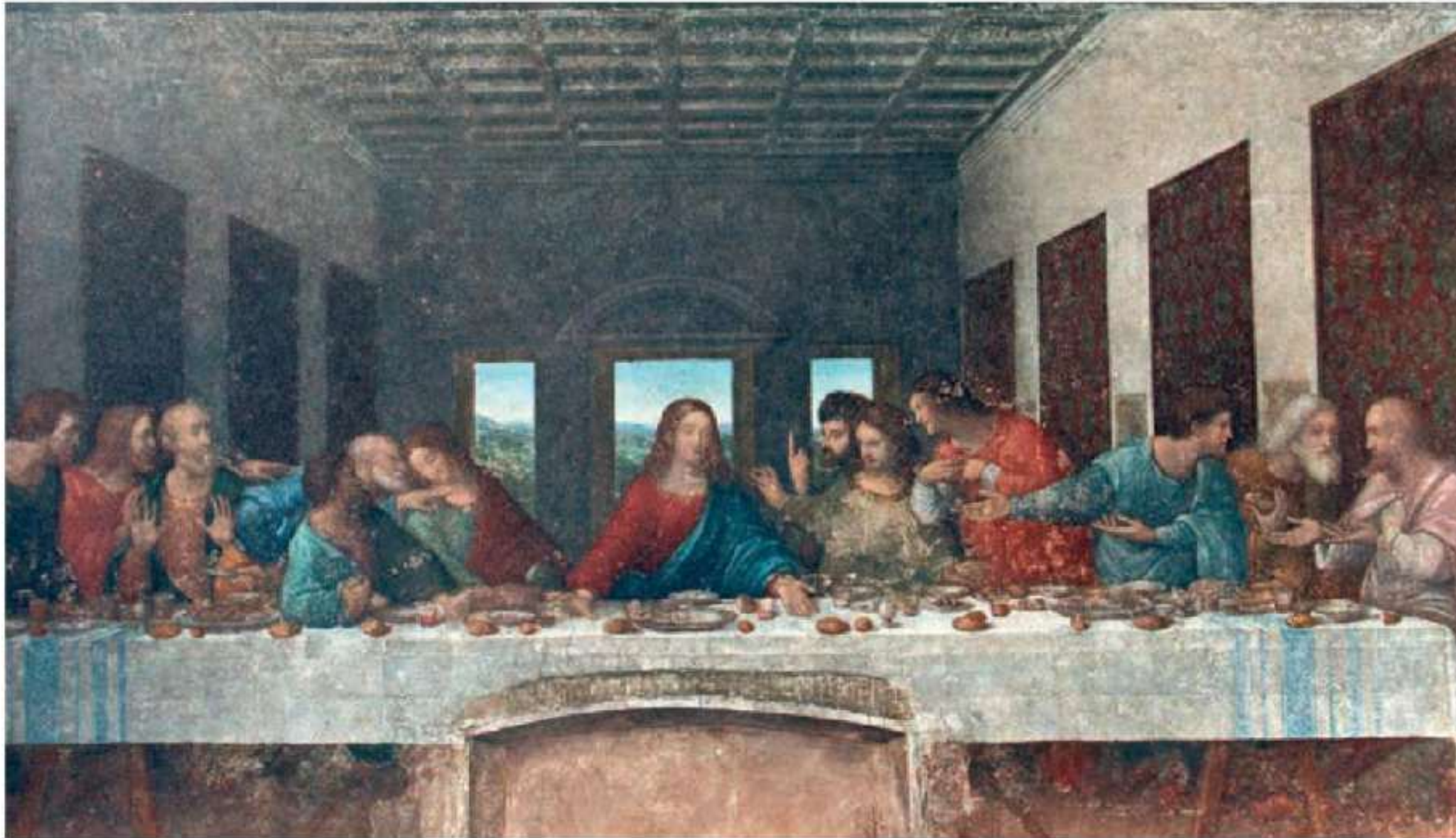
3 Przyjrzyj się zamieszczonym ilustracjom. Podaj tytuł oraz autora każdego ukazanego dzieła.

- 4** Połącz każde pojęcie dotyczące renesansowej architektury z właściwym wyjaśnieniem. Jedno z nich jest niepotrzebne.

arkada •	• ozdobne przedłużenie ściany frontowej budynku
attyka •	• zasłaniające dach
kopuła •	• niewielka wieżyczka na dachu budowli
	• kolumny połączone łukiem
	• półkolistę sklepienie budowli

- 5** Przyjrzyj się freskowi Leonarda da Vinci. Następnie wykonaj polecenia.

Praca z ilustracją

a) Napisz, jakie wydarzenie zostało przedstawione na fresku.

b) Wyjaśnij, w jaki sposób twórcy udało się uzyskać wrażenie trójwymiarowej przestrzeni.

★ **c)** Odpowiedz, skąd artysta zaczerpnął inspirację do namalowania dzieła.

★ **6** Napisz, które dzieło Leonarda da Vinci znajduje się w polskich zbiorach.

5 Reformacja – czas wielkich zmian

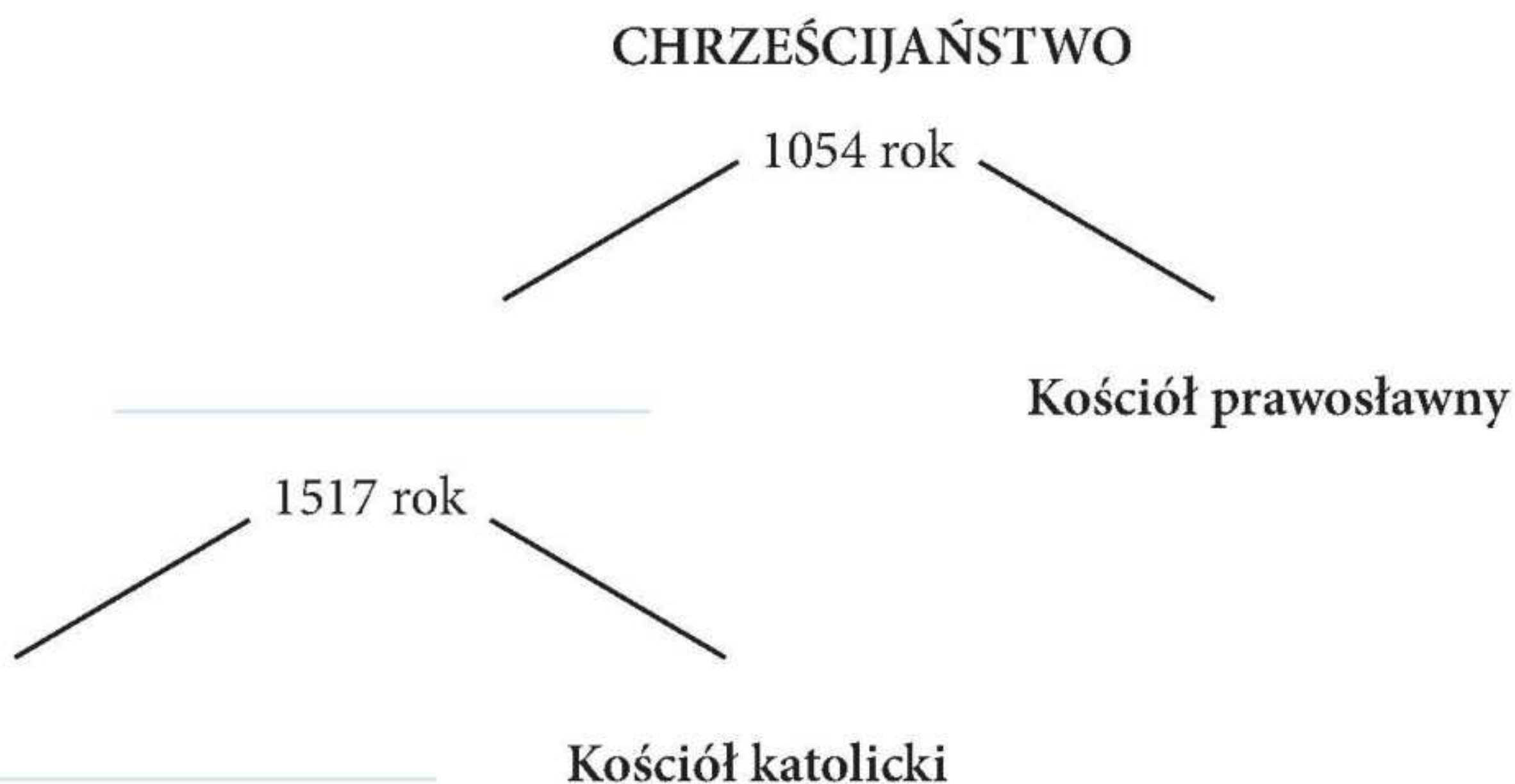

Rozwiąż
dodatkowe
zadanie
docwiczenia.pl
Kod: H66THY

Na dobry początek

- 1 Podkreśl właściwe dokończenie zdania.
Reformacja to
☐ A działania Kościoła zmierzające do ograniczenia sprzedaży odpustów.
☐ B ruch społeczny i religijny domagający się zmian w Kościele.
☐ C nowa wspólnota religijna, która nie uznaje zwierzchności papieża.
☐ D dyscyplina wiedzy o Bogu, tłumacząca jego stosunek do świata i człowieka.
- 2 Wstaw znak „X” w wyznaczone miejsca przy zdaniach opisujących sytuację w Kościele katolickim na przełomie XV i XVI wieku.
____ Wielu kapłanów zaniedbywało swoje obowiązki duszpasterskie.
____ Papież rywalizował z cesarzem o przywództwo w Europie.
____ Wyżsi duchowni bogacili się na sprzedaży wiernym odpustów.
____ Papież organizował krucjatę w celu obrony Ziemi Świętej.
____ Wielu duchownych prowadziło świecki styl życia niezgodny z naukami Kościoła.
____ Biskupi obsadzali wyższe stanowiska kościelne swoim krewnymi.
- ★ 3 Uzupełnij schemat dotyczący podziału chrześcijaństwa.

4 Podaj nazwy wspólnot religijnych założonych przez wymienione niżej postaci.

- Marcin Luter – _____
- Jan Kalwin – _____
- król Henryk VIII – _____

5 Oblicz, ile lat minęło od opublikowania 95 tez Marcina Lutra do podpisania pokoju w Augsburgu.

6 Przyjrzyj się rycinie i wyjaśnij, dlaczego Marcin Luter spalił pismo, w którym papież wzywał go do odwołania swoich poglądów.

7 Oceń, czy poniższe zdania są prawdziwe. Zaznacz literę „P” przy zdaniach prawdziwych, a „F” – przy fałszywych.

Reformacja była powodem długotrwałych wojen religijnych.	P	F
W wyniku reformacji powstały wyznania protestanckie.	P	F
Protestanci nie są chrześcijanami.	P	F
Języki narodowe do liturgii wprowadzili protestanci.	P	F

★ 8 Wyjaśnij, na czym polegała przyjęta w Augsburgu zasada *czyj kraj, tego religia*.

6 Kontrreformacja

Rozwiąż
dodatkowe
zadanie
docwiczenia.pl
Kod: H6LAYK

Na dobry początek

- 1 Ułóż z podanych wyrazów definicję terminu *kontrreformacja*.

reformacji, ruch, do zahamowania, Kościoła katolickiego, zmierzający, i odnowy

Kontrreformacja – _____

- 2 Wymień dwa powody, dla których zwołano sobór trydencki.

- _____
- _____

- 3 Połącz każde pojęcie z właściwym wyjaśnieniem. Jedno z nich jest niepotrzebne.

indeks ksiąg zakazanych •	• osoba głosząca poglądy sprzeczne z nauką Kościoła katolickiego
heretyk •	• spis książek, których nie powinni czytać, posiadać i rozpowszechniać wierni Kościoła katolickiego
inkwizycja •	• instytucja kościelna, która zajmowała się wyszukiwaniem i karaniem heretyków
sobór •	• przedstawiciel papieża w innych krajach
	• zjazd biskupów z całego świata pod przewodnictwem papieża

- 4 Oceń, czy poniższe zdania są prawdziwe. Zaznacz literę „P” przy zdaniach prawdziwych, a „F” – przy fałszywych.

Wojna trzydziestoletnia rozpoczęła się w 1615 roku i trwała do roku 1645.	P	F
W wojnie trzydziestoletniej walczyły ze sobą państwa podzielone na dwa obozy: protestancki i katolicki.	P	F
Na mocy pokoju westfalskiego władca miał prawo do narzucania religii swoim poddanym.	P	F

5 Uzupełnij tekst.

Zakon jezuitów został założony przez _____.

Ich zadaniem było realizowanie postanowień _____.

Jezuici prowadzili słynące z wysokiego poziomu nauczania wyższe _____ i bezpłatne szkoły średnie zwane _____. Zasady wiary starali się rozpowszechniać również poprzez _____, na przykład przedstawienia teatralne.

★ 6 Napisz krótką odezwę do mieszkańców XVI- i XVII-wiecznej Europy, w której zachęcisz ich do zaprzestania wojen religijnych i zachowania tolerancji.

★ 7 Przyjrzyj się ilustracji przedstawiającej palenie ksiąg zakazanych przez Kościół katolicki. Następnie wyjaśnij, jaka była tematyka książek potępianych przez Kościół.

Podsumowanie rozdziału I

Sprawdź, czy potrafisz

- 1 Uzupełnij tabelę – zapisz datę i wiek oraz podaj, w której połowie stulecia doszło do każdego z wymienionych wydarzeń.

Wydarzenie	Rok	Wiek
Odkrycie Ameryki przez Krzysztofa Kolumba		
Odkrycie morskiej drogi do Indii przez Vasco da Gamę		
Wystąpienie Marcina Lutra		
Pokój w Augsburgu		

- 2 Wymień cztery skutki wielkich odkryć geograficznych.

- _____
- _____
- _____
- _____

- 3 Wpisz w wyznaczone miejsca, kogo dotyczą podane opisy.

_____ – wybitny XVI-wieczny filozof, pisarz i humanista. Głosił pogląd, że człowiek z natury jest dobry, a zło przez niego wyrządzane pochodzi z niewiedzy. Sprzeciwiał się prowadzeniu wojen.

_____ – zakonnik i wykładowca teologii. Otwarcie skrytykował sprzedaż odpustów przez dostojników Kościoła katolickiego. Swoje poglądy zawarł w 95 tezach.

_____ – jego zwolenników nazywamy kalwinistami. Uważał, że człowiek już w chwili narodzenia jest przez Boga przeznaczony do zbawienia lub potępienia.

- 4 Zapisz pod każdym twórcą tytuł jednej pracy jego autorstwa.

Rafael Santi

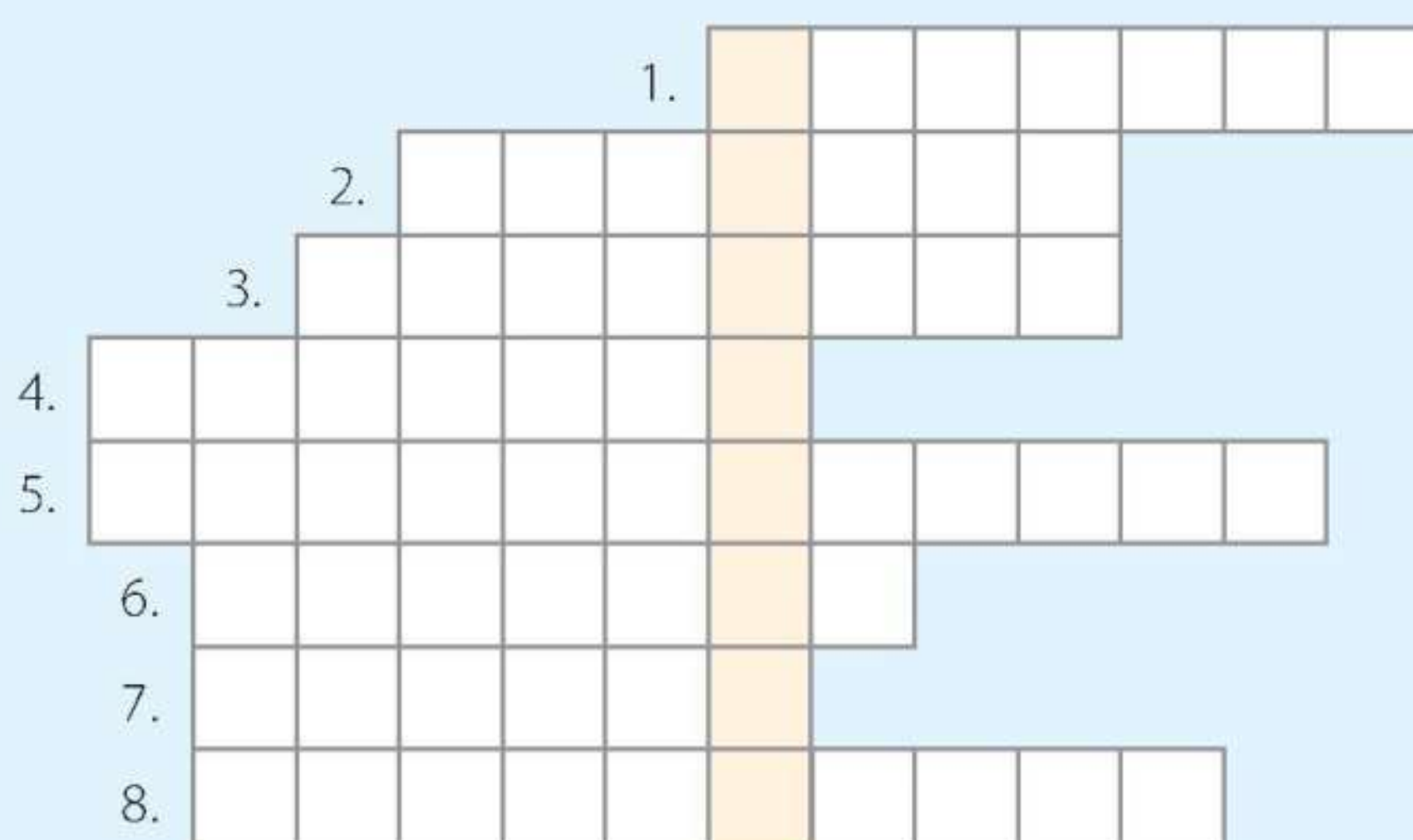
Leonardo da Vinci

Michał Anioł

- 5 Oceń, czy poniższe zdania są prawdziwe. Zaznacz literę „P” przy zdaniach prawdziwych, a „F” – przy fałszywych.

Renesans to okres w kulturze i sztuce trwający od końca XIV do końca XVI wieku, nawiązujący do kultury średniowiecznej.	P	F
Skutkiem reformacji było między innymi powstanie wyznań protestanckich i wybuch wojen religijnych w Europie.	P	F
W wyniku decyzji podjętych na soborze trydenckim doszło do odnowy Kościoła katolickiego.	P	F

- 6 Rozwiąż krzyżówkę. Następnie wyjaśnij znaczenie otrzymanego hasła.

- Osoba wyznająca poglądy religijne sprzeczne z obowiązującymi naukami Kościoła.
- Nazwa Towarzystwa Jezusowego, które wcielało w życie postanowienia soboru trydenckiego.
- Ogromne kamienne budowle, na których szczycie Aztekowie oddawali cześć bogom.
- Zamorskie terytorium podporządkowane silniejszemu państwu.
- Zjawisko społeczne, w którym jedna grupa ludzi stanowi własność innych osób.
- Cywilizacja prekolumbijska zamieszkująca tereny dzisiejszego Peru.
- Hiszpański konkwistador, który podbił Azteków.
- Ruch religijno-społeczny zapoczątkowany przez Marcina Lutra, mający na celu odnowę Kościoła.

HASŁO: _____

II. W Rzeczypospolitej szlacheckiej

1 Demokracja szlachecka

Obejrzyj film

docwiczenia.pl
Kod: H66W8L

Na dobry początek

1 Podkreśl właściwe dokończenie zdania.

Szlachta to potomkowie średniowiecznych

☐ rycerzy.

☐ rzemieślników.

☐ mieszczan.

☐ chłopów.

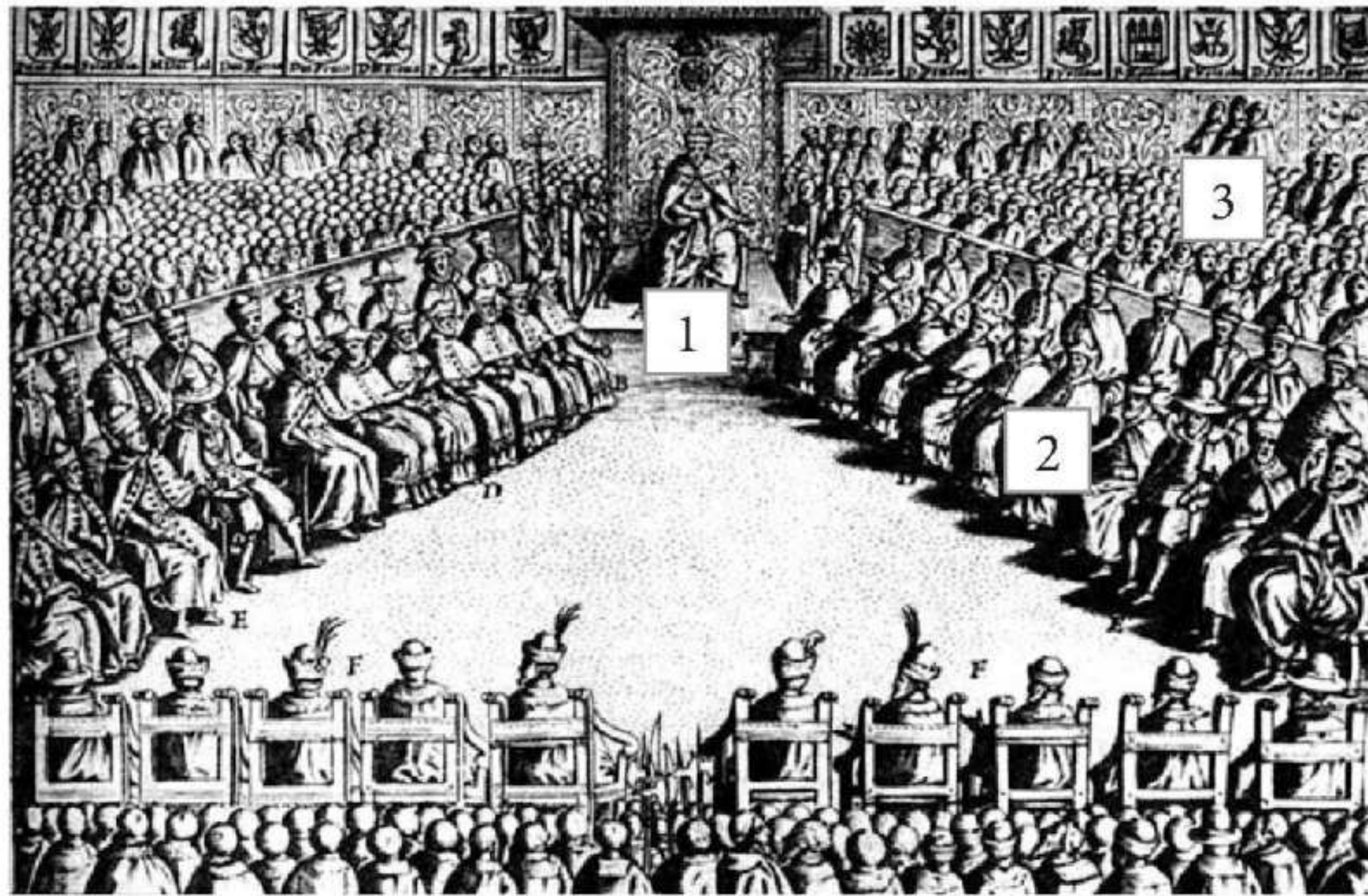
2 Napisz, jakie znaczenie dla demokracji szlacheckiej miała konstytucja *Nihil novi*.

3 Oceń, czy poniższe zdania są prawdziwe. Zaznacz literę „P” przy zdaniach prawdziwych, a „F” – przy fałszywych.

Szlachcice przejęli po przodkach prawo do noszenia szabli i używania herbu.	P	F
System władzy, który istniał w Królestwie Polskim od XV wieku, nazywamy demokracją szlachecką.	P	F
W dawnej Rzeczypospolitej przedstawiciele szlachty stanowili większość społeczeństwa.	P	F
Najważniejsze dla państwa decyzje były podejmowane na obradach sejmików.	P	F

4 Wyjaśnij, na czym polegała zasada jednomyślności obowiązująca na sejmie walnym.

- 5 Przyjrzyj się rycinie ukazującej posiedzenie sejmiku walnego. Następnie wykonaj polecenia.

Praca z ilustracją

- a) Napisz obok każdej cyfry, który stan sejmujący został nią oznaczony.

1 _____ 2 _____ 3 _____

- b) Odpowiedz, za panowania którego władcy odbyły się obrady przedstawione na ilustracji.

- 6 Połącz każde pojęcie z właściwym wyjaśnieniem. Jedno z nich jest niepotrzebne.

sejm walny •	• posiedzenie sejmiku i senatu w dzisiejszej Polsce
sejmik ziemski •	• obrady szlachty z danego regionu
Zgromadzenie Narodowe •	• szlachta zwołana w sytuacji zagrożenia kraju
pospolite ruszenie •	• zgromadzenie szlachty w celu wyboru nowego władcy
	• parlament w dawnej Rzeczypospolitej podejmujący najważniejsze decyzje w państwie

- ★ 7 Wyjaśnij, co oznacza powiedzenie: *Szlachcic na zagrodzie równy wojewodzie*.

2 W folwarku szlacheckim

Na dobry początek

1 Uzupełnij tekst.

Polska odzyskała dostęp do Morza Bałtyckiego w _____ wieku. Udało się tego dokonać dzięki wygranej w wojnie _____. Po przyłączeniu Pomorza Gdańskiego głównym szlakiem transportowym stała się rzeka _____.

2 Przyjrzyj się obrazowi Wojciecha Gersona. Następnie wykonaj polecenia.

Praca z ilustracją

a) Podkreśl właściwe dokończenie każdego zdania.

Scena przedstawiona przez malarza rozgrywa się w porcie w

☐ A Elblągu.

☐ B Gdańsku.

☐ C Kołobrzegu.

☐ D Szczecinie.

Budynki ukazane po prawej stronie dzieła wykorzystywano do

☐ A magazynowania zboża.

☐ C dokonywania transakcji handlowych.

☐ B obrony miasta przed atakiem.

☐ D odpoczynku i noclegu flisaków.

b) Wyjaśnij, do czego służył Żuraw widoczny w centralnej części obrazu.

- 3 Oceń, czy poniższe zdania są prawdziwe. Zaznacz literę „P” przy zdaniach prawdziwych, a „F” – przy fałszywych.

U schyłku średniowiecza szlachta utrzymywała się głównie z czynszów i danin, które były jej dostarczane przez chłopów w zamian za uprawianie szlacheckiej ziemi.	P	F
Po wyprawie szlachty na Mołdawię w Polsce rządzonej przez króla Olbrachta rozwinął się handel.	P	F
Ożywienie handlu przyczyniło się do rozkwitu polskich miast, szczególnie Gdańska.	P	F
Szlachta chciała osiągać większe korzyści z handlu, dlatego dążyła do ograniczenia roli mieszczan i chłopów.	P	F

- 4 Zapoznaj się z fragmentem statutów piotrkowskich z 1496 roku. Następnie wykonaj polecenia.

Tekst źródłowy

Statuty piotrkowskie

[...] Ponieważ liczni mężczyźni i kobiety z ziem mazowieckich i innych ziem Królestwa Polskiego w czasie żniw zwykli udawać się do Śląska i Prus, skutkiem czego w ziemiach polskich niełatwo dostać robotników i służby, przeto zarządzamy, aby wszyscy tacy przez władze byli zatrzymywani i oddawani do robót ziemianom [szlachcie]. [...]

Dalej postanawiamy, że mieszczanom i plebejuszom [chłopom] nie wolno dóbr ziemskich kupować, dzierżawić [wynajmować] lub posiadać, a to dlatego, że oni posiadając takie dobra, zwykli szukać sposobności uwolnienia się od wypraw wojennych. A którzy już weszli w posiadanie dóbr ziemskich, mają je do pewnego czasu sprzedać, pod karą.

Praca z tekstem źródłowym

- a) Napisz, w jaki sposób przywilej piotrkowski dawał szlachcie przewagę nad innymi stanami społecznymi.

- b) Wyjaśnij, dlaczego statuty piotrkowskie zakazywały mieszczanom i chłopom nabywania ziemi.

- 5** Przyjrzyj się zamieszczonej mapie. Następnie wykonaj polecenia.

Praca z mapą

- a)** Wymień cztery porty morskie, z których wyruszały statki ze zbożem. Podkreśl nazwę portu znajdującego się na ziemiach zależnych od Rzeczypospolitej.

- b)** Dopisz do każdego portu rzecznego nazwę rzeki, nad którą był położony.

Łomża – _____

Przemyśl – _____

Kazimierz Dolny – _____

- ★ 6** Wyszukaj w dowolnych źródłach informacje o dworze szlacheckim leżącym w Twoim regionie. Podaj nazwę miejscowości, w której znajduje się dworek, i wyjaśnij, jaką funkcję pełni on obecnie.

3 W czasach ostatnich Jagiellonów

Na dobry początek

- 1 Podkreśl właściwe dokończenie zdania.
Dwaj ostatni władcy Polski z dynastii Jagiellonów to

- ☐ A Władysław II Jagiełło i Zygmunt I Stary.
- ☐ B Kazimierz Jagiellończyk i Zygmunt I Stary.
- ☐ C Kazimierz Jagiellończyk i Zygmunt II August.
- ☐ D Zygmunt I Stary i Zygmunt II August.

- 2 Przyjrzyj się obrazowi Jana Matejki. Następnie wykonaj polecenia.

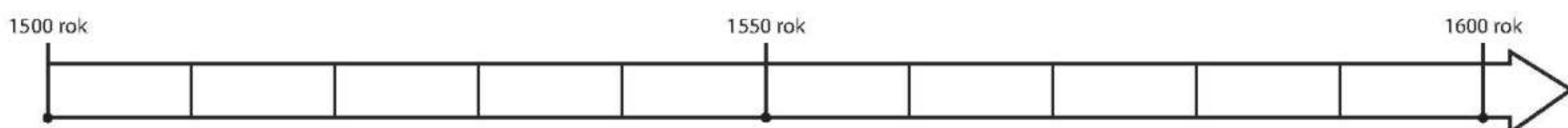

Praca z ilustracją

- a) Napisz, jakie wydarzenie ukazano na obrazie.

- b) Podaj, gdzie i w którym roku doszło do uroczystości przedstawionej na ilustracji.

- 3 Przyjrzyj się zamieszczonej osi czasu. Następnie wykonaj polecenia.

Praca z osią czasu

- a) Zamaluj na osi czasu okres od koronacji Zygmunta I Starego do śmierci Zygmunta II Augusta w 1572 roku.
- b) Oznacz na osi czasu datę złożenia hołdu pruskiego.

- 4 Uzupełnij tabelę dotyczącą przyczyn i skutków hołdu pruskiego. Zapisz właściwe wyrażenia z ramki w odpowiednich kolumnach. Jedno z nich jest niepotrzebne.

podpisanie w 1521 roku czteroletniego rozejmu między Polską a Krzyżakami, zeświecczenie państwa krzyżackiego, przekształcenie państwa krzyżackiego w Prusy Książęce, podział Inflant między Polskę i Szwecję, przyjęcie przez Albrechta Hohenzollerna wyznania luterńskiego, objęcie zwierzchnictwa nad Prusami Książęcymi przez polskiego króla, brak zgody papieża na zmianę wyznania Albrechta Hohenzollerna

Hołd pruski	
Przyczyny	Skutki
• _____	• _____
_____	_____
_____	_____
• _____	• _____
_____	_____
_____	_____
• _____	• _____
_____	_____
_____	_____

- 5 Oceń, czy poniższe zdania są prawdziwe. Zaznacz literę „P” przy zdaniach prawdziwych, a „F” – przy fałszywych.

W czasach panowania Zygmunta I Starego Polska tworzyła unię z Wielkim Księstwem Litewskim.	P	F
Królowa Bona była żoną Zygmunta II Augusta.	P	F
Po zakończeniu wojny trzynastoletniej z Krzyżakami Polska odzyskała dostęp do Morza Bałtyckiego.	P	F
W 1563 roku za panowania Zygmunta I Starego wybuchła wojna o Inflanty.	P	F
Bitwa pod Orszą została stoczona podczas ostatniej wojny z Krzyżakami.	P	F

- 6 Przyjrzyj się zamieszczonej mapie. Następnie wykonaj polecenia.

Praca z mapą

- Oznacz literą „J” państwa, w których na początku XVI wieku panowali przedstawiciele dynastii Jagiellonów.
- Zakreskuj obszar, który w pierwszej połowie XVI wieku stał się lennem Królestwa Polskiego.
- Pokoloruj ziemie znajdujące się w drugiej połowie XVI wieku pod wspólnym panowaniem Polski i Litwy.

- ★ 7 Napisz, co nazywamy *włoszczyzną*. Wyjaśnij, jaki związek z tym określeniem miała królowa Bona.

4 Odrodzenie na ziemiach polskich

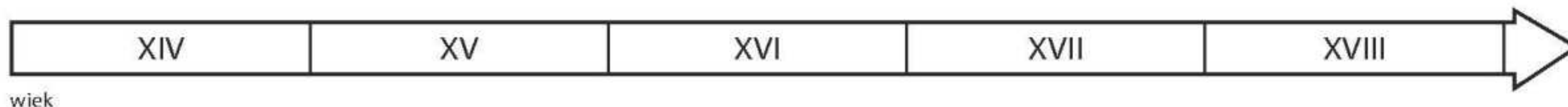

Rozwiąż
dodatkowe
zadanie
docwiczenia.pl
Kod: H6GJMJ

Na dobry początek

- 1 Przyjrzyj się zamieszczonej osi czasu. Następnie wykonaj polecenia.

Praca z osią czasu

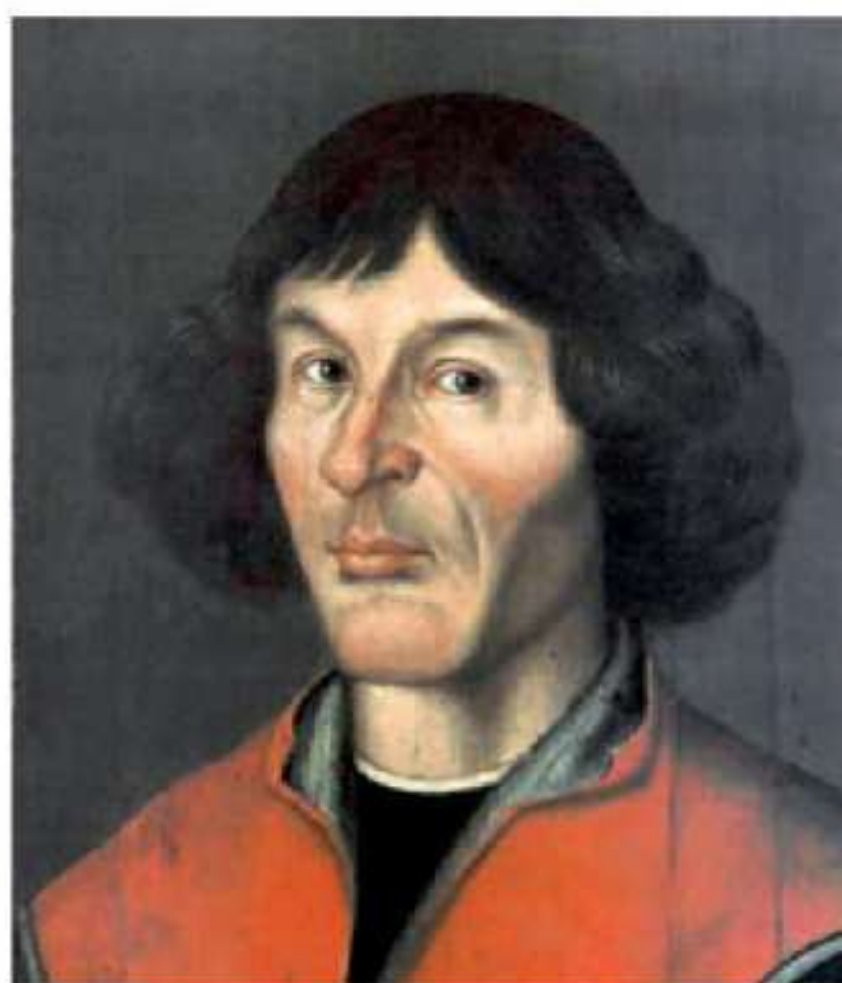
- a) Zamaluj na osi czasu stulecie nazywane złotym wiekiem w dziejach Polski.
b) Oznacz pierwszy i ostatni rok złotego wieku.

- 2 Uporządkuj podane wyrażenia w ciągu przyczynowo-skutkowym wyjaśniającym, dzięki czemu na ziemiach polskich rozwinęła się kultura renesansu. W tym celu wpisz w wyznaczone miejsca odpowiednie litery.

- ☐ A częste wyjazdy synów szlacheckich na studia do Włoch
- ☐ B rozwój polskiego handlu
- ☐ C bogacenie się szlachty polskiej na handlu zbożem
- ☐ D odzyskanie przez Polskę dostępu do morza
- ☐ E rozwój kultury polskiej
- ☐ F pojawienie się idei renesansowych na ziemiach polskich

- 3 Podkreśl zdania dotyczące Mikołaja Kopernika, przedstawiciela polskiego renesansu.

Był nie tylko wielkim astronomem, lecz także lekarzem.
Głoszone przez niego teorie zostały zakazane przez Kościół.
Urodził się w Toruniu.
Jest twórcą teorii geocentrycznej.
Sprowadził do Polski liczne arras.
Odkrył, że wszystkie planety Układu Słonecznego, w tym również Ziemia, krążą wokół Słońca.
Jego grób znajduje się w katedrze we Fromborku.
Studiował na Akademii Krakowskiej.

- 4** Wyjaśnij, dlaczego odkrycie dokonane przez Mikołaja Kopernika zostało nazwane przewrotem kopernikańskim.
-
-
-

- 5** Połącz każdą postać z właściwym opisem jej dokonań. Jeden z nich jest niepotrzebny.

Jan Kochanowski •
 Mikołaj Rej •
 Andrzej Frycz Modrzewski •
 Jakub Wujek z Wągrowca •

- tworzone wyłącznie w języku polskim utwory wychwalające piękno życia szlachty
- liczne wierszowane ody i fraszki
- rozprawy polityczne nawołujące do naprawy ustroju Rzeczypospolitej
- pierwsze tłumaczenie Biblii na język polski
- najstarsza kronika dziejów Polski

- 6** Przyjrzyj się fotografiom Wawelu. Następnie wykonaj polecenia.

Praca z ilustracją

- a)** Napisz pod każdym zdjęciem, jaki obiekt został na nim przedstawiony.
- b)** Wymień elementy architektoniczne typowe dla renesansu, które są widoczne na fotografiach.
-

TAJEMNICE

Kiedy bije dzwon Zygmunt?

- 1 Pokreśl właściwe dokończenie każdego zdania.

Dzwon Zygmunt został ufundowany przez

☐ A króla Zygmunta I Starego.	☐ C królową Bonę.
☐ B króla Zygmunta II Augusta.	☐ D Hansa Behema.

Dzwon Zygmunt wykonano

☐ A ze złota.	☐ C z brązu.
☐ B ze srebra.	☐ D z miedzi.

- 2 Wyjaśnij, co oznacza wyrażenie *od wielkiego dzwonu*.

- 3 Wymień trzy wydarzenia, podczas których w Krakowie rozległo się bicie dzwonu Zygmunt.

- ---
- ---
- ---

- 4 Zapisz pod ilustracjami nazwy wszystkich dzwonów, które – podobnie jak dzwon Zygmunt – znajdują się na wieży Zyguntowskiej w katedrze wawelskiej.

Zygmunt

SPRZED WIEKÓW

- 5 Oceń, czy poniższe zdania są prawdziwe. Zaznacz literę „P” przy zdaniach prawdziwych, a literę „F” – przy fałszywych.

Dzwon Zygmunt wykonano z metalu z mołdawskich armat zdobytych przez wojska polskie w bitwie pod Obertynem.	P	F
Zygmunt to obecnie największy dzwon w Polsce.	P	F
Dzwon Zygmunt jest cięższy zimą niż latem.	P	F
Część dzwonu, która uderza o kielich i wytwarza dźwięk, nazywa się sercem.	P	F

- 6 Przyjrzyj się obrazowi. Następnie wykonaj polecenia.

Praca z ilustracją

a) Podaj, w którym roku i w jakim mieście odbyła się przedstawiona uroczystość.

b) Napisz, jaką scenę uwieczniono na zamieszczonym obrazie.

c) Podaj imię i nazwisko autora obrazu.

5 Rzeczpospolita Obojga Narodów

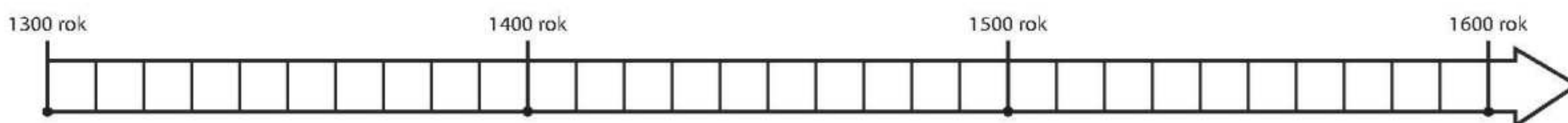

Rozwiąż
dodatkowe
zadanie
docwiczenia.pl
Kod: H6GSE4

Na dobry początek

- 1 Przyjrzyj się zamieszczonej osi czasu. Następnie wykonaj polecenia.

Praca z osią czasu

- a) Zaznacz na osi czasu daty podpisania unii w Krewie i unii lubelskiej.
b) Oblicz, ile lat upłynęło od unii w Krewie do unii lubelskiej.

- 2 Wpisz w wyznaczone miejsca nazwy elementów tworzących herb Rzeczypospolitej Obojga Narodów. Podaj obok każdego symbolu nazwę państwa, którego był znakiem.

- 3 Dokończ zdanie. Otocz kółkiem odpowiedź A albo B i jej dokończenie 1. lub 2.
Unia lubelska zawarta za panowania

A.	Zygmunta I Starego	była unią	1.	personalną.
B.	Zygmunta II Augusta		2.	realną.

- 4 Przyjrzyj się zamieszczonej mapie. Następnie wykonaj polecenia.

Praca z mapą

- Podkreśl na mapie nazwę miasta, w którym w 1569 roku zawarto unię polsko-litewską.
- Zapisz na mapie nazwę obszaru znajdującego się od 1569 roku pod wspólnym władaniem Królestwa Polskiego i Wielkiego Księstwa Litewskiego.
- Zamaluj dowolnym kolorem ziemie Wielkiego Księstwa Litewskiego, które w 1569 roku zostały przyłączone do Królestwa Polskiego.

- ★ 5 Napisz, jakie były – Twoim zdaniem – największe korzyści z zawarcia unii lubelskiej przez Królestwo Polskie i Wielkie Księstwo Litewskie.

6 „Państwo bez stosów”

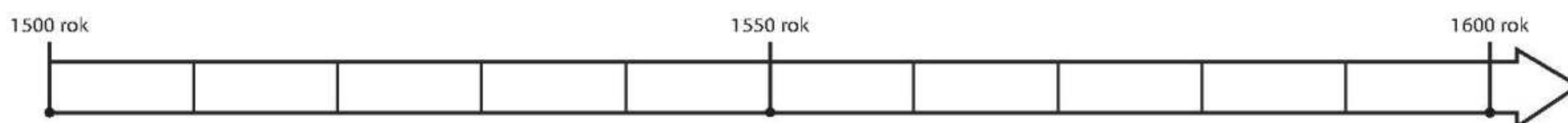

Rozwiąż
dodatkowe
zadanie
docwiczenia.pl
Kod: H6UG7Z

Na dobry początek

- 1 Przyjrzyj się zamieszczonej osi czasu. Następnie wykonaj polecenia.

Praca z osią czasu

a) Zaznacz na osi czasu datę uchwalenia *Aktu konfederacji warszawskiej*.

b) Uzupełnij zdanie.

Akt konfederacji warszawskiej został ogłoszony w _____ połowie
_____ wieku.

- 2 Przyjrzyj się zdjęciom przedstawiającym świątynie wzniesione w dawnej Rzeczypospolitej. Następnie wykonaj polecenia.

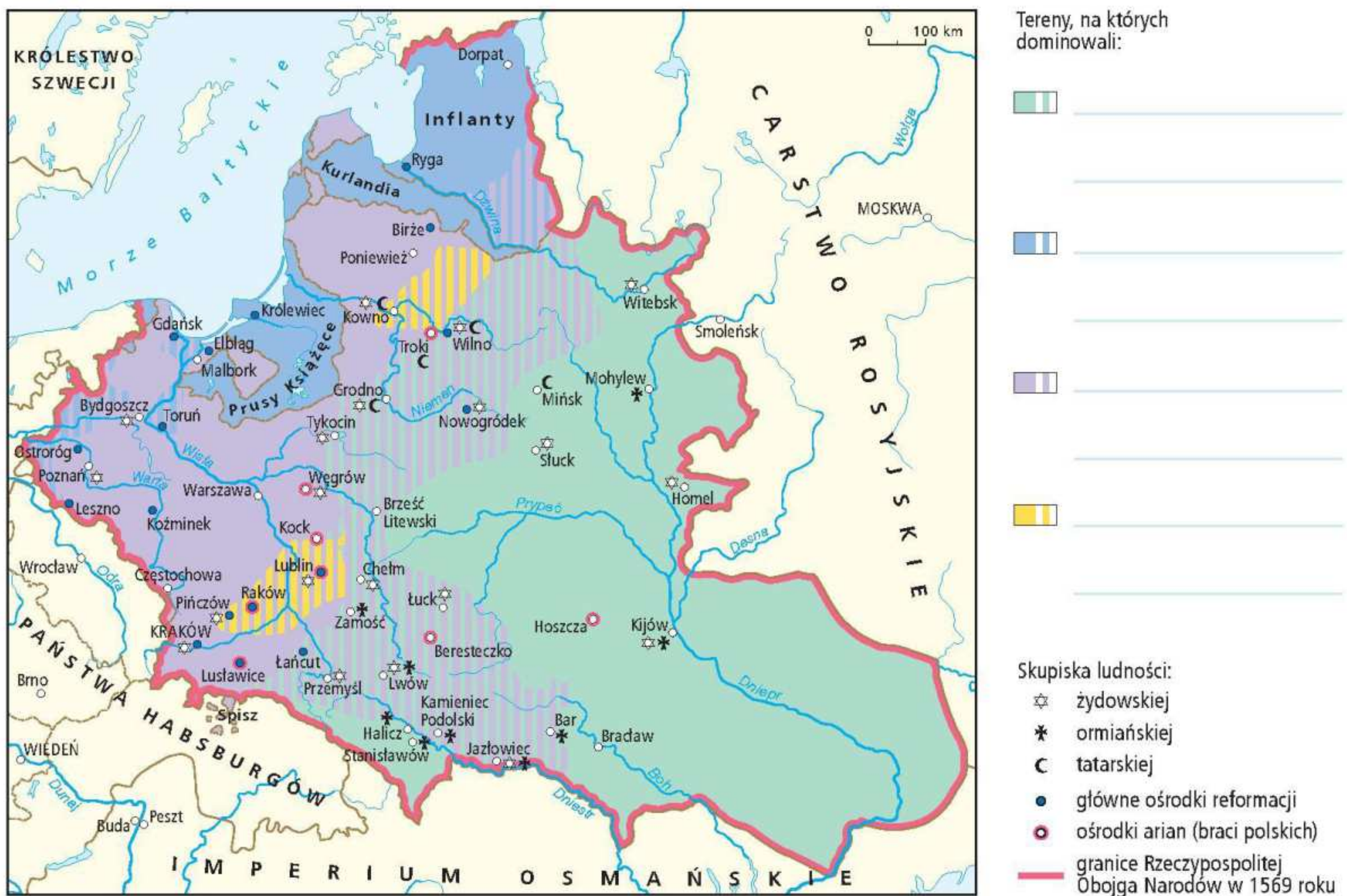
Praca z ilustracją

a) Wpisz pod każdym zdjęciem właściwe wyrażenie z ramki. Jedno z nich jest niepotrzebne.

meczet, synagoga, cerkiew, zbór

b) Uzupełnij pod fotografiami nazwy religii lub wyznań, których wiernym służyły przedstawione świątynie.

3 Przyjrzyj się zamieszczonej mapie. Następnie wykonaj polecenia.

Praca z mapą

- Uzupełnij legendę nazwami religii lub wyznań występujących na terenie Rzeczypospolitej Obojga Narodów.
- Podaj nazwy trzech miast, które były ośrodkami arian (braci polskich).
- Wypisz trzy miejscowości, w których skupiała się ludność tatarska.

4 Wstaw znak „X” w wyznaczone miejsca przy zdaniach opisujących sytuację w Rzeczypospolitej Obojga Narodów.

- _____ Innowiercy mieli zapewnioną wolność wyznania.
- _____ Na przełomie XVI i XVII wieku mieszkańcy Rzeczypospolitej toczyli liczne wojny na tle religijnym.
- _____ Wyznawcom wszystkich religii przysługiwały te same prawa.
- _____ Największe prawa w państwie przyznano katolikom.

7 Pierwsza wolna elekcja

Rozwiąż
dodatkowe
zadanie
docwiczenia.pl
Kod: H6TKC1

Na dobry początek

- 1 Podkreśl właściwe dokończenie każdego zdania.
Pierwszym królem Polski wybranym w wolnej elekcji był

☐ A Zygmunt I Stary. ☐ C Henryk Walezy.
☐ B Zygmunt II August. ☐ D Stefan Batory.

Pierwszy polski król elekcyjny pochodził

☐ A z Francji. ☐ C ze Szwecji.
☐ B z Rosji. ☐ D z Węgier.

- 2 Uporządkuj w kolejności chronologicznej wydarzenia z okresu bezkrólewia w Rzeczypospolitej Obojga Narodów. W tym celu wpisz w wyznaczone miejsca odpowiednie litery.

☐ A wybór nowego władcy
☐ B objęcie władzy przez interreksa
☐ C koronacja nowo wybranego władcy
☐ D zaprzysiężenie przez nowego króla *Artykułów henrykowskich* i *pacta conventa*
☐ E zwołanie sejmiku elekcyjnego
☐ F śmierć lub detronizacja władcy

_____ → _____ → _____ → _____ → _____ → _____

- 3 Podkreśl zdania, w których opisano skutki wprowadzenia w Rzeczypospolitej wolnej elekcji.

- Wśród szlachty biorącej udział w elekcjach szerzyły się przekupstwa.
- Kolejni władcy elekcyjni mieli coraz silniejszą władzę.
- Obce dwory zaczęły ingerować w wewnętrzne sprawy Rzeczypospolitej.
- Władza królewska ulegała osłabieniu.
- Pozycja szlachty w państwie wzrastała.
- Rola magnaterii w państwie została pomniejszona.

- 4** Przeczytaj fragment umowy *pacta conventa* zatwierdzonej przez Henryka Walezego. Następnie wykonaj polecenia.

Tekst źródłowy

Pacta conventa Henryka Walezego

[...] 5. Aby król do Korony z państw swych powinien był wnaszać [płacić do skarbcza] na każdy rok czterokroć sto tysięcy [cztery razy po sto tysięcy] i pięćdziesiąt tysięcy złotych.

6. Aby wszystkie długi królewskie i Rzplitej popłacił, połowicę przyjechawszy [połowę po przyjeździe] do Korony, a drugą połowicę we dwie lecie.

7. Aby Akademię Krakowską restaurował [odnowił] i ludzie uczone w niej kosztem swym chował.

Praca z tekstem źródłowym

a) Podkreśl dwa zobowiązania finansowe króla zapisane w umowie *pacta conventa*.

- Henryk Walezy obiecał spłacić wszystkie długi Rzeczypospolitej. Pierwszą połowę miał oddać po przyjeździe do Polski, a drugą – w ciągu kolejnych dwóch lat.
- Król miał spłacić co najmniej połowę długów Rzeczypospolitej w ciągu dwóch lat od przejęcia rządów.
- Zaraz po przyjeździe do Korony monarcha powinien jednorazowo wpłacić do skarbcza 450 tysięcy złotych.
- Król miał co roku wносить opłatę w wysokości 450 tysięcy złotych.

b) Napisz, do czego zobowiązał się Henryk Walezy w związku z Akademią Krakowską.

- ★ **5** Napisz, jak zakończyły się rządy Henryka Walezego w Rzeczypospolitej.

Podsumowanie rozdziału II

Sprawdź, czy potrafisz

- 1 Przyjrzyj się obrazowi Jana Matejki. Następnie wykonaj polecenia.

Praca z ilustracją

- a) Podkreśl właściwe dokończenie zdania.

Władca znajdujący się w centralnej części dzieła to

☐ A Kazimierz Jagiellończyk.

☐ C Zygmunt II August.

☐ B Zygmunt I Stary.

☐ D Henryk Walezy.

- b) Oceń, czy poniższe zdania są prawdziwe. Zaznacz literę „P” przy zdaniach prawdziwych, a „F” – przy fałszywych.

Malarz ukazał wydarzenie, które zapoczątkowało w Polsce rządy królów elekcyjnych.	P	F
Konsekwencją uroczystości przedstawionej przez Matejkę było powstanie Rzeczypospolitej Obojga Narodów.	P	F
Król Polski widoczny na obrazie to ostatni władca z rodu Jagiellonów.	P	F
Na obrazie przedstawiono zawarcie unii lubelskiej w 1569 roku.	P	F

- 2 Uporządkuj podane wydarzenia w kolejności chronologicznej. W tym celu wpisz w wyznaczone miejsca cyfry do 1 do 5.

_____ pierwsza wolna elekcja
_____ hołd pruski
_____ ogłoszenie *Aktu konfederacji warszawskiej*
_____ unia lubelska
_____ konstytucja *Nihil novi*

- 3 Napisz, których postaci historycznych dotyczą poszczególne opisy.

Słynny polski astronom. Pochodził z Torunia. W swoim dziele *O obrotach sfer niebieskich* przedstawił teorię, według której Ziemia i inne planety krążą wokół Słońca.

Najwybitniejszy polski poeta okresu renesansu. Tworzył między innymi ody sławiące piękno świata i fraszki, w których wyśmiewał ludzkie wady.

Pierwszy władca Polski wybrany drogą wolnej elekcji. Pochodził z Francji. Po kilku miesiącach opuścił Rzeczpospolitą i powrócił do ojczyzny.

Pisarz, który tworzył tylko w języku polskim. Uzasadnił to słynnym zdaniem: [...] *Polacy nie gęsi, iż swój język mają*.

- 4 Połącz każde pojęcie z właściwym wyjaśnieniem. Jedno z nich jest niepotrzebne.

herb •	• ozdobna tkanina służąca do dekorowania komnat
magnateria •	• darmowa praca na polu właściciela folwarku w zamian za możliwość użytkowania ziemi
pańszczyzna •	• najbogatsza grupa polskiej szlachty
folwark •	• symbol rodu szlacheckiego
szkuta •	• świątynia wyznawców judaizmu
synagoga •	• rozległe gospodarstwo rolne nastawione na wyrób i sprzedaż różnych produktów
	• statek rzeczny służący do transportu towarów

III. W obronie granic Rzeczypospolitej

1 Wojny z Rosją

Na dobry początek

- 1 Dokończ zdanie. Otocz kółkiem odpowiedź A albo B i jej dokończenie 1., 2. lub 3.
Król Stefan Batory toczył w

A.	pierwszej połowie	XVI wieku wojny z Rosją o	1.	Inflanty.
			2.	Moskwę.
B.	drugiej połowie		3.	ziemię smoleńską.

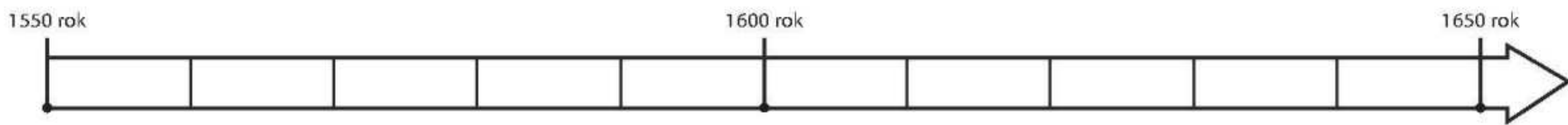
- 2 Wyobraź sobie, że znalazłeś/znalazłaś pamiątnik z czasów panowania Stefana Batorego. Uzupełnij brakujące fragmenty tekstu. Podkreśl jedno wyrażenie w każdym nawiasie, tak aby powstały zdania prawdziwe.

Po ucieczce Henryka Walezego szlachta wybrała na króla księcia (czeskiego / siedmiogrodzkiego) Stefana Batorego. Nowy monarcha to waleczny pan – od razu spróbował odzyskać Inflanty zajęte przez (Szwedów / Rosjan). Aby wzmocnić armię, Batory utworzył piechotę wybraniecką, w której walczą (chłopi / szlachcice). Dzięki jego staraniom udało się przyłączyć do Rzeczypospolitej utracone ziemie i podpisać korzystny dla nas rozejm w (Jamie Zapolskim / Polanowie). Króla we wszystkich działaniach wspiera jego zaufany współpracownik, kanclerz Jan (Tarnowski / Zamoyski).

- 3 Wyjaśnij, skąd pochodzi nazwa *dymitriada*.

- 4** Przyjrzyj się zamieszczonej osi czasu. Następnie wykonaj polecenia.

Praca z osią czasu

- a)** Zaznacz na osi daty rozejmu w Jamie Zapolskim i pokoju w Polanowie.
b) Oblicz, ile lat upłynęło między zawarciem rozejmu w Jamie Zapolskim a podpisaniem pokoju w Polanowie.

- 5** Opisz trzy postanowienia pokoju w Polanowie.

- _____
- _____
- _____

- 6** Oceń, czy poniższe zdania są prawdziwe. Zaznacz literę „P” przy zdaniach prawdziwych, a „F” – przy fałszywych.

W pierwszej połowie XVII wieku terytorium Rzeczypospolitej było większe niż obszar dzisiejszej Polski.	P	F
Po zajęciu Moskwy przez wojska polskie w 1610 roku na cara Rosji wybrano Władysława, syna polskiego króla.	P	F
Rządy Polaków na Kremlu zakończyło powstanie zbrojne zorganizowane przez Rosjan.	P	F
W 1613 roku, po opuszczeniu Moskwy przez Polaków, carem Rosji został Wasyl Szujski.	P	F

- 7** Połącz każde pojęcie z właściwym wyjaśnieniem. Jedno z nich jest niepotrzebne.

hetman •	• kraina historyczna, część dawnego Królestwa Węgierskiego
kreml •	• twierdza w obrębie miasta rosyjskiego
bojar •	• naczelny dowódca armii w dawnej Rzeczypospolitej
Siedmiogród •	• wielki posiadacz ziemski, możnowładca w dawnej Rosji
	• kraina historyczna w północnej Rosji

- 8** Przyjrzyj się zamieszczonej mapie. Następnie wykonaj polecenia.

Praca z mapą

a) Napisz nazwę państwa, na którego terenie leżał Kłuszyn w 1610 roku.

b) Zamaluj dowolnym kolorem obszary przyłączone do Rzeczypospolitej w 1619 roku.

★ **c)** Podkreśl nazwę miasta, które jako pierwsze oblegał Stefan Batory podczas wojen z Rosją o Inflanty.

★ **9** Podaj nazwę drugiego w dziejach Rzeczypospolitej uniwersytetu. Napisz, w którym roku Stefan Batory założył tę uczelnię.

2 Początek wojen ze Szwecją

Na dobry początek

1 Podkreśl właściwe dokończenie zdania.

Król Zygmunt III Waza pochodził

☐ A z Austrii.

☐ B z Rosji.

☐ C z Siedmiogrodu.

☐ D ze Szwecji.

2 Uzupełnij tekst o przyczynach konfliktu między Polską a Szwecją w XVII wieku.

Jednym z powodów wojen polsko-szwedzkich był spór dynastyczny o tron _____ . Ponadto oba państwa rywalizowały o dominację w basenie Morza _____ . Bezpośrednią przyczyną konfliktu stało się przyłączenie do Rzeczypospolitej graniczącej od północy z Inflantami _____ . Stało się to pretekstem do ataku Szwecji na _____ , które należały do _____ .

3 Dopisz brakujące informacje na kartkach z kalendarza.

rok

bitwa pod
Kircholmem

1627

rok

bitwa morska pod

rok

podpisanie pokoju
w Sztumskiej Wsi

- 4 Oceń, czy poniższe zdania są prawdziwe. Zaznacz literę „P” przy zdaniach prawdziwych, a „F” – przy fałszywych.

Wojskami polskimi w zwycięskiej bitwie pod Kircholmem dowodził hetman Stanisław Żółkiewski.	P	F
W latach dwudziestych XVII wieku Szwedzi zablokowali ujście Wisły, by uniemożliwić Polsce handel zagraniczny.	P	F
Bitwa pod Oliwą zakończyła się zwycięstwem wojsk polskich.	P	F
Decydującą rolę w bitwie pod Oliwą odegrała husaria.	P	F

- 5 Przyjrzyj się zamieszczonej mapie. Następnie wykonaj polecenia.

Praca z mapą

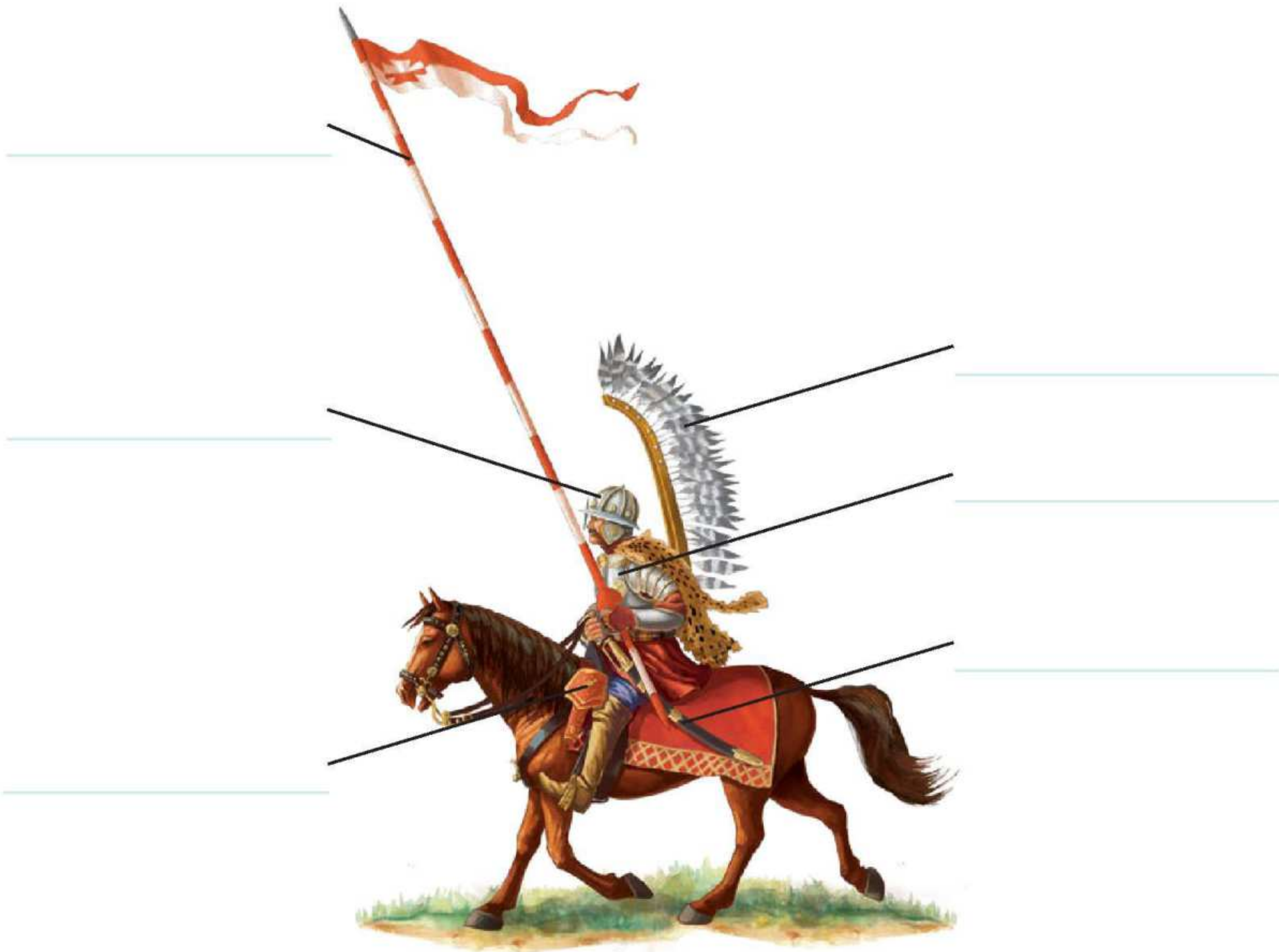
- Zapisz na mapie właściwą nazwę morza.
- Zamaluj obszar przyłączony do Szwecji w 1622 roku.
- Podkreśl nazwy dwóch miejscowości, w których zawarto rozejmy między Polską a Szwecją w pierwszej połowie XVII wieku.

6 Wymień dwa postanowienia rozejmu w Sztumskiej Wsi podpisanego w 1635 roku.

- _____
- _____

7 Wpisz w odpowiednie miejsca podane nazwy elementów wyposażenia husarza.

zbroja, szyszak, skrzydła, pistolet, szabla, kopia

★ 8 Na podstawie infografiki zamieszczonej w podręczniku na s. 90–91 oraz innych dostępnych źródeł opisz, w jaki sposób walczyła husaria.

- _____
- _____
- _____
- _____

3 Powstanie Chmielnickiego

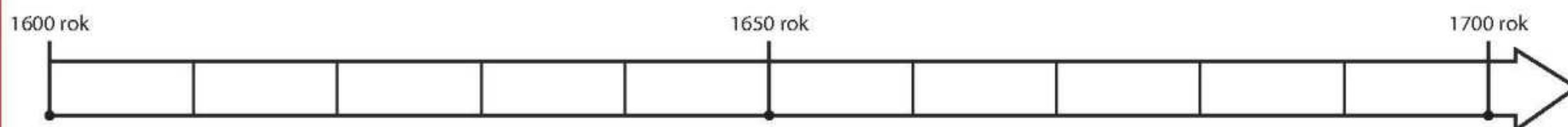

Rozwiąż
dodatkowe
zadanie
docwiczenia.pl
Kod: H6CY9X

Na dobry początek

1 Przyjrzyj się zamieszczonej osi czasu. Następnie wykonaj polecenia.

Praca z osią czasu

a) Nanieś na oś czasu datę wybuchu powstania kozackiego.

b) Uzupełnij zdanie.

Powstanie Chmielnickiego rozpoczęło się w _____ połowie _____ wieku.

2 Podaj dwie przyczyny wybuchu powstania kozackiego.

- _____
- _____

3 Przyjrzyj się zamieszczonej ilustracji. Następnie wykonaj polecenia.

Praca z ilustracją

a) Napisz, kto został przedstawiony na obrazie.

b) Opisz, jaką rolę odegrała ukazana postać w trakcie powstania kozackiego.

- 4** Przeczytaj fragment kroniki XVII-wiecznego pisarza Joachima Jerlicza. Następnie wykonaj polecenia.

Tekst źródłowy

Walki podczas powstania kozackiego

Kozacy skupiwszy się do kilkunastu tysięcy, nad którymi wodzem i starszym był Bohdan Chmielnicki, wprzód namówiwszy się z Ordą [Tatarami krymskimi], braterstwo przyjąwszy z niejakim Bejem Białogrodzkim Murzą [jednym z wodzów tatarskich], który zebrawszy blisko 60 tysięcy wojska na pomoc onym, ku Żółtym Wodom przyszedł, znieśli [pokonali] hetmańskiego syna Potockiego, którego [ojciec – przyp. red.] [...] posłał z dwanaście set kwarcianych żołnierzy¹ i 6000 Kozaków rejestrowych – którzy [...] odstąpiwszy ich i zdradziwszy, przywiązali się do Chmielnickiego. [...]

¹ Wojsko kwarciane – wojsko zaciężne, czyli zawodowe.

Praca z tekstem źródłowym

a) Napisz, kto dowodził armią kozacką.

b) Określ, jakie wojska sprzymierzyły się z Kozakami.

c) Podaj, gdzie i kiedy doszło do bitwy przywołanej przez kronikarza.

d) Opisz postawę Kozaków rejestrowych we wspomnianej bitwie.

- ★ 5** Korzystając z dostępnych źródeł, ustal nazwisko autora i tytuł polskiej powieści historycznej z końca XIX wieku, której akcja rozgrywa się w trakcie powstania Chmielnickiego, w latach 1648–1651.

4 Potop szwedzki

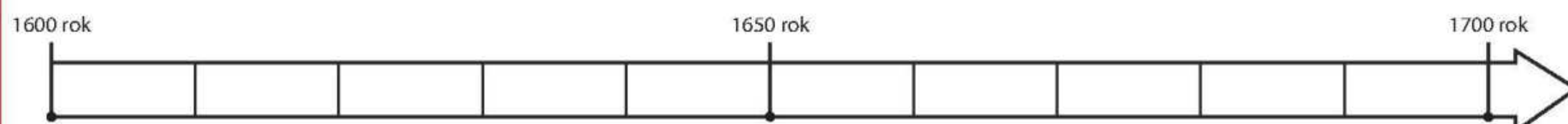

Rozwiąż
dodatkowe
zadanie
docwiczenia.pl
Kod: H6X5RM

Na dobry początek

- 1 Przyjrzyj się zamieszczonej osi czasu. Następnie wykonaj polecenia.

Praca z osią czasu

- Zamaluj na osi okres potopu szwedzkiego. Zaznacz jego początkową i końcową datę.
- Oblicz, ile lat upłynęło między zawarciem rozejmu w Sztumskiej Wsi a początkiem potopu szwedzkiego.

- 2 Dopisz brakujące informacje – podaj imiona i nazwiska przedstawionych postaci lub uzupełnij ich opisy.

Król Polski, który
po napaści szwedzkiej
na Rzeczpospolitą
schronił się na Śląsku.

Stefan Czarniecki

Głównodowodzący
wojsk polskich, pokonał
Szwedów w bitwie pod

w 1656 roku.

Przełożony zakonu
paulinów, dowódca
obrony klasztoru

w 1655 roku.

- 3** Przeczytaj tekst o sytuacji na ziemiach polskich w czasie potopu szwedzkiego. Następnie wykonaj polecenia.

Tekst źródłowy

Początki buntu przeciwko Szwedom

Rosnące z tygodnia na tydzień gwałty i grabieże, samowola soldateski¹, nierespektującej nawet glejtów² wydawanych przez własne dowództwo, profanacja³ kościołów i natrząsanie się z religijnych uczuć katolickiej większości kraju – wszystko to budziło coraz powszechniejsze nastroje buntu i nienawiści. [...] Oficerowie zawodowi rozpoczęli na własną rękę organizację grup partyzanckich; przyłączało się do nich mieszczaństwo i chłopci, nie brakowało również patriotycznie usposobionej szlachty [...].

¹ Soldateska – niezdyscyplinowani żołnierze.

² Glejt – dokument zapewniający nietykalność.

³ Profanacja – znieważenie.

Praca z tekstem źródłowym

- a)** Wyjaśnij, dlaczego polskie społeczeństwo zaczęło się buntować przeciw Szwedom.

- b)** Napisz, jaką formę walki z najeźdźcą zastosowali Polacy.

- c)** Wymień grupy społeczne, które zaangażowały się w walkę ze Szwedami.

- 4** Przedstaw dwa postanowienia pokoju w Oliwie z 1660 roku.

- ---
- ---

- ★ **5** Wyjaśnij, jakie skutki dla społeczeństwa polskiego miał potop szwedzki.

5 Wojny z Turcją

Obejrzyj film

docwiczenia.pl
Kod: H6TZK7

Na dobry początek

- 1 Wykreśl z diagramu trzy nazwy miejscowości, w których поблизу Polacy stoczyli bitwy z wojskami tureckimi w XVII wieku. Zapisz je w wyznaczonym miejscu.

I	F	C	E	C	O	R	A	W	O
A	S	P	M	C	H	O	C	I	M
D	W	I	E	D	E	Ń	L	Ą	G

- 2 Uporządkuj podane wydarzenia w kolejności chronologicznej. W tym celu wpisz w wyznaczone miejsca cyfry od 1 do 5.

- _____ traktat w Buczacu
- _____ bitwa pod Cecorą
- _____ wybór Jana Sobieskiego na króla
- _____ oblężenie Kamieńca Podolskiego przez Turków
- _____ odsiecz wiedeńska

- 3 Przyjrzyj się ilustracji. Następnie wykonaj polecenia.

Praca z ilustracją

- a) Napisz, jak nazywał się żołnierz piechoty tureckiej przedstawiony na ilustracji.

- b) Wypisz elementy uzbrojenia widoczne na zdjęciu.

- c) Wyjaśnij, dlaczego piechota turecka była tak skuteczna na polu bitwy.

4 Połącz każde pojęcie z właściwym wyjaśnieniem. Jedno z nich jest niepotrzebne.

jasyr •	• tytuł władcy imperium osmańskiego
sułtan •	• najważniejszy urzędnik i wódz armii imperium osmańskiego
haracz •	• niewola turecka lub tatarska, z której można było się wykupić
wielki wezyr •	• zbrojna pomoc dla oblężonego miasta lub twierdzy
	• coroczna danina płacona Turcji przez zależne od niej państwa chrześcijańskie

5 Przeczytaj tekst dotyczący jednej z bitew polsko-tureckich w XVII wieku. Następnie wykonaj polecenia.

Tekst źródłowy

Bitwa pod Chocimiem

Armia turecka, złożona z piechoty janczarskiej i kawalerii spahisów¹, zalegała obóz umocniony wałami i rowami, oparty o Dniestr i zamek chocimski. Po próbnym ataku w dniu 10 listopada Sobieski przetrzymał swoje wojsko przez całą noc w gotowości do szturm, zmuszając tym samym przeciwnika do nieustannego pogotowia, które wyczerpało Turków nieprzywykłych do listopadowych chłódów. Kiedy Turcy nad ranem zaczęli schodzić ze stanowisk, Sobieski dał sygnał do ataku, przy wsparciu artyleryjskim rzucając w pierwszej linii piechotę [...].

¹ Spahisi – jazda turecka z czasów imperium osmańskiego.

Praca z tekstem źródłowym

a) Opisz położenie obozu tureckiego. Wyjaśnij, w jaki sposób był chroniony przed atakiem przeciwnika.

b) Określ, kto dowodził wojskami polskimi w bitwie pod Chocimiem w 1673 roku.

c) Wyjaśnij, co osłabiło armię turecką w opisanej bitwie.

6 Kryzys Rzeczypospolitej

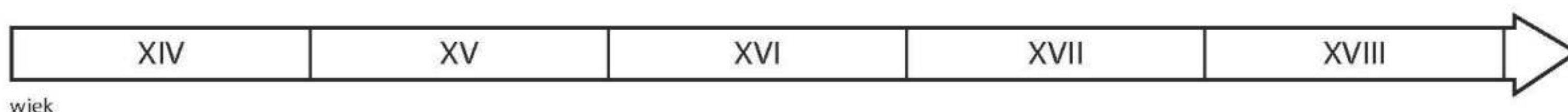

Rozwiąż
dodatkowe
zadanie
docwiczenia.pl
Kod: H6HAJC

Na dobry początek

1 Przyjrzyj się osi czasu. Następnie wykonaj polecenia.

Praca z osią czasu

- Zamaluj na osi czasu wiek nazywany stuleciem wojen.
- Oznacz pierwszy i ostatni rok wspomnianego stulecia.

2 Podkreśl jedno wyrażenie w każdym nawiasie, tak aby powstały zdania opisujące sytuację w Rzeczypospolitej Obojga Narodów w XVII wieku.

- Każdy kolejny król (*dziedziczył tron / był wybierany przez szlachtę w wolnej elekcji*).
- Granic Rzeczypospolitej strzegły (*liczne i dobrze wyszkolone oddziały zaciężne / wojska szlacheckie powoływane tylko w sytuacji zagrożenia państwa*).
- Szlachta była (*niezależna dzięki otrzymanym w poprzednich wiekach przywilejom / podporządkowana woli panującego*).

3 Zapisz cztery negatywne skutki wojen toczonych przez Rzeczpospolitą w XVII wieku.

- _____
- _____
- _____
- _____

4 Wyjaśnij, w jaki sposób magnateria i przedstawiciele obcych mocarstw blokowali uchwalenie koniecznych dla kraju reform.

- _____
- _____

- ★ **5** Przyjrzyj się mapie przedstawiającej Rzeczpospolitą Obojga Narodów w XVII wieku. Następnie wykonaj polecenia.

Praca z mapą

- Zamaluj kolorem żółtym tereny, które Polska utraciła na rzecz Szwecji.
- Pokoloruj na zielono obszar odebrany Rzeczypospolitej przez Rosję.
- Zakreskuj na niebiesko polskie ziemie czasowo zajęte przez Turcję.
- Oznacz czerwonym kolorem granice terytorium, które w XVII wieku przestało być lennem Rzeczypospolitej.

- ★ **6** Napisz, jakie działania mogłyby – Twoim zdaniem – rozwiązać kryzys w Rzeczypospolitej pod koniec XVII wieku. Uzasadnij swoją opinię.

7 Barok i sarmatyzm

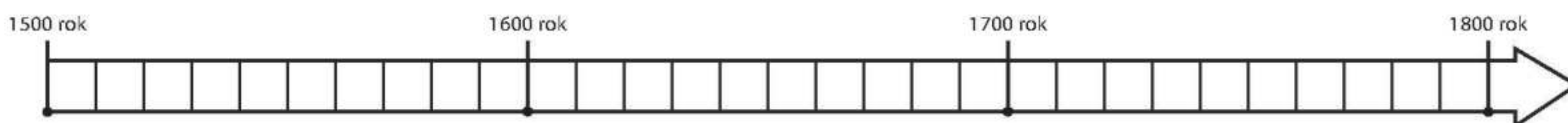

Rozwiąż
dodatkowe
zadanie
docwiczenia.pl
Kod: H6KHGU

Na dobry początek

- 1 Przyjrzyj się zamieszczonej osi czasu. Następnie zaznacz na niej okres baroku w kulturze europejskiej.

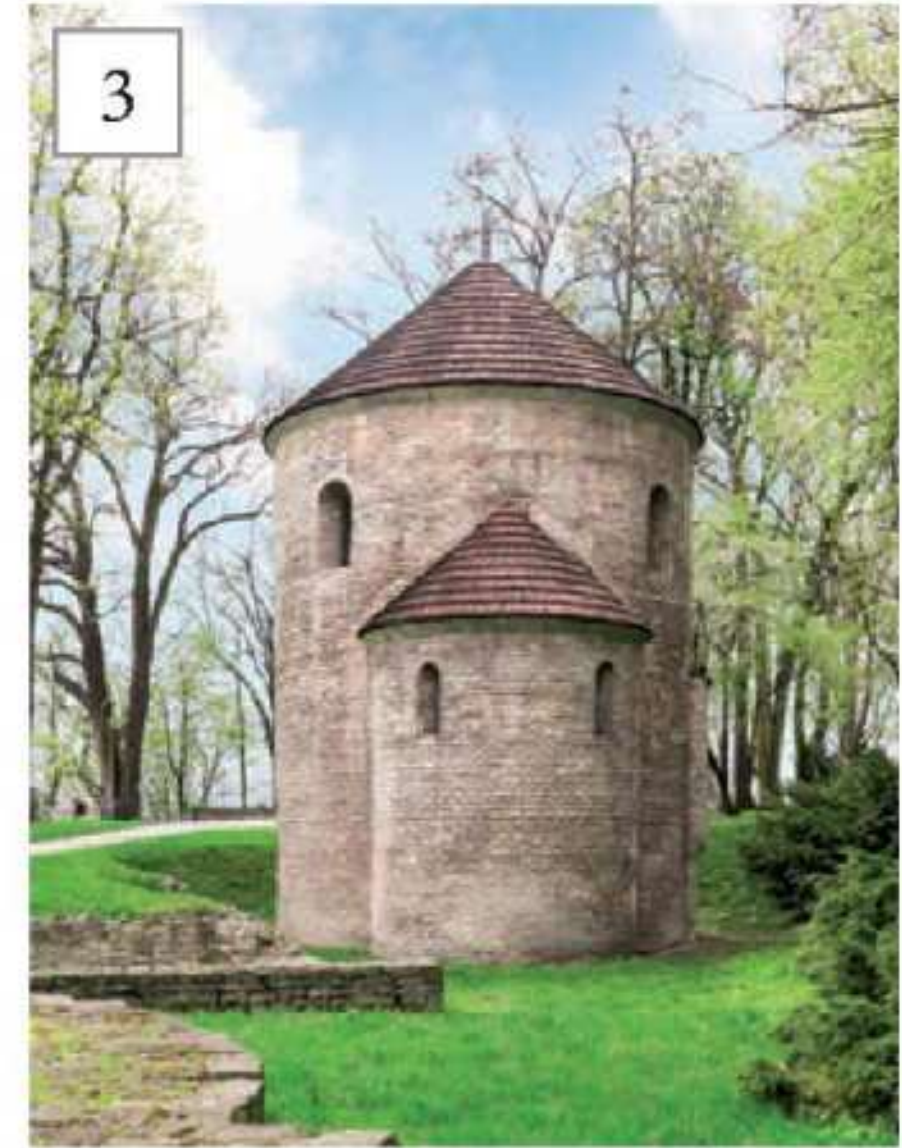
- 2 Podkreśl jedno wyrażenie w każdym nawiasie, tak aby powstały zdania prawdziwe.
- Budowle barokowe były (*proste i surowe* / *potężne i monumentalne*).
- W baroku zainteresowanie ludzi sprawami wiary się (*zmniejszyło* / *zwiększyło*).
- Architektura barokowa odpowiadała potrzebom (*wspólnot protestanckich* / *Kościola katolickiego*).
- 3 Przyjrzyj się obrazowi holenderskiego malarza Rembrandta z pierwszej połowy XVII wieku. Następnie wykonaj polecenia.

Praca z ilustracją

- a) Opisz, jaka scena została przedstawiona na obrazie.
-
-
- b) Określ, skąd artysta zaczerpnął inspirację do namalowania dzieła.
-
-
- c) Podaj, kto jest główną postacią ukazanej sceny. Wyjaśnij, w jaki sposób malarz wyróżnił tę postać.
-
-
-

- 4 Przyjrzyj się zamieszczonym ilustracjom. Następnie uzupełnij tekst.

W stylu barokowym został wzniesiony kościół widoczny na zdjęciu numer _____.
Świadczą o tym takie cechy architektoniczne, jak:

- 5 Wymień po dwie pozytywne i negatywne cechy szlachty polskiej w Rzeczypospolitej Obojga Narodów.

Pozytywne cechy

- _____
- _____

Negatywne cechy

- _____
- _____

- ★ 6 Napisz, co oznacza wyrażenie *złota wolność szlachecka*.

TAJEMNICE

Kto zwyciężył pod Wiedniem?

1 Podkreśl właściwe dokończenie zdania.

Bitwa pod Wiedniem rozegrała się

☐ A 12 sierpnia 1683 roku.

☐ C 12 października 1683 roku.

☐ B 12 września 1683 roku.

☐ D 12 listopada 1683 roku.

2 Przyjrzyj się zamieszczonej ilustracji. Następnie wykonaj polecenia.

Praca z ilustracją

a) Określ, kto jest główną postacią obrazu. Opisz, w jakiej sytuacji została przedstawiona ta osoba.

b) Wyjaśnij, jakie elementy widoczne na obrazie świadczą o udziale Polaków w bitwie pod Wiedniem.

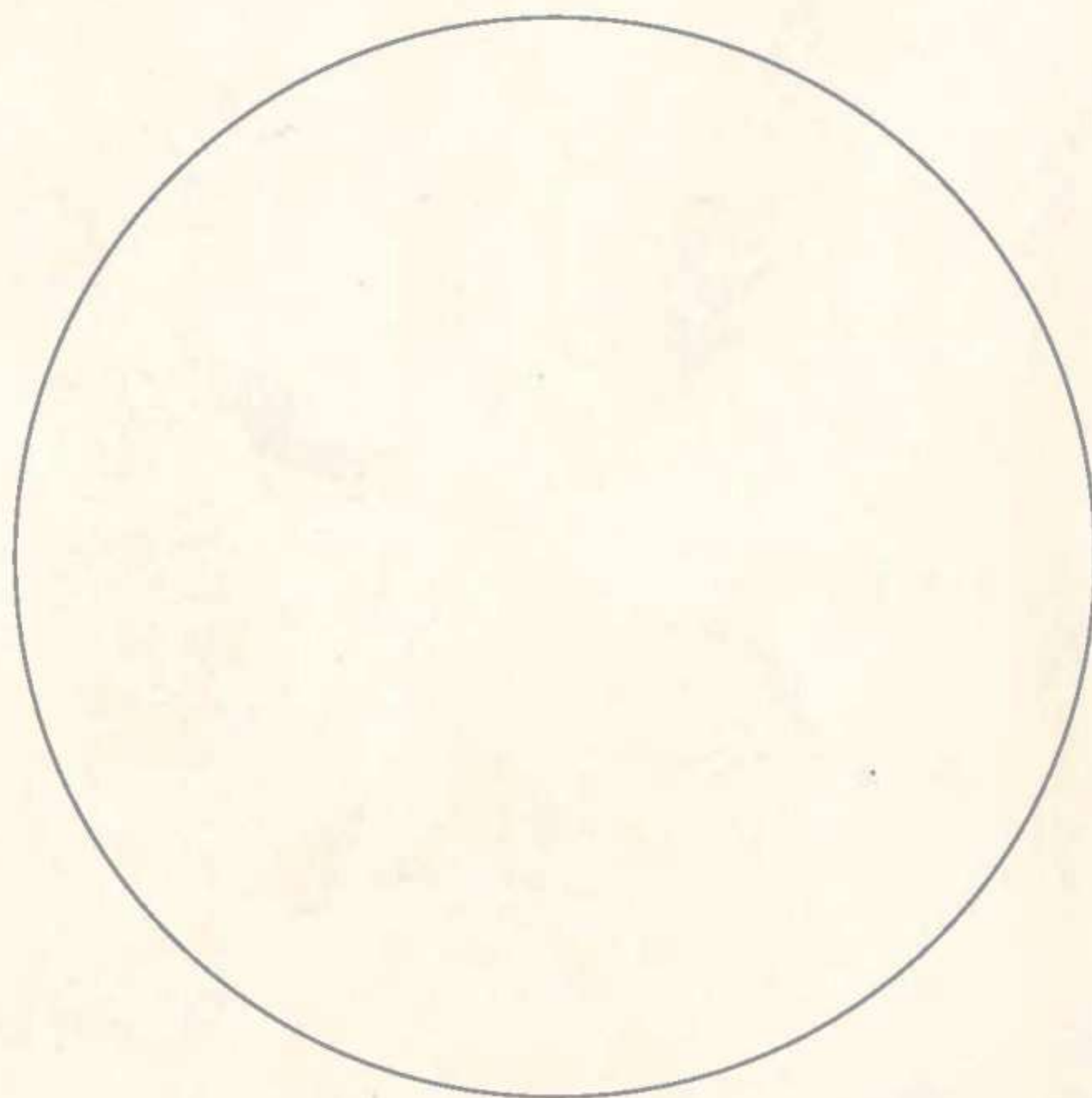
SPRZED WIEKÓW

3 Uzupełnij tekst.

Jerzy Kulczycki był _____, który w czasie oblężenia Wiednia przynosił wiadomości pomiędzy Janem III Sobieskim a cesarzem Austrii. W nagrodę za swoje zasługi Kulczycki poprosił o worki z ziarnami _____. Dzięki temu założył w Wiedniu pierwszą _____.

4 Napisz, jak rozumiesz słowa Jana III Sobieskiego: *Przybyliśmy, zobaczyliśmy, Bóg zwyciężył.*

★ 5 Wyobraź sobie, że jesteś artystą żyjącym w XVII wieku. Zaprojektuj medal „Wiktoria Wiedeńska”, aby uhonorować żołnierzy walczących pod Wiedniem.

Podsumowanie rozdziału III

Sprawdź, czy potrafisz

- 1 Przyjrzyj się zamieszczonym ilustracjom. Następnie wykonaj polecenia.

Praca z ilustracją

- a) Zapisz pod każdym rysunkiem, jaka formacja wojskowa została na nim przedstawiona.
- b) Uzupełnij pod ilustracjami nazwy państw, w których armiach walczyli przedstawieni żołnierze.
- 2 Podaj pod każdym opisem nazwę państwa, z którym rywalizowała Rzeczpospolita w danym konflikcie.

Rzeczpospolita walczyła z nią o uzyskanie przewagi na Morzu Bałtyckim. Ponadto polscy władcy z dynastii Wazów bezprawnie używali tytułu królewskiego tego państwa.

Kraj ten chciał zdobyć tereny nad Bałtykiem należące do Polski. Jednocześnie Rzeczpospolita zaangażowała się w walkę o osadzenie swojego kandydata na tronie tego państwa.

Oba kraje rywalizowały o wpływy w Mołdawii. Dodatkowym źródłem konfliktu była niespokojna sytuacja panująca na pograniczu kozacko-tatarskim.

- 3 Uzupełnij tabelę dotyczącą najważniejszych bitew stoczonych przez Rzeczpospolitą w XVII wieku.

Miejsce bitwy	Data roczna	Dowódca wojsk polskich	Przeciwnik Rzeczypospolitej
	1605		Szwecja
Kłuszyn			
Warka	1656		
	1683	Jan III Sobieski	

- 4 Oceń, czy poniższe zdania są prawdziwe. Zaznacz literę „P” przy zdaniach prawdziwych, a „F” – przy fałszywych.

Dymitriada to zbrojna interwencja polskiej magnaterii w celu wprowadzenia na tron moskiewski Dymitra zwanego Samozwańcem.	P	F
Podczas potopu szwedzkiego wojska polskie prowadziły wojnę partyzancką, która polegała na otwartej walce obu armii.	P	F
Barok to epoka w kulturze i sztuce europejskiej od końca XVI do połowy XVIII wieku, która charakteryzuje się okazałymi budowlami i bogactwem ozdób.	P	F

- 5 Uzupełnij zdania dotyczące skutków wojen prowadzonych przez Rzeczpospolitą w XVII wieku. Wpisz w wyznaczone miejsca właściwe wyrażenia z ramki w odpowiedniej formie. Jedno wyrażenie może być użyte dwa razy, a jedno z nich jest niepotrzebne.

Inflanty, Pomorze Gdańskie, Podole, Ukraina, Prusy Książęce

Konsekwencją wojen polsko-szwedzkich była utrata _____ przez Rzeczpospolitą.

Turcja czasowo przejęła od Polski _____ i zachodnią część _____.

Oslabienie potopem szwedzkim doprowadziło do utraty zwierzchności Rzeczypospolitej nad _____.

Wskutek powstania Chmielnickiego i wojen z Rosją Polska musiała się zrzec wschodniej części _____.

IV. Od absolutyzmu do republiki

1 Monarchia absolutna we Francji

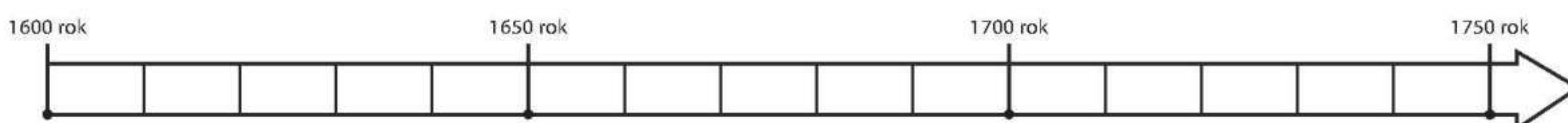

Rozwiąż
dodatkowe
zadanie
docwiczenia.pl
Kod: H6MSMR

Na dobry początek

1 Przyjrzyj się zamieszczonej osi czasu. Następnie wykonaj polecenia.

Praca z osią czasu

- Zamaluj dowolnym kolorem lata życia Ludwika XIV (1638–1715).
- Ludwik XIV objął samodzielne rządy, gdy miał 23 lata. Oblicz, w którym roku do tego doszło, a następnie zaznacz tę datę na osi czasu.

2 Przyjrzyj się zamieszczonej ilustracji. Następnie wykonaj polecenia.

Praca z ilustracją

a) Napisz, kogo przedstawia portret.

b) Określ, jakie elementy portretu świadczą o tym, że ukazana postać jest królem.

- 3 Uzupełnij zdanie. Wpisz w wyznaczone miejsca właściwe określenia z ramki w odpowiedniej formie. Jedno z nich jest niepotrzebne.

władza sędziowska, wojsko, prawo, władca, urzędnik

W monarchii absolutnej _____ skupia w swoich rękach _____, dowodzi _____ i ustanawia _____, któremu sam nie podlega.

- 4 Zapoznaj się z fragmentem wypowiedzi Ludwika XIV. Następnie wykonaj polecenia.

Tekst źródłowy

Ludwik XIV do kupców francuskich

Zważywszy na pożytek, jaki przyniesie temu królestwu podniesienie handlu wewnętrznego i zewnętrznego [...], postanowiliśmy, że co piętnaście dni odbywać się będzie w naszej obecności posiedzenie ustanowionej w tym celu specjalnej Rady Handlowej, na którym będzie się badać i decydować we wszystkich sprawach, dotyczących interesów kupiectwa, środków zmierzających do owego podniesienia handlu oraz wszelakich rękodzieł.

Praca z tekstem źródłowym

- a) Wyjaśnij, dlaczego powołano Radę Handlową.

- b) Napisz, czym miała się zajmować rada ustanowiona przez Ludwika XIV.

- ★ c) Odpowiedz, o czym mogła świadczyć obecność króla Francji na posiedzeniach Rady Handlowej.

2 Monarchia parlamentarna w Anglii

Rozwiąż
dodatkowe
zadanie
docwiczenia.pl
Kod: H6ERA1

Na dobry początek

- 1 Podkreśl właściwe dokończenie zdania.

Karol I Stuart chciał wprowadzić w Anglii rządy

☐ A absolutne.

☐ B demokratyczne.

☐ C totalitarne.

☐ D dyktatorskie.

- 2 Podkreśl jedno wyrażenie w każdym nawiasie, tak aby powstały zdania prawdziwe.

Parlamentarzyści pod naciskiem Cromwella skazali na śmierć króla (*Karola I Stuarta / Wilhelma III Orańskiego*). Wyrok został wykonany publicznie w 1649 roku w (*Londynie / Reading*). Po egzekucji władcy Anglię ogłoszono (*monarchią parlamentarną / republiką*).

- 3 Przyjrzyj się zamieszczonej ilustracji. Następnie wykonaj polecenia.

Praca z ilustracją

a) Podaj imię i nazwisko ukazanej osoby.

b) Określ, jaką funkcję objęła ta postać w połowie XVII wieku.

- 4 Połącz każdą nazwę grupy ludności z odpowiednim opisem. Jeden z nich jest niepotrzebny.

rojaliści •
purytanie •
arystokracja •
nowa szlachta •

- protestanci odwołujący się do nauk Jana Kalwina, prowadzący surowy tryb życia
- najwyższa i najbardziej uprzywilejowana – dzięki urodzeniu – warstwa społeczna
- grupa czerpiąca dochody między innymi z handlu i przemysłu, przeciwnicy króla
- stronnicy Marcina Lutra, inaczej luteranie
- monarchiści, zwolennicy władzy królewskiej

- 5 Uzupełnij tekst. Wpisz w wyznaczone miejsca właściwe wyrażenia z ramki w odpowiedniej formie. Jedno z nich jest niepotrzebne.

król, parlament, Deklaracja, Oliver Cromwell, Wilhelm III Orański, sąd, wybory

Monarchię parlamentarną wprowadzono w Anglii na mocy _____ praw narodu angielskiego. Władza trafiła w ręce _____, a uprawnienia _____ zostały ograniczone. Władzę wykonawczą sprawował rząd powoływany przez parlament, a ustawodawczą – parlament wybierany w _____. W tym czasie _____ stały się niezależne od parlamentu i rządu. Pierwszym władcą po ustanowieniu monarchii parlamentarnej w Anglii był _____.

- 6 Wyjaśnij, co oznacza zasada: *Król panuje, ale nie rządzi*, opisująca pozycję władcy w monarchii parlamentarnej.

- ★ 7 Oceń, który system sprawowania władzy – monarchia absolutna czy parlamentarna – jest Twoim zdaniem korzystniejszy dla obywateli. Uzasadnij swoje zdanie.

3 Oświecenie w Europie

Na dobry początek

- 1 Pokoloruj ramki, w których znalazły się określenia związane z epoką oświecenia.

wiek rozumu

wyprawy krzyżowe

rozwój nauki

klasycyzm

trójpodział władzy

wieki ciemne

wojny punickie

wiedza oparta
na doświadczeniu

postęp
w medycynie

wiara w zabobony

krytyka rządów
absolutnych

głoszenie ateizmu

- 2 Dopasuj opis do każdej postaci historycznej. Wstaw odpowiednią literę pod każdą ilustracją. Jeden opis jest niepotrzebny.

Jan Jakub Rousseau

Monteskiusz

Wolter

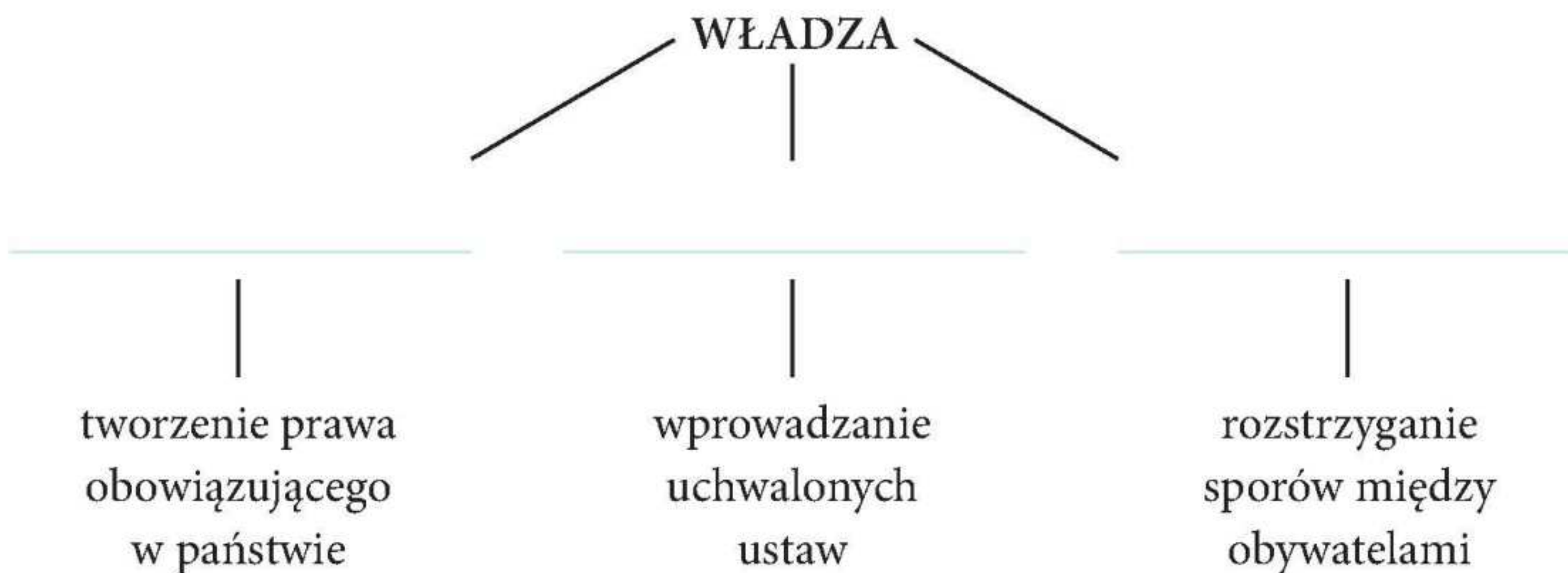
- ☐ A Zaproponował wprowadzenie trójpodziału władzy zamiast rządów absolutnych.
- ☐ B W swoich utworach historycznych i filozoficznych krytykował brak tolerancji, chciwość oraz zacofanie Kościoła.
- ☐ C Opowiadał się za absolutyzmem francuskim. Był przeciwny ograniczeniu władzy królewskiej na rzecz rządu i parlamentu.
- ☐ D Zwolennik utworzenia państwa, w którym wszyscy będą równi. Twierdził, że rządzący sprawują władzę w imieniu obywateli i dla ich dobra.

- 3 Uzupełnij tekst. Wpisz w wyznaczone miejsca właściwe wyrazy z ramki w odpowiedniej formie. Jeden z nich jest niepotrzebny.

ateizm, religia, nauka, monoteizm

Oświeceniowi myśliciele występowali przeciwko _____, a zwłaszcza przeciw Kościołowi. Uważali, że wiary nie da się pogodzić z _____. Z tego powodu upowszechniali _____, czyli pogląd głoszący, że Bóg nie istnieje.

- 4 Uzupełnij wykres dotyczący trójpodziału władzy. Wpisz w wyznaczone miejsca właściwe określenia.

- 5 Podkreśl pięć nazw odkryć i wynalazków, których dokonano w epoce oświecenia. Następnie przyporządkuj je wymienionym poniżej dziedzinom.

odkrycie Ameryki, maszyna parowa, elektrownia atomowa, samolot, przyciąganie ziemskie, rakiet kosmiczna, termometr lekarski, opisanie wielu gatunków roślin i zwierząt, druk, balon, wynalezienie żarówki

- technika – _____
- medycyna – _____
- nauki matematyczno-przyrodnicze – _____

- 6** Przyjrzyj się zamieszczonym ilustracjom. Następnie wykonaj polecenia.

Praca z ilustracją

- a)** Otocz kółkiem budowlę klasycystyczną.
b) Wymień trzy elementy świadczące o tym, że wskazana przez Ciebie budowla została wzniesiona w stylu klasycystycznym.

c) Podkreśl właściwy wyraz w nawiasie, tak aby powstało zdanie prawdziwe.
Sztuka klasycystyczna nawiązywała do epoki (*starożytności* / *średniowiecza*).

- 7** Podkreśl właściwe dokończenie zdania.
Postać, która żyła w epoce oświecenia, to

☐ A Mikołaj Kopernik (1473–1543).

☐ C Ignacy Krasicki (1735–1801).

☐ B Jan Karol Chodkiewicz (1560–1621).

☐ D Maria Skłodowska-Curie (1867–1934).

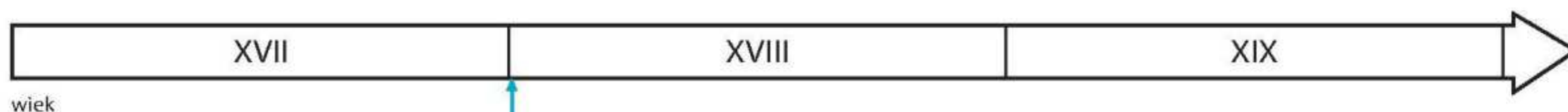
- ★ **8** Napisz, jak Twoim zdaniem na propozycję trójpodziału władzy mógł zareagować francuski monarcha absolutny. Uzasadnij swoją opinię.

4 Nowe potęgi europejskie

Na dobry początek

- 1 Przyjrzyj się zamieszczonej osi czasu. Następnie wykonaj polecenia.

Praca z osią czasu

- a) Zakreskuj wiek, w którym wprowadzono absolutyzm oświecony na terenie Królestwa Prus, Cesarstwa Rosyjskiego i monarchii austriackiej.
- b) W wyznaczonym miejscu wpisz rok utworzenia Królestwa Prus.

- 2 Oceń, czy poniższe zdania są prawdziwe. Zaznacz literę „P” przy zdaniach prawdziwych, a „F” – przy fałszywych.

Monarchowie w państwach absolutyzmu oświeconego głosili, że są „sługami ludu” i czynią wszystko dla dobra społeczeństwa.	P	F
Absolutyzm oświecony narodził się w drugiej połowie XVIII wieku we Francji za panowania Ludwika XIV.	P	F
Władcy absolutni Prus, Rosji i Austrii przeprowadzali reformy pod wpływem poglądów oświeceniowych.	P	F

- 3 Wpisz w wyznaczone miejsca właściwe nazwy państw, w których sprawowali władzę monarchowie ukazani na ilustracjach.

Józef II panował

w _____.

Piotr I Wielki panował

w _____.

Fryderyk II Wielki panował

w _____.

- 4 Przyjrzyj się mapie przedstawiającej Europę Środkowo-Wschodnią w drugiej połowie XVIII wieku. Następnie wykonaj polecenia.

Praca z mapą

- Uzupełnij legendę.
 - Zapisz w odpowiednim miejscu nazwę: Cesarstwo Rosyjskie.
 - ★ Zamaluj kolorem niebieskim ziemie Rzeczypospolitej zajęte przez Prusy do 1795 roku.
- 5 Uzupełnij tabelę. Zapisz po trzy reformy, które wprowadził każdy wspomniany władca.

Reformy wprowadzone przez		
Fryderyka II Wielkiego	Józefa II	Piotra I Wielkiego
• _____	• _____	• _____
• _____	• _____	• _____
• _____	• _____	• _____

- 6** Zapoznaj się z tekstem źródłowym. Następnie wykonaj polecenia.

Tekst źródłowy

O reformach Piotra I w Rosji

[...] Największą trudnością, jaką przyszło mu przezwyciężyć, było lenistwo ludu i pycha możnych, którzy [...] wyobrazili sobie, że są one [urzędy wojskowe] poniżej ich godności. By wywieść ich z błędu, car rozpoczął służbę od rangi dobosza¹ i przez sześć miesięcy [...] utrzymywał się tylko z żołdu dobosza i sypiał w jego namiocie przy kompanii [oddziale], w której służył. Okazawszy swym przykładem, że nie ma nic ubliżającego w urzędach wojskowych, zmusił całą szlachtę [...] do zaciągania się w charakterze prostych żołnierzy i dragonów². [...]

¹ Dobosz – żołnierz grający na bębnie w orkiestrze wojskowej.

² Dragon – żołnierz oddziałów, które przemieszczały się konno, a walczyły głównie jako piechota.

Praca z tekstem źródłowym

- a)** Napisz, jakie przeszkody musiał pokonać Piotr I, aby wprowadzić reformy w państwie.

- b)** Wyjaśnij, dlaczego rosyjscy możni nie chcieli służyć w armii.

- c)** Odpowiedz, w jaki sposób Piotr I przekonał szlachtę do służby wojskowej.

- ★ **7** Oceń, które reformy przeprowadzone przez władców Rosji, Austrii i Prus najbardziej wzmocniły pozycję tych państw. Uzasadnij swoją opinię.

5 Stany Zjednoczone Ameryki

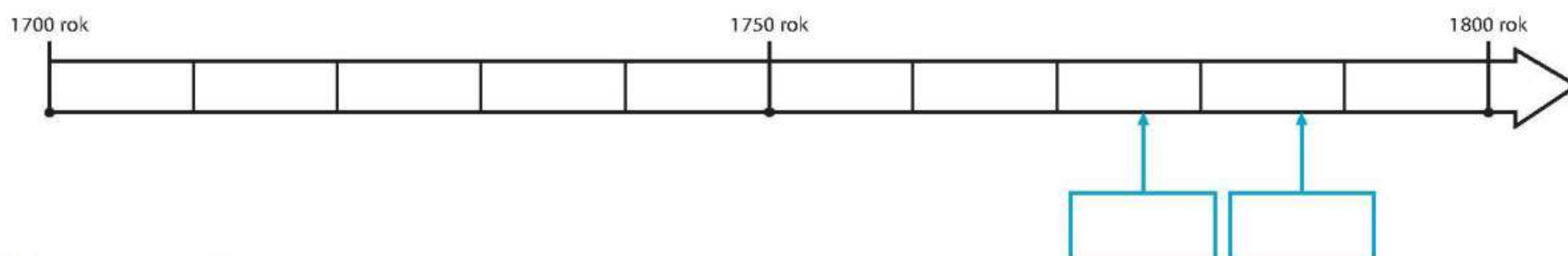

Rozwiąż
dodatkowe
zadanie
docwiczenia.pl
Kod: H6WC22

Na dobry początek

- 1 Przyjrzyj się zamieszczonej osi czasu. Następnie wykonaj polecenia.

Praca z osią czasu

- a) Wpisz na osi rok, w którym powstały Stany Zjednoczone Ameryki.
- b) Umieść na osi rok uchwalenia pierwszej konstytucji na świecie.

- 2 Przyjrzyj się zamieszczonemu portretowi. Następnie wykonaj polecenia.

Praca z ilustracją

- a) Określ, kogo przedstawia portret.
- b) Napisz, jaki urząd sprawował przedstawiony polityk po uzyskaniu niepodległości przez Stany Zjednoczone.

- 3 Podaj nazwiska dwóch Polaków, którzy walczyli po stronie amerykańskich kolonistów w wojnie o niepodległość Stanów Zjednoczonych. Następnie wyjaśnij, jaką funkcję sprawował każdy z nich.

- 4** Przyjrzyj się mapie przedstawiającej Stany Zjednoczone w XVIII wieku. Następnie wykonaj polecenia.

Praca z mapą

- a)** Pokoloruj na mapie obszar trzynastu kolonii angielskich, które powstały na wschodnim wybrzeżu Ameryki Północnej.
- b)** Wpisz w wyznaczone miejsce nazwę miasta, w którym w 1781 roku koloniści amerykańscy ostatecznie pokonali Brytyjczyków i zmusili ich do kapitulacji.

- ★ **5** Wyjaśnij, dlaczego językiem używanym w Stanach Zjednoczonych Ameryki Północnej jest język angielski.

TAJEMNICE

Jak rozpoczęła się rewolucja amerykańska?

- 1 Przyjrzyj się zamieszczonej ilustracji. Następnie wykonaj polecenia.

Praca z ilustracją

a) Napisz, jakie wydarzenie przedstawiono na ilustracji.

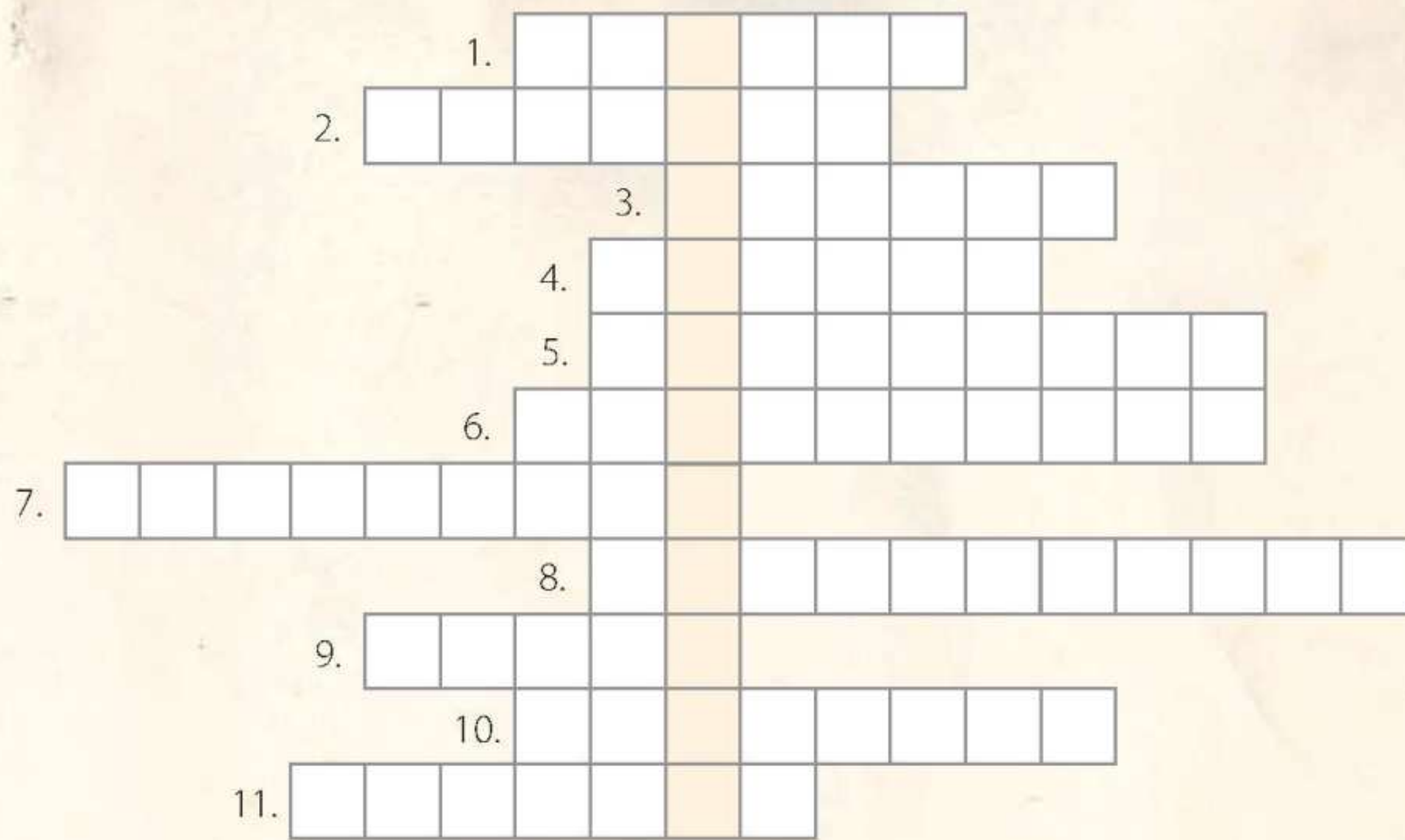
b) Wyjaśnij, dlaczego na obrazie widać osoby przebrane za Indian.

- 2 Oceń, czy poniższe zdania są prawdziwe. Zaznacz literę „P” przy zdaniach prawdziwych, a „F” – przy fałszywych.

Władze angielskie zamknęły port w Bostonie do czasu zapłaty przez zbuntowanych kolonistów za poniesione szkody.	P	F
Aby utrudnić działalność organizacji patriotycznych, Brytyjczycy zakazali spotkań towarzyskich.	P	F
Do Ameryki sprowadzono sędziów z Europy, by surowo ukarać buntowników.	P	F

SPRZED WIEKÓW

3 Rozwiąż krzyżówkę. Zapisz hasło w wyznaczonym miejscu.

1. Nazwa miasta, do którego w 1773 roku wpłynęły trzy statki należące do Kompanii Wschodnioindyjskiej.
2. W 1773 roku rewolucjoniści amerykańscy wyrzucili do morza 342 skrzynie, w których była...
3. Nazwa plemienia Indian, za których przebrali się spiskowcy.
4. Kościół w Bostonie, gdzie w 1773 roku spotkali się bostońscy patrioci, został przekształcony w...
5. Miasto, w którym padły pierwsze strzały w wojnie o niepodległość Stanów Zjednoczonych.
6. W tym amerykańskim mieście odbył się Pierwszy Kongres Kontynentalny.
7. Zbrojny spisek, przewrót.
8. Imię i nazwisko polityka, który przestrzegał brytyjskich parlamentarzystów przed używaniem siły w koloniach.
9. Amerykańska ma biało-czerwone pasy.
10. ... Wschodnioindyjska – brytyjska organizacja handlowa, do której należały statki Beaver, Dartmouth i Eleanor.
11. Akcja polegająca na niekupowaniu angielskich towarów, inaczej bojkot.

HASŁO: _____

4 Wyjaśnij, jaki związek ze stowarzyszeniem Synowie Wolności ma flaga Stanów Zjednoczonych.

Podsumowanie rozdziału IV

Sprawdź, czy potrafisz

- 1 Określ, jakie ustroje zostały opisane w poniższych fragmentach tekstów źródłowych.

[...] Przestrzeganie prawa jest pierwszą powinnością monarchy. Ponad wszystko ma stawiać dobrobyt swych ludów.

Monarcha nie potrzebuje przed nikim zdawać sprawy ze swych rozporządzeń. [...] Nad wyrok monarchy nie masz wyroku wyższego [...].

- 2 Napisz, gdzie sprawowali władzę wskazani w tabeli monarchowie i jaki ustrój panował za ich rządów.

Monarcha	Państwo	Ustrój
Ludwik XIV		
Wilhelm III Orański		
Piotr I Wielki		
Józef II		
Fryderyk II Wielki		

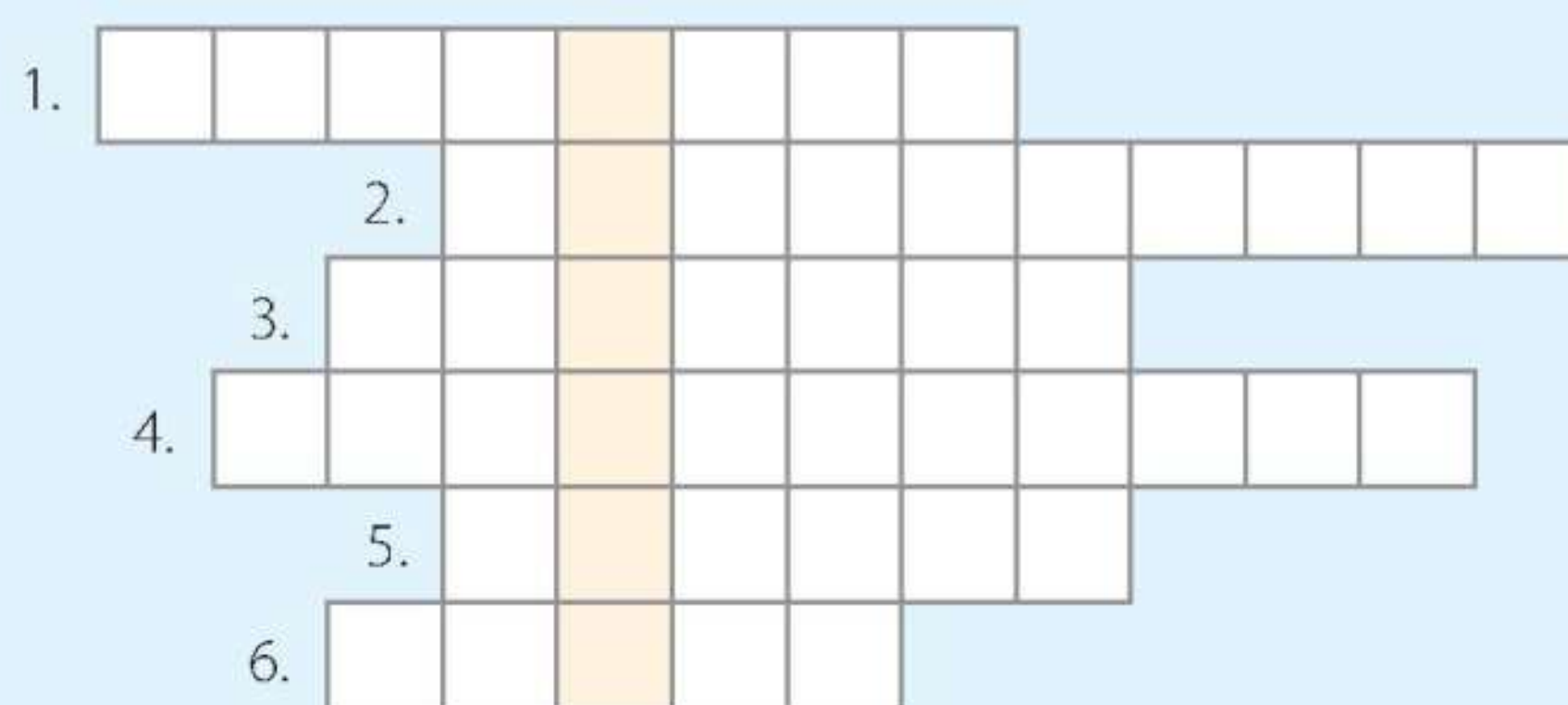
- 3 Podkreśl jedno wyrażenie w każdym nawiasie, tak aby powstały zdania prawdziwe.

- W oświeceniu głoszone poglądy, że człowiek w procesie poznawania świata powinien się kierować (*wiarą* / *rozumem*).
- Myśliciele oświecenia krytykowali Kościół katolicki za szerzenie wśród ludu (*zacoferania* / *postępu*).
- Ideę umowy społecznej, w której władcy sprawują władzę dla dobra i w imieniu ludu, zaproponował (*Wolter* / *J.J Rousseau*).

- 4** Oceń, czy poniższe zdania są prawdziwe. Zaznacz literę „P” przy zdaniach prawdziwych, a „F” – przy fałszywych.

W monarchiach parlamentarnych władca sprawuje tylko funkcje reprezentacyjne.	P	F
Na mocy Deklaracji praw narodu angielskiego w Anglii zaprowadzono rządy absolutne.	P	F
Konstytucja Stanów Zjednoczonych, uchwalona jako pierwsza na świecie, wprowadziła trójpodział władzy.	P	F
Klasycyzm to styl w sztuce XVIII wieku, który nawiązuje do starożytności.	P	F

- 5** Rozwiąż krzyżówkę. Następnie wyjaśnij, kim była postać, której nazwisko kryje się w otrzymanym hasle.

1. Lord protektor Anglii. Główna postać wojny parlamentu angielskiego z Karolem I.
2. Polski bohater wojny o niepodległość Stanów Zjednoczonych. Inżynier odpowiedzialny za budowę fortyfikacji.
3. Minister gospodarki w czasach Ludwika XIV. Doprowadził Francję do rozkwitu.
4. Twórca idei trójpodziału władzy.
5. Angielski uczony żyjący w XVIII wieku. Wyjaśnił między innymi zasadę przyciągania ziemskiego.
6. Imię Waszyngtona, pierwszego prezydenta Stanów Zjednoczonych.

HASŁO: _____

- 6** Napisz, jakie korzyści mogli odnieść obywatele państw, w których wprowadzono trójpodział władzy.

V. Upadek Rzeczypospolitej

1 Rzeczpospolita pod rządami Wettinów

Na dobry początek

1 Podkreśl właściwe dokończenie zdania.

Król Polski August II Mocny pochodził

☐ A z Francji.

☐ C z Saksonii.

☐ B z Prus.

☐ D ze Szwecji.

2 Przyporządkuj opisy do przedstawionych postaci. Wpisz odpowiednią literę oznaczającą jej charakterystykę pod właściwym zdjęciem. Jeden opis jest niepotrzebny.

August II Mocny

August III Sas

Stanisław Leszczyński

- ☐ A Zakupił pałac, który na wzór francuskiego Wersalu stał się warszawską siedzibą władców z dynastii Sasów.
- ☐ B Napisał dzieło *O skutecznym rad sposobie*.
- ☐ C Był teściem króla Francji – Ludwika XV.
- ☐ D Na jego polecenie zbudowano w Warszawie Operalnię.

3 Połącz każde pojęcie z właściwym wyjaśnieniem. Jedno z nich jest niepotrzebne.

sejm niemy •	• związek, najczęściej zbrojny, zawiązywany przez szlachtę w celu obrony własnych interesów lub praw
unia personalna •	• wojna o panowanie nad Bałtykiem toczona przez Rosję, Szwecję i Saksonię na przełomie XVII i XVIII wieku
wojna północna •	• sejm, który odbył się w 1717 roku; zabroniono na nim dyskusji posłom
konfederacja •	• związek dwóch lub więcej państw, które łączy osoba władcy
	• stan chaosu i samowoli spowodowany słabością władz państwowych

4 Przyjrzyj się mapie przedstawiającej Rzeczpospolitą i Saksonię w XVIII wieku. Następnie wykonaj polecenia.

Praca z mapą

- a)** Zamaluj jednakowym kolorem terytorium Rzeczypospolitej oraz Saksonii, państw połączonych unią personalną.
- b)** Wpisz litery w odpowiednie miejsca na mapie odpowiadające państwom sąsiadującym z Rzeczpospolitą.

[A] Rosja

[B] Austria

[C] Prusy

- 5 Oceń, czy poniższe zdania są prawdziwe. Zaznacz literę „P” przy zdaniach prawdziwych, a „F” – przy fałszywych.

August II Mocny był przedstawicielem dynastii Wettinów.	P	F
Stanisława Leszczyńskiego w staraniach o tron polski popierał władca Saksonii.	P	F
Order Orła Białego został ustanowiony przez króla Stanisława Leszczyńskiego.	P	F
Stanisław Konarski jest autorem nawołującego do reform Rzeczypospolitej dzieła <i>O skutecznym rad sposobie</i> .	P	F

- 6 Przyporządkuj projekty reform Rzeczypospolitej do ich autorów. Wpisz w odpowiednią rubrykę tabeli literę oznaczającą dany pogląd.

Stanisław Leszczyński	Stanisław Konarski

- ☐ A Ograniczenie *liberum veto*.
☐ B Zniesienie *liberum veto*.
☐ C Przyznanie chłopom wolności osobistej.
☐ D Zamiana pańszczyzny na czynsz.
☐ E Głosowanie w sejmie większością głosów.

- ★ 7 Wyszukaj w dowolnych źródłach informacje, które pomogą Ci odpowiedzieć na pytanie. Wyjaśnij, jak rozumiesz powiedzenie umieszczone w poniższej ramce. Co oznaczało ono dosłownie w czasach, gdy powstało, a co znaczy dziś w przenośni?

Jedni do Sasa, drudzy do Lasa.

Znaczenie dosłowne: _____

Znaczenie w przenośni: _____

2 Pierwszy rozbiór Polski

Rozwiąż
dodatkowe
zadanie
docwiczenia.pl
Kod: H6A6NQ

Na dobry początek

- 1 Podkreśl właściwe dokończenie zdania.
Stanisław August Poniatowski został wybrany na króla Polski dzięki poparciu
☐ A Katarzyny II. ☐ C Fryderyka II Wielkiego.
☐ B konfederatów barskich. ☐ D Marii Teresy.
- 2 Zapoznaj się z ilustracją. Następnie wykonaj polecenia.

Praca z ilustracją

- a) Podkreśl jedno wyrażenie w każdym nawiasie, tak aby powstały zdania prawdziwe.
Obraz przedstawia protest (posła Tadeusza Rejtana / króla Stanisława Augusta Poniatowskiego). Doszło do niego w 1773 roku podczas (konfederacji barskiej / sejmiku rozbiorowego). Wydarzyło się to (na Zamku Królewskim w Warszawie / na Wawelu).
- b) Znajdź na ilustracji i zakreśl czerwoną obwódką Tadeusza Rejtana, a czarną – Adama Ponińskiego, przekupionego przez Rosję marszałka sejmiku rozbiorowego.

- 3** Uporządkuj w kolejności chronologicznej wydarzenia z czasów panowania Stanisława Augusta Poniatowskiego. W tym celu wpisz w wyznaczone miejsca cyfry od 1 do 4.

- _____ Pierwszy rozbiór Polski
- _____ Utworzenie Szkoły Rycerskiej
- _____ Zawiązanie konfederacji barskiej
- _____ Elekcja Stanisława Augusta Poniatowskiego na króla Polski

- 4** Przyjrzyj się mapie przedstawiającej Rzeczpospolitą po pierwszym rozbiorze. Następnie wykonaj polecenia.

Praca z mapą

- a)** Podkreśl na mapie miasto, które w wyniku pierwszego rozbioru Polski znalazło się pod zaborem austriackim.
- b)** Pokoloruj dowolnym kolorem ziemie zabrane Rzeczypospolitej przez Rosję w wyniku pierwszego rozbioru.

- ★ **5** Wyjaśnij, czym są ryngrafy. Następnie napisz, jakimi motywami były ozdabiane.

3 Kultura polskiego oświecenia

Rozwiąż
dodatkowe
zadanie
docwiczenia.pl
Kod: H6EMR7

Na dobry początek

1 Podkreśl jedno wyrażenie w każdym nawiasie, tak aby powstały zdania prawdziwe.

- Druga połowa (XVIII / XIX) wieku to okres rozkwitu oświecenia w Polsce.
- W Rzeczypospolitej w oświeceniu upowszechniły się sztuka i architektura (*barokowa / klasycystyczna*).

2 Określ, czy podane informacje są prawdziwe. Zaznacz literę „P” przy zdaniach prawdziwych, a literę „F” – przy fałszywych.

Komisji Edukacji Narodowej podlegały wszystkie szkoły w Rzeczypospolitej.	P	F
Organizatorem obiadów czwartkowych był Marcello Bacciarelli.	P	F
Wojciech Bogusławski nazywany jest ojcem polskiego teatru narodowego.	P	F
Julian Ursyn Niemcewicz jest autorem dramatu <i>Powrót poła</i> .	P	F

3 Wpisz w puste pola nazwy zabytków klasycystycznych. W tym celu wykorzystaj wyrażenia z ramki. Jedno z nich jest niepotrzebne.

*Pałac Na Wodzie, Teatr Wielki w Warszawie, pałac w Śmiełowie,
Pałac Kultury i Nauki w Warszawie*

- 4 Wyjaśnij, dlaczego król Stanisław August Poniatowski jest uważany za mecenasa sztuki.

- 5 Połącz każdą nazwę instytucji z odpowiednim opisem. Jeden z nich jest niepotrzebny.

Komisja Edukacji • Narodowej	• Szkoła najniższego stopnia. Uczono w niej czytania, pisanie, prostych obliczeń, a także zasad higieny oraz podstaw rolnictwa i ogrodnictwa.
Towarzystwo do Ksiąg • Elementarnych	• Instytucja utworzona w 1773 roku. Przejęła prowadzenie szkół po zakonie jezuitów. Podlegały jej wszystkie szkoły w kraju.
szkoła parafialna •	• Instytucja, która w Rzeczypospolitej zajmowała się przygotowaniem nowoczesnych podręczników.
	• Szkoła średniego stopnia. Uczono w niej nie tylko czytania i pisanie, ale również szermierki i jazdy konnej.

- ★ 6 Poszukaj informacji o wybranym zabytku w stylu klasycystycznym z Twojego regionu. Następnie uzupełnij kartę.

1. Nazwa zabytku	
2. Czas powstania	
3. Miejscowość	
4. Styl architektoniczny	
5. Przeznaczenie budynku	
6. Cechy charakterystyczne zabytku	

4 Sejm Wielki i Konstytucja 3 maja

Na dobry początek

1 Podkreśl właściwe dokończenie zdania.

Sejm Czteroletni jest również nazywany Sejmem

☐ A Wielkim.

☐ C Warszawskim.

☐ B Reformującym.

☐ D Konstytucji 3 maja.

2 Określ, czy podane informacje są prawdziwe. Zaznacz literę „P” przy zdaniach prawdziwych, a literę „F” – przy fałszywych.

Po pierwszym rozbiórze w Rzeczypospolitej wzrosła liczba zwolenników reform.	P	F
Od XVI wieku obrady sejmu odbywały się w Warszawie na Zamku Królewskim.	P	F
Niechętni zmianom magnaci w 1792 roku zawiazali w porozumieniu z królem Prus konfederację przeciwko reformom Sejmu Wielkiego.	P	F
Order Virtuti Militari, czyli „dzielności żołnierskiej”, został ustanowiony przez Stanisława Augusta Poniatowskiego w czasie wojny polsko-rosyjskiej w 1792 roku.	P	F
W 1793 roku Austria, Rosja i Prusy dokonały drugiego rozbioru Polski.	P	F

3 Uporządkuj podane wydarzenia w kolejności chronologicznej. W tym celu wpisz w wyznaczone miejsca cyfry od 1 do 5.

- _____ drugi rozbiór Polski
- _____ uchwalenie Konstytucji 3 maja
- _____ początek obrad Sejmu Wielkiego
- _____ bitwa pod Zieleńcami
- _____ zawiązanie konfederacji targowickiej

4 Dokończ zdanie. Otocz kółkiem odpowiedź A albo B i jej dokończenie 1. lub 2.

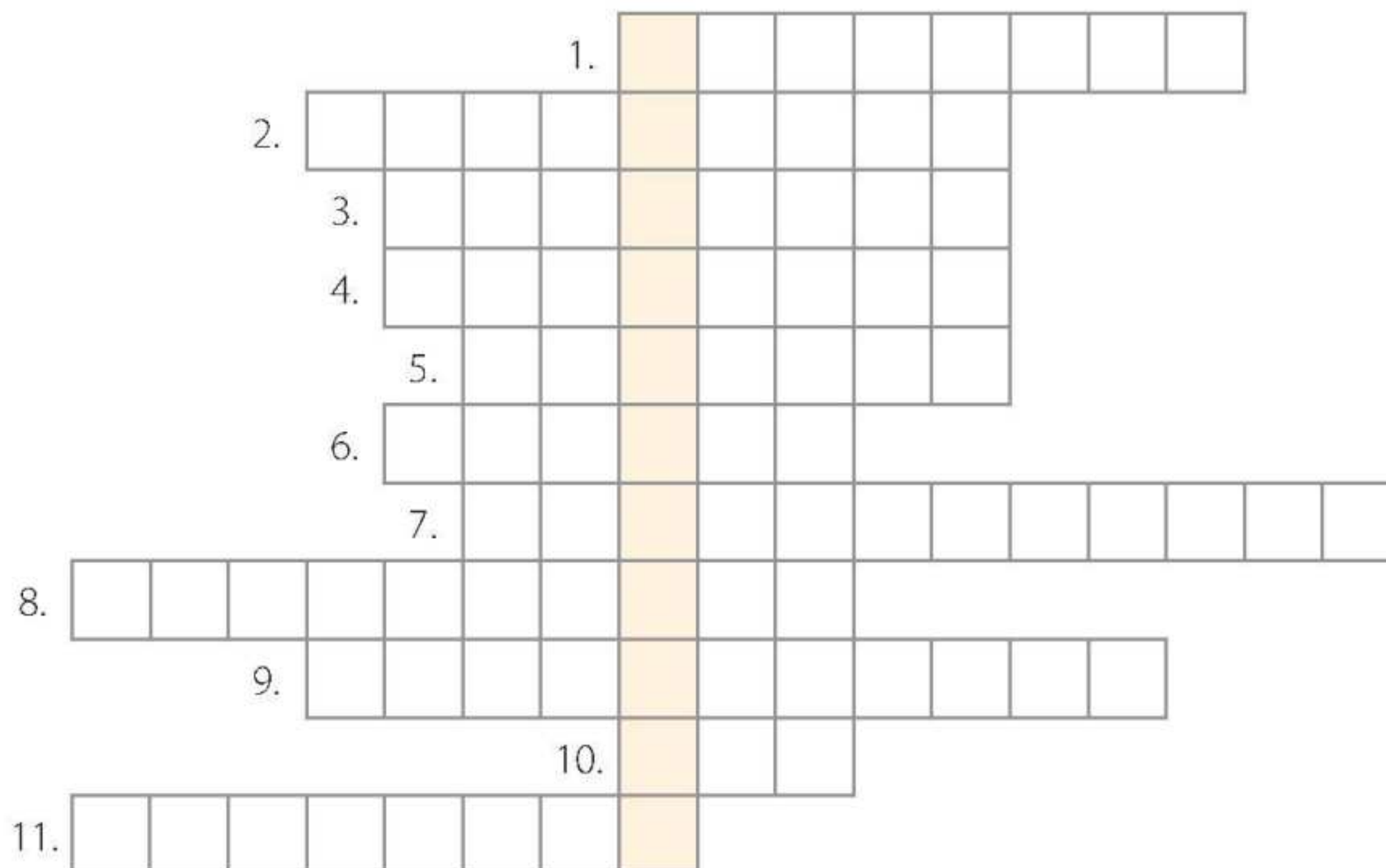
Na mocy Konstytucji 3 maja w Rzeczypospolitej zniesiono

A.	wolną elekcję,	a na sejmie walnym przestało obowiązywać	1.	głosowanie większością głosów.
B.	dziedziczność tronu,		2.	<i>liberum veto</i> .

5 Wstaw znak „X” przy zdaniach dotyczących obrad Sejmu Wielkiego.

- _____ Zmniejszono armię ze 100 do 24 tysięcy żołnierzy.
- _____ Obradom sejmu przewodniczył marszałek Stanisław Małachowski.
- _____ Stałymi podatkami obciążono szlachtę i duchowieństwo.
- _____ Część posłów dążyła do przebudowy ustroju Rzeczypospolitej.
- _____ Ogłoszono królem Stanisława Augusta Poniatowskiego.
- _____ Uchwalono „prawo o miastach”.

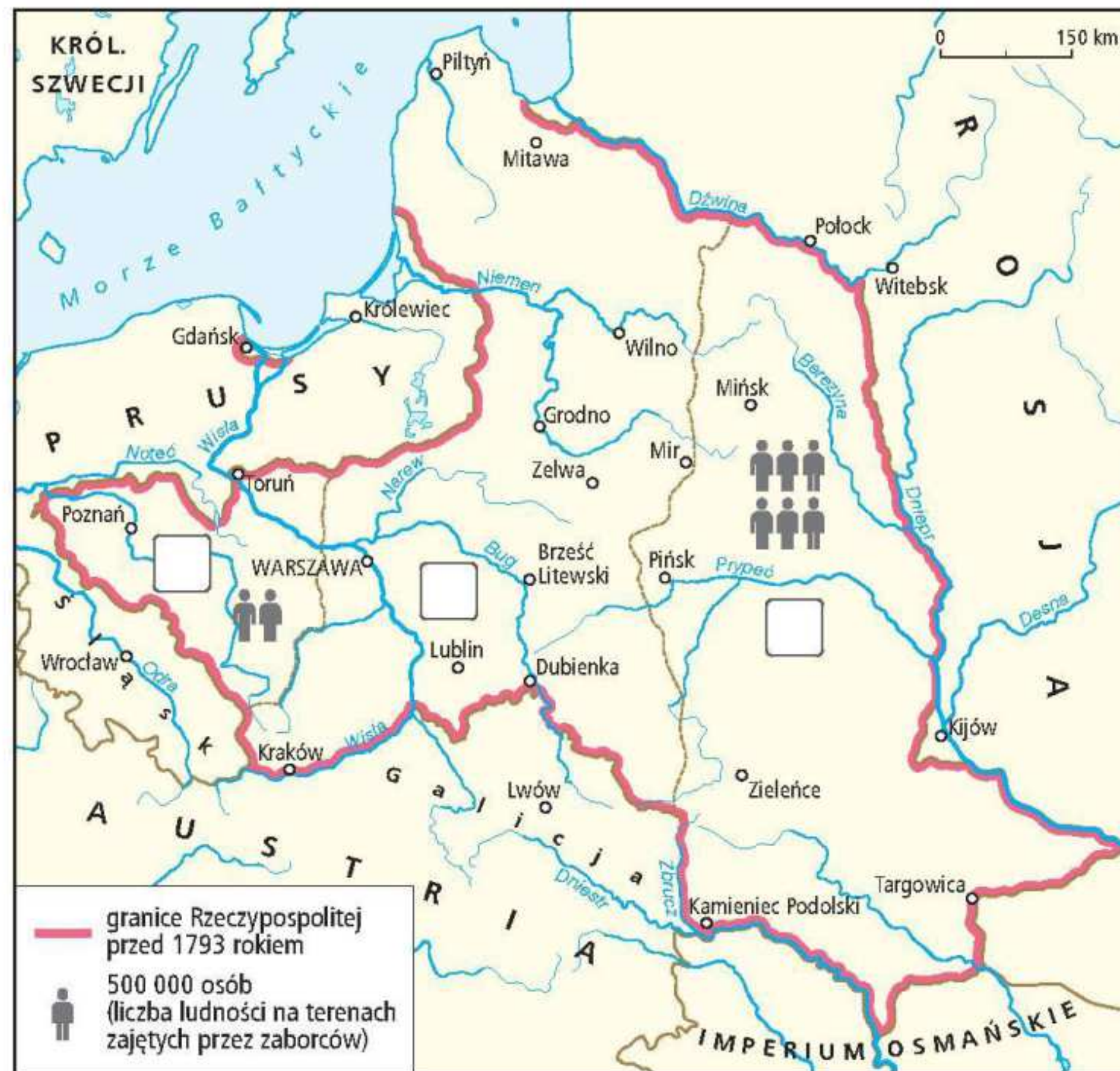
6 Rozwiąż krzyżówkę. Następnie wyjaśnij znaczenie otrzymanego hasła.

1. Hugo ..., duchowny i uczony, był jednym z autorów Konstytucji 3 maja.
2. Miejscowość, w której magnaci sprzymierzeni z Rosją ogłosili konfederację przeciwko reformom Sejmu Wielkiego.
3. Nazwisko jednego z przywódców konfederacji targowickiej.
4. Miasto, w którym obradował Sejm Wielki.
5. Ignacy ..., zwolennik obozu reform, podobnie jak Kołłątaj i Małachowski.
6. Tytuł władczyni Rosji.
7. Inaczej usunięcie króla z tronu, pozbawienie go władzy.
8. Stolica Rosji w XVIII wieku, rzeczywiste miejsce zawarcia sojuszu konfederatów z władczynią Rosji.
9. Stanisław ..., marszałek Sejmu Wielkiego.
10. Imię wybitnego polskiego artysty malarza, autora między innymi obrazu „Konstytucja 3 maja 1791 roku” i „Bitwa pod Grunwaldem”.
11. Miejscowość nad Bugiem, miejsce zwycięskiej bitwy wojsk polskich nad wojskami rosyjskimi w 1792 roku.

HASŁO: _____

- 7** Przyjrzyj się zamieszczonej mapie przedstawiającej terytorium Polski po drugim rozbiore. Następnie wykonaj polecenia.

Praca z mapą

- a)** Wpisz w kratki na mapie numery odpowiadające poniższemu opisom.

[1] zabór pruski

[2] zabór rosyjski

[3] Rzeczpospolita

- b)** Podkreśl jedno wyrażenie w każdym nawiasie, tak aby powstały zdania prawdziwe.

W wyniku drugiego rozbioru Polski w zaborze pruskim znalazł się (*Kraków / Lublin / Gdańsk*).

W wyniku drugiego rozbioru najwięcej mieszkańców Polski znalazło się pod zaborem (*rosyjskim / pruskim / austriackim*).

- ★ **8** Order Virtuti Militari ustanowiony przez Stanisława Augusta Poniatowskiego w 1792 roku do dziś pozostaje najwyższym odznaczeniem wojskowym w Polsce. Wyszukaj w dowolnych źródłach informacje, za jakie zasługi jest ono przyznawane. Przedstaw jedną osobę odznaczoną tym orderem i napisz, co sprawiło, że go otrzymała.

5 Powstanie kościuszkowskie i trzeci rozbiór Polski

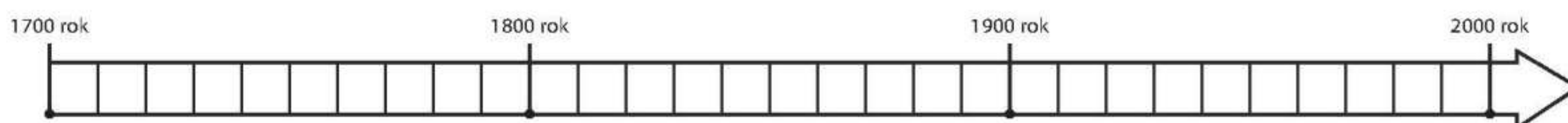
Obejrzyj film

docwiczenia.pl
Kod: H6Q73P

Na dobry początek

- 1 Przyjrzyj się zamieszczonej osi czasu. Następnie wykonaj polecenia.

Praca z osią czasu

- a) Umieść na osi rok 1795, w którym doszło do trzeciego rozbioru Rzeczypospolitej i utraty przez nią niepodległości.
- b) Oblicz, w którym roku Polska odzyskała niepodległość, jeśli pozostawała w niewoli przez 123 lata. Następnie umieść tę datę na osi czasu.

- 2 Przeczytaj przysięgę na wierność ojczyźnie złożoną przez Tadeusza Kościuszkę. Następnie wykonaj polecenia.

Tekst źródłowy

Przysięga Kościuszki na Rynku Głównym w Krakowie

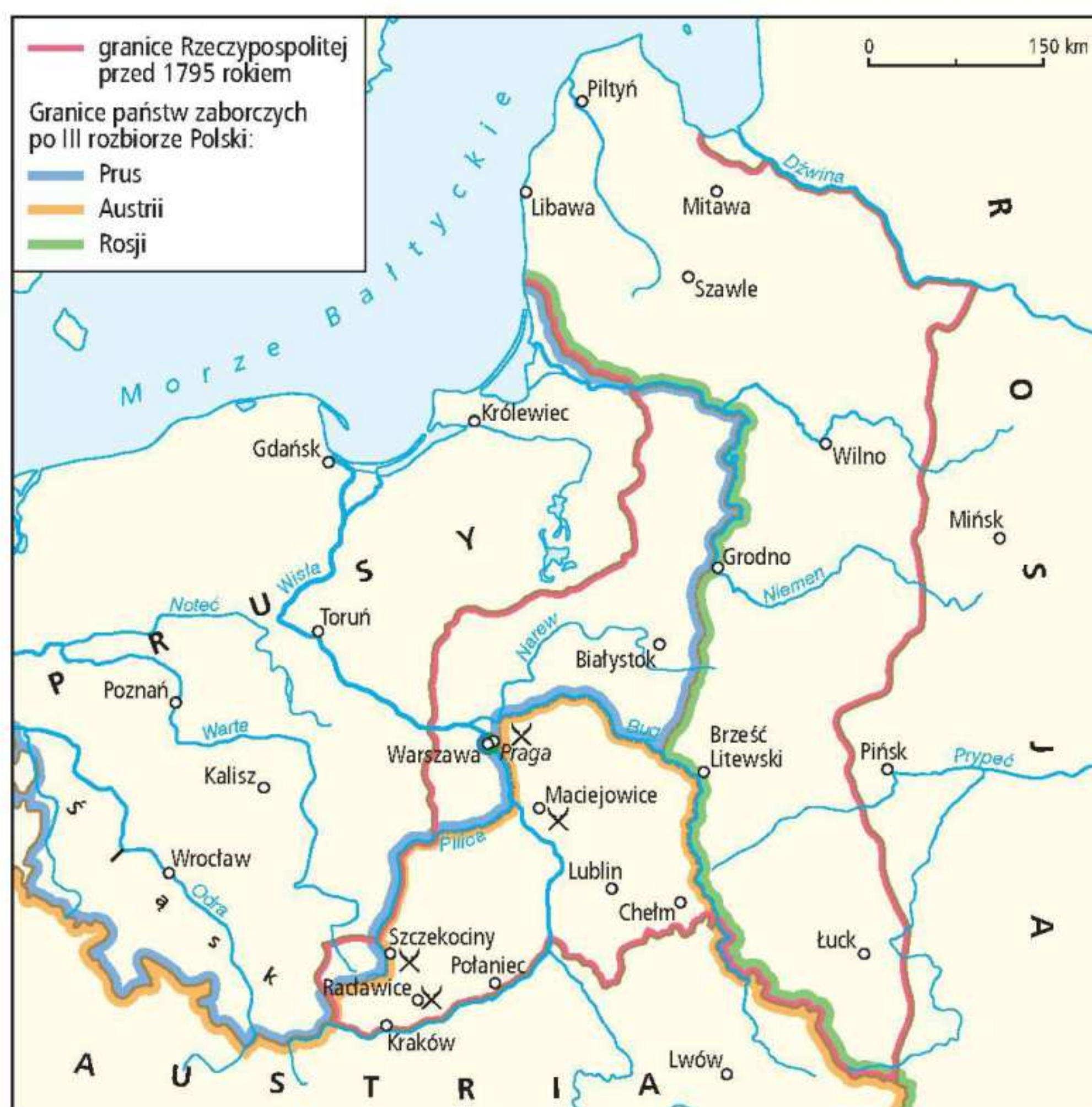
Ja, Tadeusz Kościuszko, przysięgam w obliczu Boga całemu Narodowi Polskiemu, iż powierzonej mi władzy na niczyj prywatny ucisk nie użyję, lecz jedynie dla całości granic, odzyskania samowładności narodu i ugruntowania powszechnej wolności używać będę. Tak mi Panie Boże dopomóż i niewinna męka Syna Twego.

Praca z tekstem źródłowym

- a) Odpowiedz, komu składał przysięgę naczelnik powstania.

- b) Napisz, do czego zobowiązał się Tadeusz Kościuszko.

- 3** Podkreśl jedno wyrażenie w każdym nawiasie, tak aby powstały zdania prawdziwe.
- W 1794 roku rozpoczęły się walki, które przeszły do historii Polski jako powstanie (*kościuszkowskie / krakowskie*).
 - Bitwa pod Racławicami zakończyła się zwycięstwem (*Rosjan / Polaków*).
 - Na mocy uniwersału (*połanieckiego / warszawskiego*) Tadeusz Kościuszko przyznał chłopom wolność osobistą.
 - Kościuszko został ranny i trafił do niewoli w bitwie pod (*Racławicami / Maciejowicami*).
 - W 1795 roku doszło do trzeciego rozbioru Polski, w wyniku którego (*Stanisław August Poniatowski / Stanisław Leszczyński*) zrzekł się korony.
- 4** Przyjrzyj się zamieszczonej mapie. Następnie wykonaj polecenia.

Praca z mapą

- Podkreśl miejsce pierwszej zwycięskiej bitwy Polaków z Rosjanami w 1794 roku.
- Zamaluj dowolnym kolorem ziemie zabrane Rzeczypospolitej przez Prusy w wyniku trzeciego rozbioru.

TAJEMNICE

Czy król Stanisław August zdradził Polskę?

- 1 Przyjrzyj się ilustracji. Następnie wykonaj polecenia.

Praca z ilustracją

- a) Podaj imię i nazwisko króla Polski ukazanego na ilustracji.

- b) Wymień 3 elementy świadczące o tym, że ta osoba jest królem.

- ---
- ---
- ---

- ★ c) Zaznacz prawidłowe dokończenie zdania.

Autorem powyższego portretu króla jest

☐ A Canaletto.

☐ B Matejko.

☐ C Bacciarelli.

☐ D Norblin.

- 2 Oceń, czy poniższe zdania są prawdziwe. Zaznacz literę „P” przy zdaniach prawdziwych, a „F” – przy fałszywych.

Stanisław August Poniatowski został wybrany na króla Polski w 1764 roku.	P	F
Zwolennikiem wyboru Stanisława Augusta Poniatowskiego na króla Polski były Prusy.	P	F
Stanisław August stanął po stronie Rosji i targowiczán również z powodów osobistych.	P	F
Jednym z pomysłodawców porwania króla Stanisława Augusta Poniatowskiego, do którego doszło w 1771 roku w Warszawie, był Tadeusz Kościuszko.	P	F

SPRZED WIEKÓW

- 3 Przyjrzyj się obrazowi Jana Piotra Norblina, przedstawiającemu wieszanie wizerunków targowiczán. Następnie wyjaśnij, dlaczego nie doszło do rzeczywistej egzekucji skazanych.

- ★ 4 Wyjaśnij, czym różni się detronizacja od abdykacji. Następnie napisz, czy król Stanisław August Poniatowski abdykował, czy został zdetronizowany.

Podsumowanie rozdziału V

Sprawdź, czy potrafisz

1 Zaznacz poprawne dokończenie zdania.

Wybitnym pisarzem polskiego oświecenia był

☐ A Ignacy Krasicki.

☐ B Juliusz Słowacki.

☐ C Henryk Sienkiewicz.

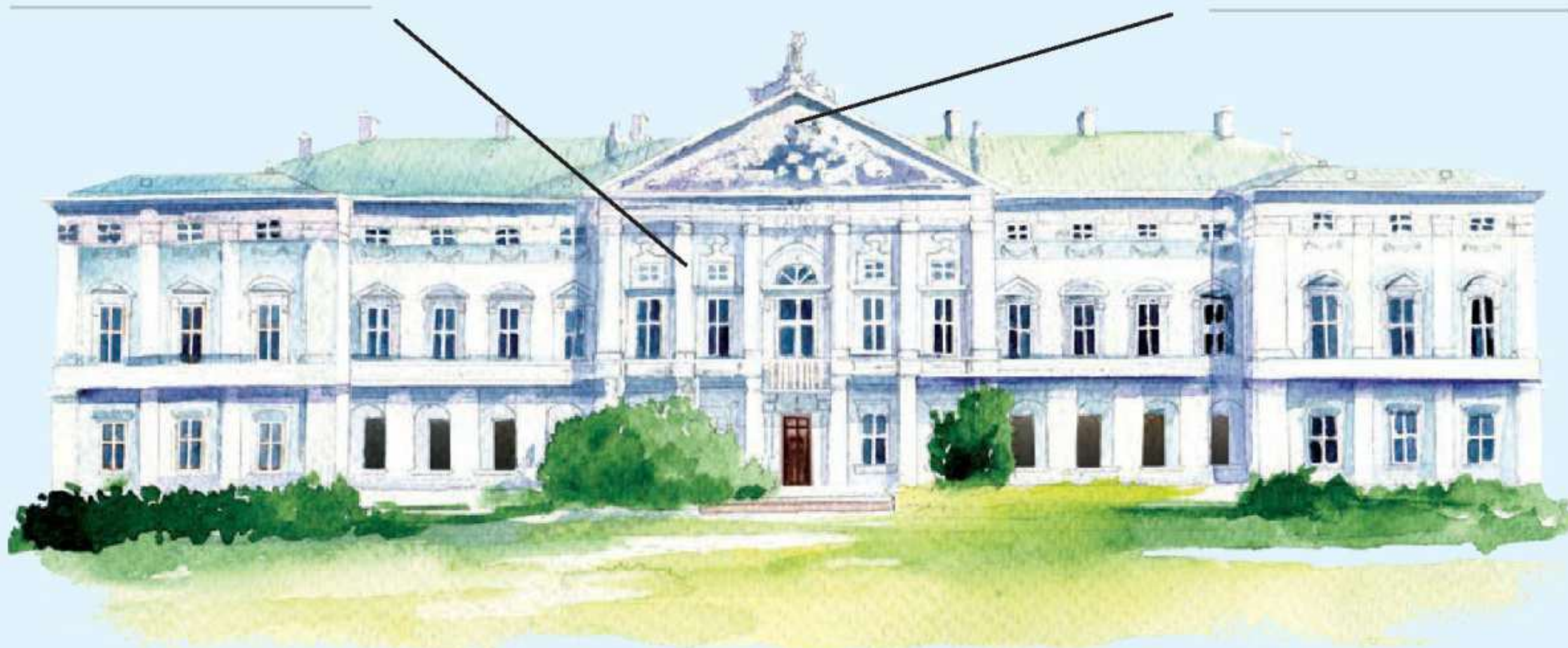
☐ D Adam Mickiewicz.

2 Połącz każde wydarzenie z jego skutkiem. Jeden z nich jest dodany niepotrzebnie.

Pierwszy rozbiór Polski •
Uchwalenie Konstytucji 3 maja •
Trzeci rozbiór Polski •
Elekcja Stanisława Leszczyńskiego •

- Zawiązanie konfederacji targowickiej i wybuch wojny z Rosją
- Utrata niepodległości przez Polskę i początek trwającego 123 lata okresu niewoli narodowej
- Wybuch wojny domowej w Rzeczypospolitej
- Utrata części ziem przez Rzeczpospolitą, w tym zajęcie przez Prusy Pomorza Gdańskiego oraz Warmii
- Zagarnięcie przez Prusy Wielkopolski, części Mazowsza, Gdańska i Torunia

3 Przyjrzyj się zamieszczonej ilustracji. Następnie wpisz w puste pola nazwy zaznaczonych elementów architektonicznych.

- 4 Uporządkuj podane wydarzenia w kolejności chronologicznej. W tym celu wpisz w wyznaczone miejsca cyfry od 1 do 6 oraz rok wydarzeń.

_____ Pierwszy rozbiór Polski _____ rok

_____ Uchwalenie Konstytucji 3 maja _____ rok

_____ Powstanie kościuszkowskie _____ rok

_____ Trzeci rozbiór Polski _____ rok

_____ Zwołanie Sejmu Wielkiego _____ rok

_____ Drugi rozbiór Polski _____ rok

- 5 Napisz, których postaci historycznych dotyczą poszczególne opisy.

Rządził Rzeczypospolitą przez 30 lat, ale spędzał w niej bardzo mało czasu. W sprawowaniu władzy zastępowali go urzędnicy. Za jego panowania wszystkie sejmy, z wyjątkiem jednego, zostały zerwane.

Król Rzeczypospolitej, który objął władzę przy poparciu Rosji. Był człowiekiem wszechstronnie wykształconym. Znał kilka języków, interesował się kulturą i sztuką.

Był wychowankiem Szkoły Rycerskiej i specjalistą od budowania fortyfikacji. Stał na czele powstania w 1794 roku.

Po przegranej walce o tron Rzeczypospolitej udał się do popierającej go Francji. Jego córka była żoną francuskiego króla Ludwika XV.

Władczyni Rosji. Popierała elekcję Stanisława Augusta Poniatowskiego na króla Polski.

Marszałek Sejmu Wielkiego oraz zwolennik reform.

Założył szkołę nazwaną Collegium Nobilium.

VI. Rewolucja francuska i okres napoleoński

1 Rewolucja francuska

Rozwiąż
dodatkowe
zadanie
docwiczenia.pl
Kod: H6GMRK

Na dobry początek

1 Podkreśl właściwe dokończenie zdania.

W XVIII wieku we Francji rządy absolutne sprawowała dynastia

☐ A Hohenzollernów.

☐ C Burbonów.

☐ B Walezjuszów.

☐ D Habsburgów.

2 Uzupełnij schemat dotyczący praw i obowiązków społeczeństwa francuskiego przed wybuchem rewolucji. Wpisz w wyznaczone miejsca właściwe litery. Dwóch opisów możesz użyć dwukrotnie.

SPOŁECZEŃSTWO FRANCUSKIE W XVIII WIEKU

Stan pierwszy

Stan drugi

Stan trzeci

- ☐ A Obejmowali najwyższe stanowiska w państwie.
- ☐ B Mieli obowiązek płacenia podatków.
- ☐ C Utrzymywali się między innymi z dziesięciny płaconej przez stan trzeci.
- ☐ D Byli zwolnieni z podatków.
- ☐ E Nie mogli pełnić wysokich stanowisk państwowych.

- 3 Uzupełnij tekst. Wpisz w wyznaczone miejsca właściwe wyrażenia z ramki w odpowiedniej formie. Jedno z nich jest niepotrzebne.

Zgromadzenie Narodowe, Zgromadzenie Ludowe, konstytucja, Konstytuanta

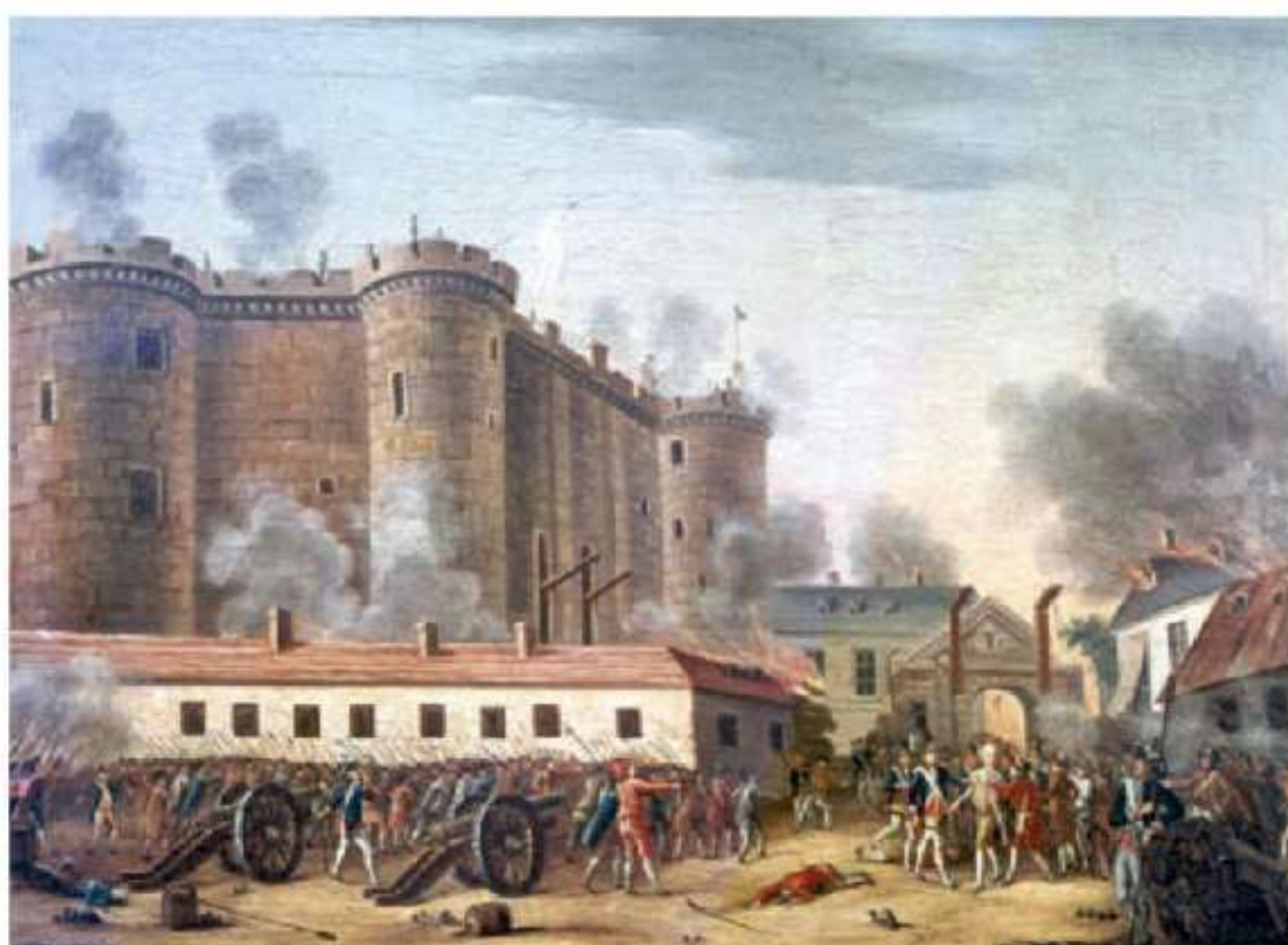
Przedstawiciele stanu trzeciego podczas obrad Stanów Generalnych obwołali się _____ . Wkrótce zmieniło ono nazwę na _____ .

Głównym celem zebranych stało się uchwalenie _____ .

- 4 Oceń, czy poniższe zdania są prawdziwe. Zaznacz literę „P” przy zdaniach prawdziwych, a „F” – przy fałszywych.

Stany Generalne miały doradzać królowi, zwłaszcza w sprawach ustalania podatków.	P	F
W wyniku rewolucji we Francji wprowadzono rządy absolutne.	P	F
Na mocy Deklaracji praw człowieka i obywatela szlachta oraz duchowieństwo utrzymały dotychczasowe przywileje.	P	F
Za symboliczny początek rewolucji francuskiej uważa się zdobycie Bastylii przez paryżan.	P	F

- 5 Przyjrzyj się ilustracji przedstawiającej szturm na Bastylę. Następnie wykonaj polecenia.

Praca z ilustracją

- a) Napisz, czym była Bastylia zdobyta przez rewolucjonistów 14 lipca 1789 roku.

- b) Wyjaśnij, dlaczego paryżanie zaatakowali Bastylę.

2 Republika Francuska

Obejrzyj
ilustracje
docwiczenia.pl
Kod: H65UJD

Na dobry początek

- 1 Wykreśl z diagramu nazwę ustroju, który został wprowadzony we Francji po zniesieniu monarchii. Następnie zapisz hasło w odpowiedniej formie w poniższym zdaniu.

K	A	N	K	O	P	O	R	E	P	U	B	L	I	K	A	N	I	N	A	N	B
---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---	---

W 1792 roku parlament zniósł monarchię we Francji i ustanowił _____.
Odtąd pełnia władzy w państwie należała do parlamentu wybieranego przez naród.

- 2 Uporządkuj podane wydarzenia w kolejności chronologicznej. W tym celu wpisz w wyznaczone miejsca cyfry od 1 do 4.

- _____ zniesienie monarchii i ustanowienie republiki
- _____ egzekucja króla Ludwika XVI
- _____ wybuch rewolucji francuskiej
- _____ śmierć Robespierre'a

- 3 Uzupełnij tabelę dotyczącą etapów rewolucji francuskiej. Wpisz w wyznaczone miejsca właściwe litery.

Schyłek rządów Ludwika XVI	Rządy jakobinów	Rządy dyktatoratu

- ☐ A powołanie Trybunału Rewolucyjnego
- ☐ B wybuch wojny Francji z Austrią i Prusami w 1792 roku
- ☐ C uwięzienie Ludwika XVI
- ☐ D rozwiązanie Trybunału Rewolucyjnego
- ☐ E czasy Wielkiego Terroru
- ☐ F zachowanie podstawowych zdobyczy rewolucji (m.in. równości wobec prawa)

- 4 Oceń, czy poniższe zdania są prawdziwe. Zaznacz literę „P” przy zdaniach prawdziwych, a „F” – przy fałszywych.

Po przegranej wojsk francuskich na froncie w 1792 roku wzrosło niezadowolenie ludu z rządów Ludwika XVI.	P	F
Królowa Maria Antonina była szczególnie lubiana przez społeczeństwo francuskie.	P	F
Na początku 1793 roku Ludwika XVI uznano za zdrajcę narodu i wygnano z kraju.	P	F
W 1793 roku rządy we Francji przejęło siłą radykalne stronnictwo jakobinów.	P	F

- 5 Przyjrzyj się zamieszczonej ilustracji. Następnie wyjaśnij, w jaki sposób rewolucjoniści walczyli z Kościołem katolickim.

- ★ 6 Wyszukaj w dowolnych źródłach informacje o przewrocie termidoriańskim. Wyjaśnij, co kryje się pod tą nazwą.

3 Epoka Napoleona Bonapartego

Na dobry początek

- 1 Podaj imię i nazwisko generała, który w 1799 roku przejął władzę we Francji i został pierwszym konsulem.

- 2 Uzupełnij tekst. Wpisz w wyznaczone miejsca właściwe określenia z ramki w odpowiedniej formie. Jedno z nich jest niepotrzebne.

konsulat, Napoleon Bonaparte, Maksymilian Robespierre, Kodeks, korupcja

We Francji w okresie rządów dyktatoratu doszło do nasilenia _____.

Po zamachu stanu dokonanym przez Napoleona Bonapartego w miejsce dyktatoratu powołano trzyosobowy _____. Wówczas _____

został pierwszym konsulem i przeprowadził reformę prawa. Na wniosek konsula w 1804 roku uchwalono zbiór praw znany jako _____ Napoleona.

- 3 Uporządkuj podane wydarzenia w kolejności chronologicznej. W tym celu wpisz w wyznaczone miejsca cyfry od 1 do 5.

_____ wprowadzenie blokady kontynentalnej
_____ dokonanie zamachu stanu przez Napoleona
_____ bitwa pod Austerlitz
_____ koronacja Napoleona na cesarza Francuzów
_____ pokój w Tylży

- 4 Wyjaśnij, na czym polegała blokada kontynentalna. Napisz, jaki był cel wprowadzenia jej przez Napoleona.

5 Podkreśl właściwe dokończenie każdego zdania.

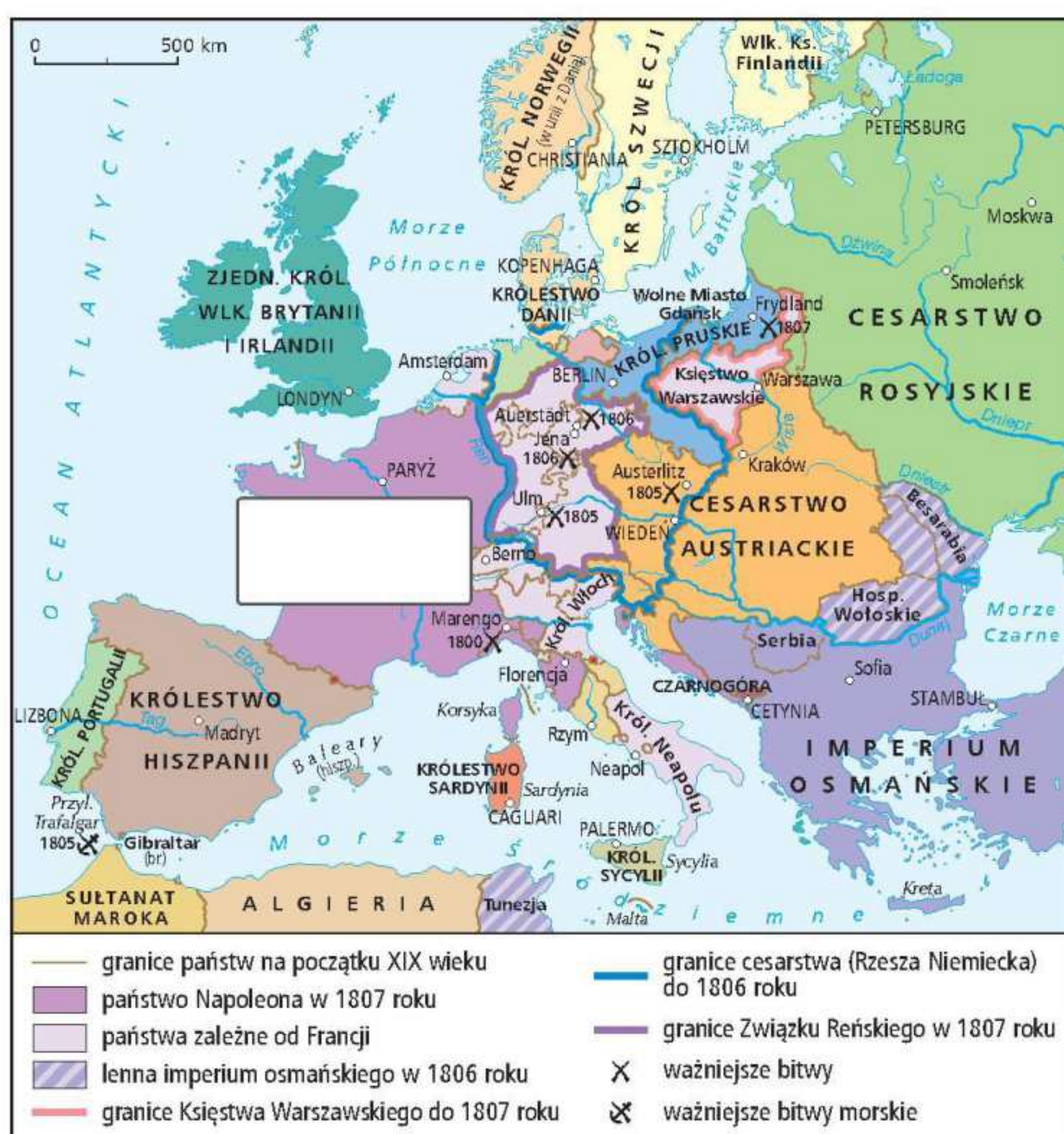
W 1805 roku na czele kolejnej koalicji antyfrancuskiej stanęła

- ☐ A Wielka Brytania.
- ☐ B Rosja.
- ☐ C Austria.
- ☐ D Hiszpania.

Po bitwie pod Austerlitz z części ziem niemieckich utworzono

- ☐ A Rzeszę Niemiecką.
- ☐ B Związek Niemiecki.
- ☐ C Związek Reński.
- ☐ D Królestwo Niemieckie.

6 Przyjrzyj się zamieszczonej mapie. Następnie wykonaj polecenia.

Praca z mapą

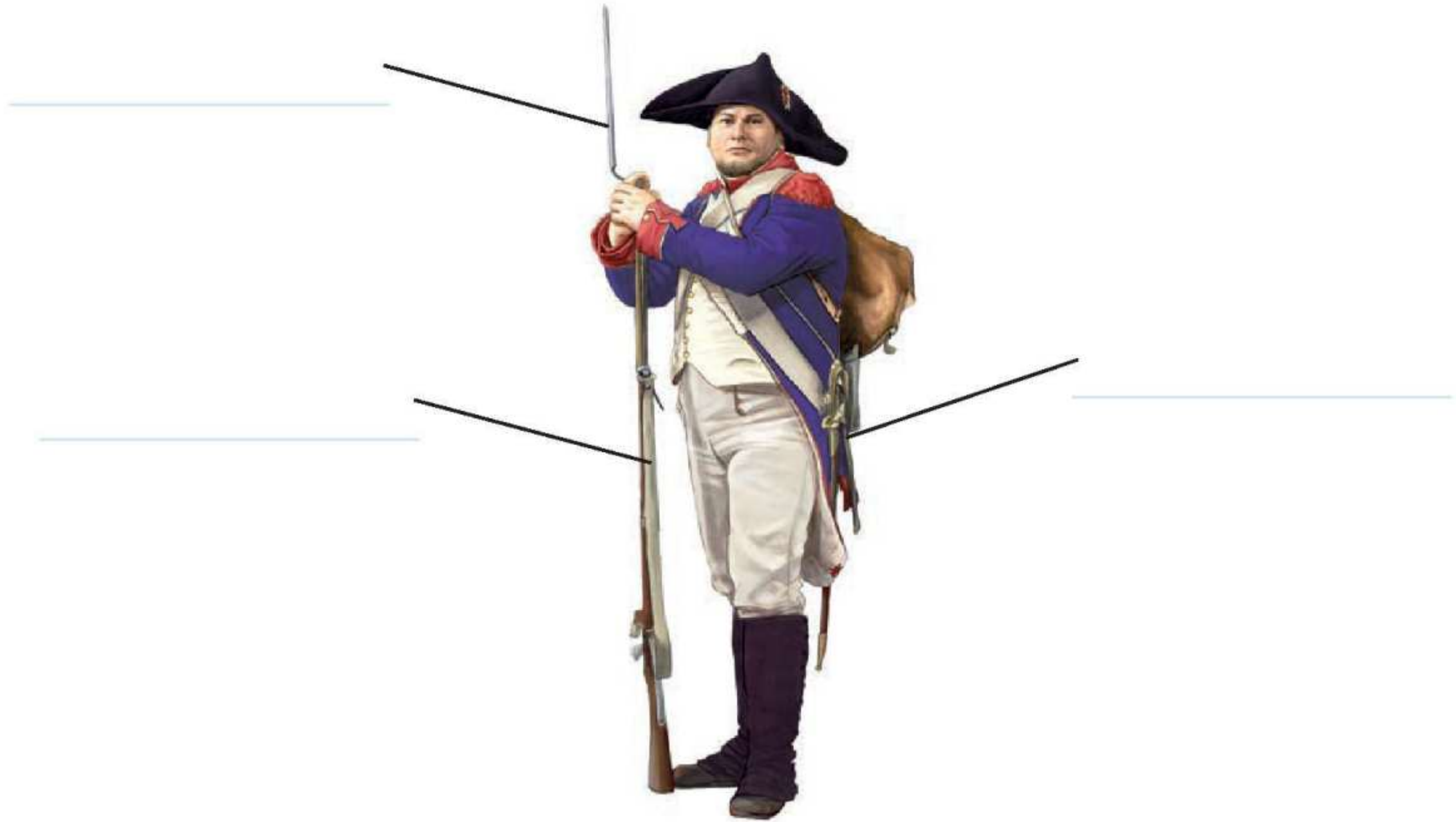
a) Podkreśl właściwe wyrażenie w nawiasie, tak aby powstało zdanie prawdziwe.

W wyniku podbojów napoleońskich państwem zależnym od Francji stało się (*Królestwo Portugalii* / *Królestwo Neapolu*).

b) Podkreśl miejsce bitwy z 1805 roku, w której armia Napoleona pokonała wojska austriacko-rosyjskie.

c) Zapisz w wyznaczonym miejscu właściwą nazwę państwa.

7 Podpisz wskazane na ilustracji elementy uzbrojenia żołnierza piechoty francuskiej.

8 Podkreśl zdania dotyczące Napoleona Bonapartego.

- W wyniku zamachu stanu obalił rządy dyktatoratu.
- Podczas koronacji przejął koronę z rąk papieża, aby samodzielnie włożyć ją na swoją głowę.
- Zdobył sławę w walkach z koalicją państw europejskich na terenie Włoch.
- Po objęciu władzy nie skupiał się na reformach państwa, lecz na podbojach.
- Nie pozował artystom w mundurze, ponieważ nie chciał być kojarzony z karierą wojskową.

★ **9** Wyszukaj w dowolnych źródłach informacje o bitwie pod Trafalgarem. Napisz, kiedy się rozegrała i jaki był jej rezultat.

4 Upadek Napoleona

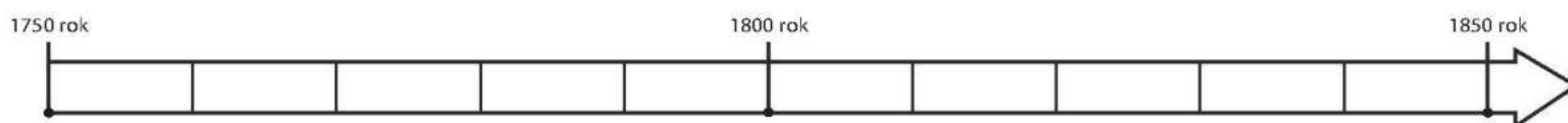

Rozwiąż
dodatkowe
zadanie
do: docwiczenia.pl
Kod: H6LHA6

Na dobry początek

- 1 Przyjrzyj się zamieszczonej osi czasu. Następnie wykonaj polecenia.

Praca z osią czasu

- a) Umieść na osi rok koronacji Napoleona.
- b) Zaznacz rok, w którym cesarza zmuszono do abdykacji.
- c) Oblicz, przez ile lat Napoleon był cesarzem.

- 2 Przyjrzyj się fragmentowi obrazu *Berezyna* Wojciecha Kossaka i Juliana Fałata. Następnie wykonaj polecenia.

Praca z ilustracją

- a) Napisz, jakie wydarzenie przedstawiono na obrazie.
- b) Wyjaśnij, dlaczego Napoleon rozkazał żołnierzom spalić sztandary.

3 Przyjrzyj się zamieszczonej mapie. Następnie wykonaj polecenia.

Praca z mapą

a) Podkreśl nazwę miejscowości, w pobliżu której stoczono „bitwę narodów”. Wyjaśnij, dlaczego tak się określa to starcie.

b) Otocz ramką nazwę wyspy, na którą zesłano Napoleona po abdykacji.

★ **4** Wyjaśnij, co oznacza pojęcie „100 dni Napoleona”.

5 Legiony Polskie we Włoszech

Rozwiąż
dodatkowe
zadanie
docwiczenia.pl
Kod: H68GV1

Na dobry początek

- 1 Podkreśl właściwe dokończenie zdania.

Dowódcą utworzonych w 1797 roku Legionów Polskich we Włoszech został

☐ A Tadeusz Kościuszko.

☐ C Józef Wybicki.

☐ B Jan Henryk Dąbrowski.

☐ D Napoleon Bonaparte.

- 2 Wyjaśnij, dlaczego Polakom zależało na utworzeniu oddziałów walczących u boku Francji.

- 3 Oceń, czy poniższe zdania dotyczące Legionów Polskich we Włoszech są prawdziwe. Zaznacz literę „P” przy zdaniach prawdziwych, a „F” – przy fałszywych.

Umundurowanie legionistów było podobne do tego, które noszono w dawnej Rzeczypospolitej.	P	F
W Legionach używano polskich stopni wojskowych.	P	F
Stopnie oficerskie przyznawano wyłącznie przedstawicielom stanu szlacheckiego.	P	F
W oddziałach szanowano godność wszystkich żołnierzy.	P	F
Stanowiska dowódcze były obsadzane przez Napoleona.	P	F

- 4 Podkreśl jedno wyrażenie w każdym nawiasie, tak aby powstały zdania prawdziwe.

Legiony walczyły u boku armii francuskiej przeciw (*Austrii i Rosji* / *Austrii i Turcji*). Po zawarciu przez Francję pokoju część polskich oddziałów została skierowana na (*Elbę* / *San Domingo*). Potomkowie legionistów do dzisiaj mieszkają na wyspie, która obecnie nosi nazwę (*Haiti* / *Wyspa Świętej Heleny*).

- 5** Przeczytaj fragment *Pieśni Legionów Polskich we Włoszech*. Następnie wykonaj polecenia.

Tekst źródłowy

Pieśń Legionów Polskich we Włoszech

Jeszcze Polska nie umarła,
Kiedy my żyjemy.
Co nam obca moc wydarła,
Szablą odbijemy.

Marsz, marsz Dąbrowski
Do Polski z ziemi włoski.
Za Twoim przewodem
Złączem się z narodem.

Praca z tekstem źródłowym

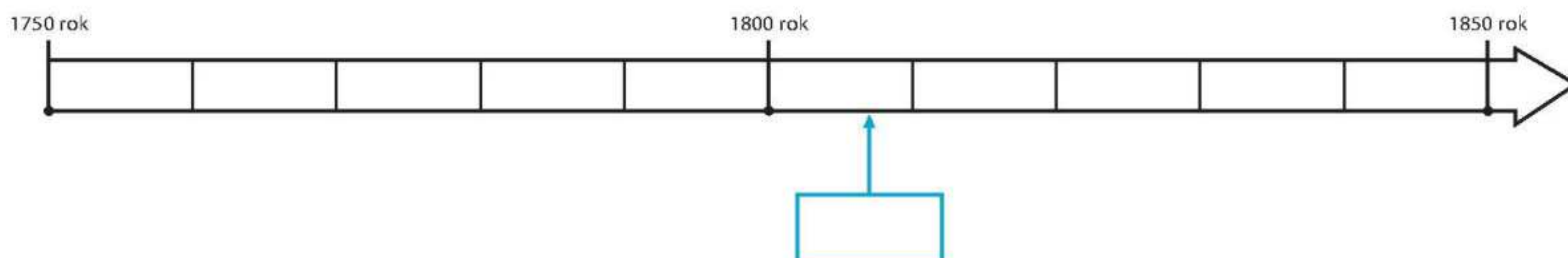
- a)** Podaj, kto jest autorem *Pieśni Legionów Polskich we Włoszech*.
-
-
- b)** Napisz, do jakiego wydarzenia historycznego odwołuje się autor w pierwszej zwrotce.
-
-
- c)** Wyjaśnij, jak rozumiesz sens refrenu.
-
-
- ★ **d)** Napisz, kiedy pieśń stała się oficjalnym hymnem państwowym.
-
-
- ★ **6** Wyszukaj w dowolnych źródłach informacje o Muzeum Hymnu Narodowego. Napisz, gdzie się ono znajduje i jaki związek ma ta miejscowość z autorem *Pieśni Legionów Polskich we Włoszech*.
-
-
-
-

6 Księstwo Warszawskie

Na dobry początek

- 1 Przyjrzyj się zamieszczonej osi czasu. Następnie wykonaj polecenia.

Praca z osią czasu

- a) Wpisz rok utworzenia Księstwa Warszawskiego w wyznaczone miejsce na osi czasu.
- b) Zamaluj dowolnym kolorem okres, w którym istniało Księstwo Warszawskie.

- 2 Oceń, czy poniższe zdania są prawdziwe. Zaznacz literę „P” przy zdaniach prawdziwych, a „F” – przy fałszywych.

Dowódcą armii Księstwa Warszawskiego był książę Józef Poniatowski.	P	F
Podczas wyprawy na Rosję Księstwo Warszawskie wystawiło armię liczącą około 100 tysięcy żołnierzy.	P	F
Z wyprawy na Rosję powróciła większość wojsk Księstwa Warszawskiego.	P	F
Polacy brali udział w zdobyciu Smoleńska, bitwie pod Borodino i jako pierwsi wkroczyli do Moskwy.	P	F
Książę Józef Poniatowski zginął w bitwie nad Berezyną.	P	F

- 3 Uporządkuj podane wydarzenia w kolejności chronologicznej. W tym celu wpisz w wyznaczone miejsca cyfry od 1 do 5.

- _____ pokój w Tylży
- _____ likwidacja Księstwa Warszawskiego
- _____ bitwa pod Raszynem
- _____ wyprawa Wielkiej Armii na Rosję
- _____ uchwalenie konstytucji Księstwa Warszawskiego

- 4 Przyjrzyj się obrazowi Januarego Suchodolskiego. Następnie wykonaj polecenia.

Praca z ilustracją

- a) Napisz, kto jest postacią widoczną w centrum obrazu.
-
- b) Wyjaśnij, jakie wydarzenie zostało uwiecznione przez malarza.
-

- 5 Zapoznaj się z fragmentem postanowień traktatu z Tylży. Następnie wykonaj polecenia.

Tekst źródłowy

Postanowienia traktatu z Tylży

Art. V. Prowincje, które od 1 stycznia 1772 r. składały część [wchodziły w skład] dawnego Królestwa Polskiego, a które potem różnymi czasy dostały się pod panowanie pruskie [...], będzie posiadał król saski prawem własności i najwyższego zwierzchnictwa pod nazwą Księstwa Warszawskiego, a rządzić się będą konstytucjami, które by, zapewniając swobody i przywileje ludów tegoż Księstwa, zgadzały się ze spokojnością krajów ościennych.

Praca z tekstem źródłowym

- a) Podaj nazwę państwa polskiego utworzonego na mocy traktatu w Tylży.
-
- b) Napisz, kto został najwyższym zwierzchnikiem tego państwa.
-

- 6 Przyjrzyj się mapie przedstawiającej Księstwo Warszawskie. Następnie wykonaj polecenia.

Praca z mapą

a) Zapisz nazwy dwóch miejscowości, gdzie w 1809 roku stoczono bitwy.

b) Otocz kółkiem nazwę miejscowości, w której w 1807 roku podpisano traktat pokojowy.

c) Podkreśl właściwe dokończenie zdania.

W granicach Cesarstwa Rosyjskiego w 1807 roku znalazł się

☐ A Kraków.

☐ B Białystok.

☐ C Sandomierz.

☐ D Lublin.

- ★ 7 Wyjaśnij, czym są bajońskie sumy i skąd wzięło się to określenie.

TAJEMNICE

Zagadka śmierci Napoleona

- 1** Podkreśl właściwe dokończenie każdego zdania.

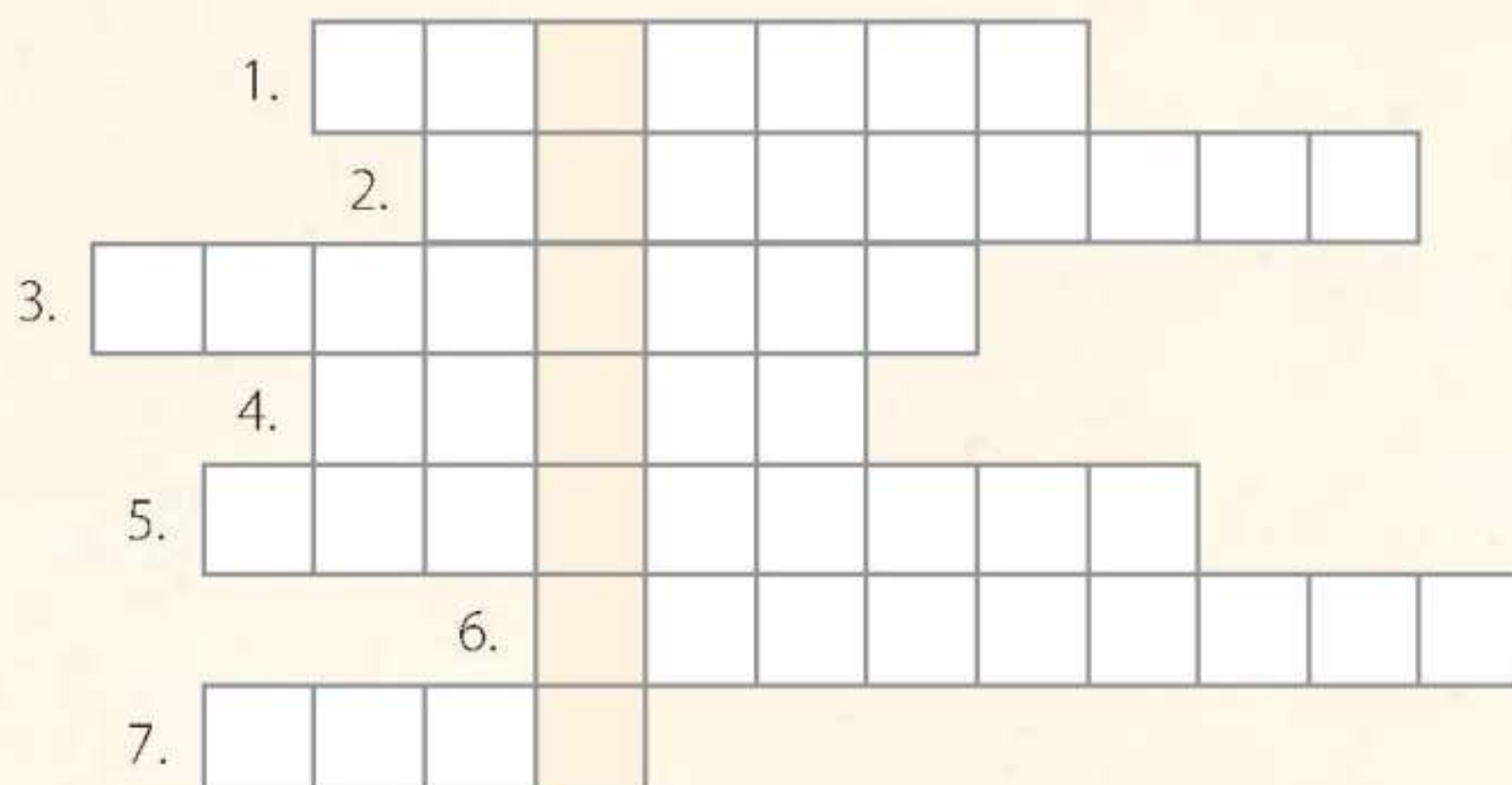
Po bitwie pod Waterloo Napoleon Bonaparte został zesłany na

- ☐ A Elbę. ☐ C Haiti.
☐ B Wyspę Świętej Heleny. ☐ D San Domingo.

Napoleona na zesłaniu odwiedzało wielu gości z Europy, jednak wizyty te szybko ustały z powodu

- ☐ A choroby cesarza.
☐ B niedogodnych warunków mieszkaniowych.
☐ C szczegółowych kontroli tych osób.
☐ D zbyt dużej odległości od kontynentu.

- 2** Rozwiąż krzyżówkę i wpisz hasło w puste miejsce. Wyjaśnij, jaki ma ono związek z Napoleonem, cesarzem Francuzów.

1. Rzeka, nad którą leży Paryż.
2. Nazwisko Napoleona, cesarza Francuzów.
3. Miejsce ostatniej przegranej bitwy Napoleona.
4. Trująca substancja, której znaczne ilości znaleziono w zachowanych włosach Napoleona.
5. Formacja wojskowa, w której Napoleon rozpoczął służbę po ukończeniu szkoły wojskowej.
6. Uroczysta ceremonia przejęcia władzy przez monarchę z symbolicznym przejęciem insygniów.
7. Wyspa, miejsce pierwszego zesłania Napoleona.

HASŁO: _____

SPRZED WIEKÓW

- 3** Oceń, czy poniższe zdania są prawdziwe. Zaznacz literę „P” przy zdaniach prawdziwych, a „F” – przy fałszywych.

Napoleon ukończył szkołę wojskową jako podporucznik.	P	F
Część zwolenników Napoleona podejrzewała, że padł on ofiarą spisku i został zamordowany.	P	F
Głównym przeciwnikiem Napoleona była Szwecja.	P	F
Napoleon spędził na Wyspie Świętej Heleny ponad 10 lat.	P	F

- 4** Uporządkuj w kolejności chronologicznej ważne wydarzenia z życia Napoleona Bonapartego. W tym celu wpisz w wolne miejsca cyfry od 1 do 6.

_____ zesłanie na Wyspę Świętej Heleny
_____ bitwa pod Lipskiem
_____ wyprawa na Rosję
_____ koronacja na cesarza
_____ bitwa pod Austerlitz
_____ zesłanie na wyspę Elbę

- 5** Napisz, gdzie został pochowany Napoleon. Określ, w którym roku zostały tam sprowadzone jego szczątki.

Podsumowanie rozdziału VI

Sprawdź, czy potrafisz

- 1 Podkreśl właściwe informacje w każdym nawiasie, tak aby powstały zdania prawdziwe.

W 1799 roku Napoleon Bonaparte przeprowadził zamach stanu i przejął władzę we Francji jako pierwszy (*konsul / cesarz*). Uchwalił zbiór praw zwany (*Kodeksem / Spisem*) Napoleona. W (1804 / 1815) roku odbyła się jego koronacja.

- 2 Przyjrzyj się zamieszczonym ilustracjom. Następnie wykonaj polecenia.

Józef Wybicki

Jan Henryk Dąbrowski

Józef Poniatowski

Praca z ilustracją

- a) Przyporządkuj opisy do przedstawionych postaci. Wpisz odpowiednią literę oznaczającą jej charakterystykę pod właściwym zdjęciem. Jeden opis jest niepotrzebny.

- ☐ A Naczelnny wódz wojsk Księstwa Warszawskiego
- ☐ B Twórca tekstu *Pieśni Legionów Polskich we Włoszech*
- ☐ C Marszałek Sejmu Wielkiego
- ☐ D Dowódca Legionów Polskich we Włoszech

- b) Otocz ramką nazwisko postaci, którą cesarz Napoleon mianował marszałkiem Francji.

- c) Podkreśl nazwisko postaci historycznej, która pojawia się w tekście polskiego hymnu narodowego.

- 3 Połącz każde wydarzenie z jego bezpośrednim skutkiem. Jeden z nich dodany został niepotrzebnie.

Wybuch rewolucji we Francji •	• Zesłanie Napoleona na wyspę Elbę
Podpisanie pokoju w Tylży •	• Utworzenie Księstwa Warszawskiego
Klęska Napoleona pod Lipskiem •	• Powstanie Związku Reńskiego
Wygrana armii Napoleona pod Austerlitz •	• Obalenie rządów absolutnych
	• Koronacja Napoleona

- 4 Oceń, czy poniższe zdania są prawdziwe. Zaznacz literę „P” przy zdaniach prawdziwych, a „F” – przy fałszywych.

Wojska Księstwa Warszawskiego uczestniczyły w wyprawie Napoleona na Rosję.	P	F
W 1812 roku Napoleon na czele Wielkiej Armii wyruszył na podbój Prus.	P	F
Klęska Napoleona pod Lipskiem przesądziła o upadku Księstwa Warszawskiego.	P	F
Księstwo Warszawskie zostało utworzone po zwycięstwie wojsk polskich w bitwie pod Raszynem.	P	F

- 5 Połącz terminy z wyjaśnieniami. Jedno z nich jest niepotrzebne.

abdykacja •	• przejęcie siłą władzy w państwie
zamach stanu •	• usunięcie władcy z tronu
detronizacja •	• przekazanie insygniów nowemu władcy
	• dobrowolna rezygnacja z władzy

- 6 Uporządkuj podane wydarzenia w kolejności chronologicznej. W tym celu wpisz w wyznaczone miejsca cyfry od 1 do 4.

- _____ Utworzenie Księstwa Warszawskiego
- _____ Koronacja Napoleona na cesarza Francuzów
- _____ Wkroczenie Wielkiej Armii na terytorium Rosji
- _____ Zesłanie Napoleona na wyspę Elbę

- 7 Wymień trzy przyczyny wybuchu rewolucji we Francji.

- _____
- _____
- _____

Wykaz fragmentów tekstów źródłowych zamieszczonych w publikacji:

- s. 25 – *Historia powszechna XIV–XV w. Wybór tekstów*, oprac. M. Małowist, przy udziale B. Geremka, A. Wyrobisza, Warszawa 1954, s. 135–137.
- s. 39 – M. Sobańska-Bondaruk, S.B. Lenard, *Wiek XVI–XVIII w źródłach*, Warszawa 1999, s. 110–111.
- s. 49 – *Joachim Jerlicz o początkach powstania Chmielnickiego*, [w:] W. Łazuga, *Wybór źródeł. Historia, czasy nowożytne do 1815 roku*, Warszawa 2001, s. 46.
- s. 51 – *Zarys historii Polski*, red. J. Tazbir, Warszawa 1980, s. 264.
- s. 53 – Z. Żygulski jun., *Hetmani Rzeczypospolitej*, z cyklu *Dzieje narodu i państwa polskiego*, Kraków 1994, s. 56.
- s. 63 – T. Mosiek, *Historia. Od wielkich odkryć geograficznych do I wojny światowej. Ćwiczenia ze źródłami*, Poznań 2004, s. 60.
- s. 71 – M. Sobańska-Bondaruk, S.B. Lenard, *Wiek XVI–XVIII w źródłach. Wybór tekstów źródłowych*, Warszawa 1999, s. 379.
- s. 76 – *Wiek XVI–XVIII w źródłach*, oprac. M. Sobańska-Bondaruk, S.B. Lenard, Warszawa 1999, s. 391.
- s. 76 – *Wiek XVI–XVIII w źródłach*, oprac. M. Sobańska-Bondaruk, S.B. Lenard, Warszawa 1999, s. 318.
- s. 88 – T. Mosiek, *Historia. Od wielkich odkryć geograficznych do I wojny światowej. Ćwiczenia ze źródłami*, Poznań 2004, s. 93.
- s. 104 – <http://literat.ug.edu.pl/wybicki/legiony.htm>
- s. 106 – *Wiek XIX w źródłach*, oprac. M. Sobańska-Bondaruk, S.B. Lenard, Warszawa 2002, s. 37–38.